

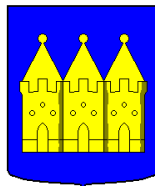
De Pilotenhelpsters

Coba Pulskens

Leonie van Harsseel

Tilburg, 1940-1945

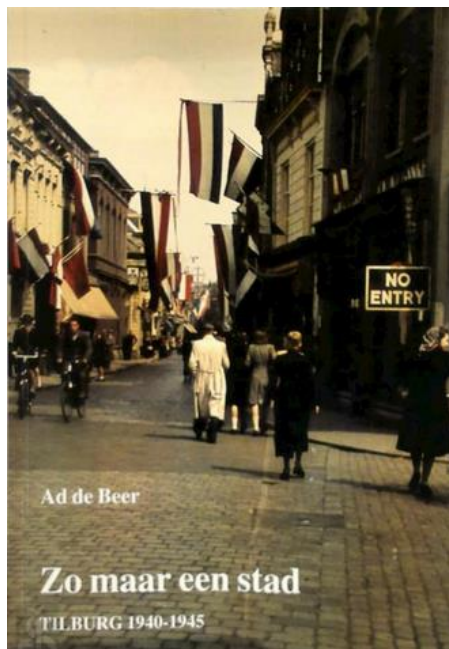
Voorwoord

Tilburg, het tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur, jaargang 22, nr. 2, oktober 2004:

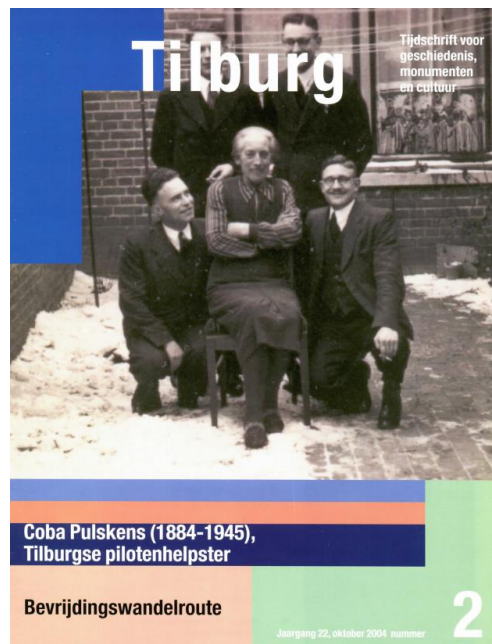
"Frans P.M. Janse presenteert met zijn **artikel** over verzetsstrijdster Coba Pulskens zijn onderzoeksresultaten van ruim 30 jaar speurwerk. Hij sprak met getuigen in binnen- en buitenland en onderzocht daar ook veel archieven. Tot nu toe zijn de meeste publicaties over Coba Pulskens veelal geconcentreerd op de schietpartij in de Diepenstraat. De eerste complete publicatie tot op heden was die van Ad de Beer (Zo maar een stad, Tilburg 1940-1945, 1994). Hij bracht als eerste in de regio, de SD/SIPO-infiltratie op het adres van Coba onder de aandacht.

Het verhaal van Coba heeft echter veel meer dimensies, zo toont Janse aan. Gerelateerd aan de gebeurtenissen in de Diepenstraat vielen er 21 slachtoffers (gefusilleerd, omgekomen in concentratiekamp en in krijgsgevangenschap of geliquideerd).

De pilotenopvang bij Coba was een onderdeel van meerdere verzetscircuits".

1994

2004

2020

In mijn onderzoek ga ik uit van het artikel van Frans Janse in het tijdschrift Tilburg en het boekje van F.E. Goosens over Coba Pulskens.

Ik vul de verhalen aan met nieuwe gegevens uit het archief van de P.A.N, de Partizanen Actie Nederland. Met dank aan Katinka Hermans die het P.A.N-archief van haar vader Jacques Hermans beschikbaar stelde.

H.B.J. (Han) Nieman, januari 2021

h.nieman@xs4all.nl

Inhoud

Coba Pulskens en haar burens	4
Het wordt druk bij Tante Coba	9
Liquidatie Hetterscheid	15
Derk Schortinghuis en Harrie Tobben	17
V-mannen	20
Tobben en Gulikers met 4 piloten over het wad naar Engeland	21
Een liquidatiepoging	28
Bill Hickson en Basil Broadhead	30
Harrie Tobben, Albert van Ass, Paul Gulikers en Jet van Oijen	32
Verzetsstrijders uit Limburg	39
Leonie van Harssel	41
Ron Walker en Jack Nott	46
Frans van Dijk	48
Bruce Fraser en Duncan MacFayden	52
Transport naar Coba op zaterdag 8 juni 1944	54
Roy Carter	63
De Sicherheitsdienst en Sicherheitspolizei Dienststelle Den Bosch	65
Inval in de Diepenstraat 49	68
De vlag	86
Leonie naar concentratiekamp Ravensbrück	88
Leonie naar concentratiekamp Dachau	95
Leonie naar huis	99
Waarom is Coba niet gearresteerd in 1943 ?	106
Bijlagen	109

Coba Pulskens en haar buren

Coba Pulskens, ca. 1943.

Jacoba Maria Pulskens is 26 mei 1884 geboren in Stokhasselt, een wijk in Tilbug. Coba heeft 4 broers en 3 zussen. Zij is het derde kind van wever Nicolaas Pulskens (1852) en Johanna Maria Adams (1853).

Coba treedt in 1912, na de lagere school en de huishoudschool bij de nonnen op Korvel, in dienst bij joodse diamantairsfamilies in Antwerpen, waar ze tijdens de Eerste Wereldoorlog de Duitse bezetting meemaakt. In 1922 gaat ze weer bij haar ouders wonen. De gemeente Tilburg stelt haar vanaf 1931 aan als schoonmaakster van het gebouw van Publieke Werken aan de Lange Schijfstraat. Ze werkt soms ook in de Canisiusschool aan de Korvelseweg.

In het jaar een duizend acht honderd vier en tachtig, den *Leven en twintigsten* der maand *Mei* is voor ons *Jacobus Antonius* *Antoniüs Kerstens* Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der gemeente TILBURG, verschenen: *Nicolaas Pulskens*

oud *een en dertig* jaren, van beroep *wever* wonende alhier _____, die verklaarde aangifte te doen, dat zijne echtgenoot, *Johanna Maria Adams* zonder beroep, _____ wonende alhier _____ op den *Leven en twintigsten* der maand *Mei* een duizend acht honderd vier en tachtig, om *elf* ure des *voornamelijk* middags, ten _____ zijnen huize wijk *Stokhasselt*

bevalen is van een kind van het *vrouwelijk* geslacht; aan welk kind wordt gegeven de voornaam van *Jacoba Maria*

Deze aangifte is gedaan in tegenwoordigheid van *Engelbertus Smolders* oud *acht en veertig* jaren, van beroep *wever* en *Adriaanus Heerssen* oud *veeren veertig* jaren, van beroep *arbeider* beiden wonende binaen deze gemeente.

En hebben wij hiervan opgemaakt deze akte, die, na aan den verschenen persoon en de getuigen te zijn voorgelezen, geteekend is door ons *metken excépt Comparand die* *verklaard naar de hebben kunnen Schrijven*

E. Smolders
A. Heerssen

De geboorteakte van Jacoba Maria Pulskens.

Op de zondagen is Coba een trouwe kerkgangster. Meestal gaat ze naar de kerk van de kapucijnen op de Korvelseweg 165, want die kunnen zo mooi preken. Haar steun en toeverlaten zijn "ons lief Vrouwke" en "ons lief Heerke". Zoals velen in die tijd gaat ze helemaal op in het Rijke Roomse leven.

In 1882 namen de kapucijnen het klooster in gebruik.

Ledereen kent "Tante Coba" als een gemoedelijke en bescheiden vrouw, die houdt van gezelligheid en Tilburgse leut. Zo waagt ze het om met haar onderduikers naar café "L' Echo des Montagnes" op het Korvelplein te gaan, terwijl de Grüne Polizei uit de Willem II-kazerne daar halve liters bier zit te drinken. Waarschuwingen van haar broer Nico wuift ze weg: "want de jongens moeten toch af en toe gelucht worden".

Korvel, later Korvelplein in zuidelijke richting. Geheel rechts café L' Echo des Montagnes (Korvel nr. 44). In 1918 werd het café, dan bekend als "Tramstation Korvel" bestaande uit koffiehuis, tuin en concertzaal, door notaris Maas publiek verkocht. Nieuwe eigenaar was Johan Albert Hendrich uit Breda. Zijn opvolger was Johannes Josephus Denissen geboren te Tilburg. In 1936 werd Johannes F.A. Verbunt de nieuwe kastelein. L' Echo des Montagnes bleef in het bezit van de familie Verbunt tot rond 1965.

BEWIJS VAN NEDERLANDERSCHAP.

Geldig gedurende 5 jaren na dagteekening dezes.

De Burgemeester der gemeente TILBURG verklaart dat

Jacoba Maria Pulshens

geboren te *Siepenberg* en wonende te TILBURG, *Siepenberg*

NEDERLANDER(SCHE) is krachtens de bepalingen der Wet van 12 December 1892, (Staatsblad no. 268).

De Burgemeester voornoemd,

[Handwritten Signature]

Maug 2 1932

Coll. ©

Leges f 0.50

Geb. nr. *2162*

SIGNALEMENT van de(n) houder(ster)

Haar *donkerblond*

Wenkbrauwen *idem*

Oogen *bruin*

Neus *gewoon*

Knevel

Baard

Lengte *1.71 M.*

Godsdienst *R.K.*

Bijzondere kenteekenen *geen*

Portret van de(n) houder(ster).

Handteekening van de(n) houder(ster).

J. M. Pulshens

Donkerblond haar, bruine ogen, 1.71 m lang, R.K.

*persnood en dood heeft gemaaid. 'Alhoewel ik de ufferen
Jacoba Pulshens maakt eenige malen gezien het, kenne
ik me haar nog meer goed; de brave, christelijke eenvoud
de vrouw, die al weldoende het levenspad bewandelde.*

Coba, "een brave, christelijke en eenvoudige vrouw, die al weldoende het levenspad bewandelde".

Links het huis van Coba Pulskens, rechts de kruidenier.

Coba woont in een huurwoning in de Diepenstraat 49. Haar burenen zijn Sjef van Eerdewijk en zijn zus Anna. Zij hebben een kruidenierswinkel.

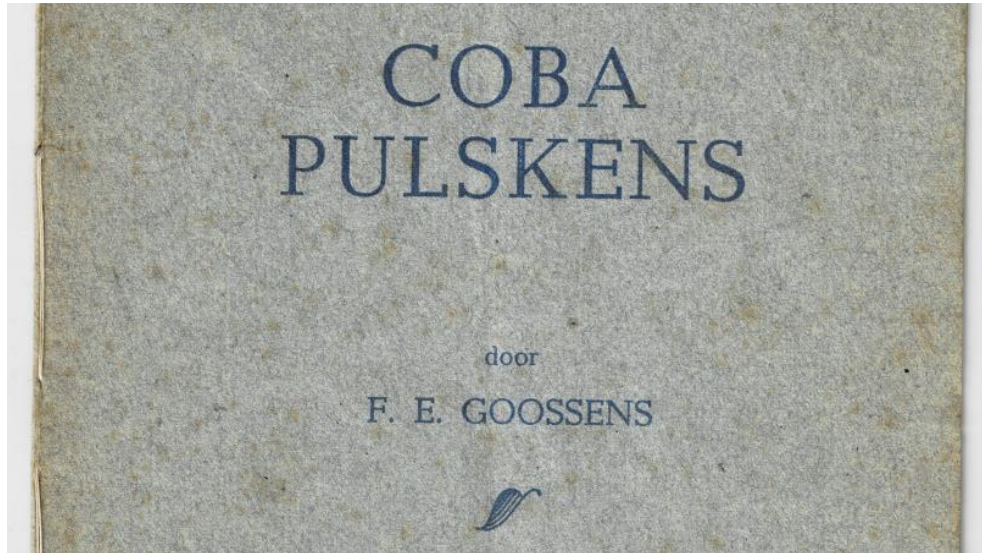

Anna van Eerdewijk (1897-1985) en Sjef van Eerdewijk (1903-1981)

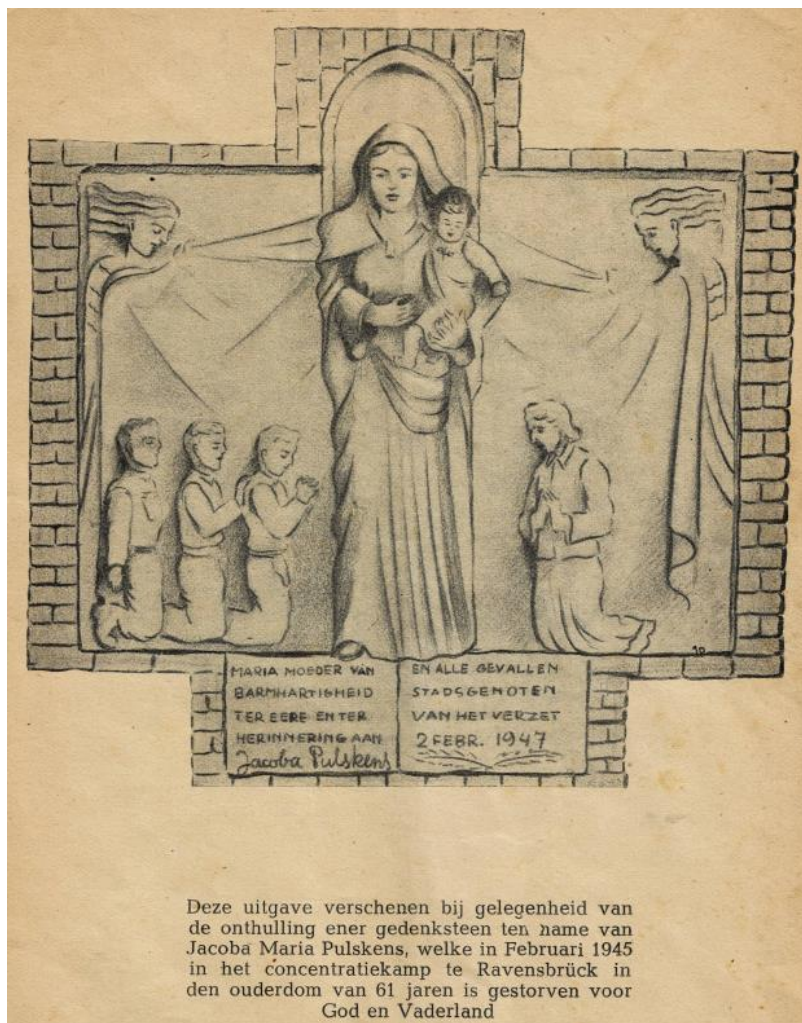
Pulskens, Ja.M., werkster P.W., Diepenstr. 49
Pulskens, N., werkmeester, Jan Steenstraat 2
Pulskens, P., werkster, Gouda, Diepenstr. 49

De broer van Coba woont in de Jan Steenstraat 2, in Korvel, op ca. 100 meter van Coba.

Het eerste boekje over Coba Pulskens verscheen in februari 1947. Het is geschreven door F.E. Goossens, een van de leden van het Herdenkingscomité van Coba Pulskens. Het boekje heeft 25 bladzijden, is uitgegeven door de Vrijbouter en kostte 50 cent. De schrijver begint zijn verhaal met een jonge dame die hem twee en een half uur vertelt over Coba. Die jonge dame zou wel eens Leonie van Harssel kunnen zijn.

Geert Smolders van KriegdemKriege ! - Anti-Oorlogs-Quariaat – stuurde mij het boekje. Ik gebruik het voor dit onderzoek. De teksten hebben de volgende kleur:

Deze uitgave verschenen bij gelegenheid van de onthulling ener gedenksteen ten name van Jacoba Maria Pulskens, welke in Februari 1945 in het concentratiekamp te Ravensbrück in den ouderdom van 61 jaren is gestorven voor God en Vaderland

Het wordt druk bij Coba

Coba Pulskens was een ongehuwde vrouw, die niet de zorg had voor een gezin, en dus niet de moeilijkheden kende van de huismoeder onder de oorlog. Daardoor was zij in de gelegenheid, zoals we zullen zien, veel ondergrondse werkers in hun zeer belangrijke taak bij te staan. En zij deed dat ook. „Waar geholpen moet worden, daar zal ik helpen”, was haar gezegde hetgeen zij in praktijk bracht, en wat ze tot haar dood in de ballingschap herhaalde en trouw bleef.

De portier van het bedrijf van de heer van Spaendonck, den heer van Bilsen, was een van die ondergrondse werkers, die adressen aanwierf, waar Joodse mannen en vrouwen konden onderduiken om aan de greep van de Duitsers te ontkomen. Hij zocht ze vooral bij de arbeiders van de fabriek, die hij natuurlijk goed kende. Op zekeren dag informeerde hij bij Nico Pulskens, of die misschien in een dringend geval kon helpen. Nico dacht direct aan zijn alleenwonende zuster Coba, die zeker plaats zou hebben in haar huis. Hij beloofde van Bilsen er met haar over te spreken.

's Avonds werd het onderhavige geval uiteengezet.

„Stuur ze maar”, gaf Coba, zonder enig bedenken ten antwoord. „Waar geholpen moet worden, zal ik helpen”, stond haar weer voor de geest.

Frans van Bilsen

Harrie Tobben

Albert van Ass, 1954

Frans van Bilsen (1911-1944) ex-politieman en portier bij de wollenstoffenfabriek van Van Spaendonck, vraagt Nico Pulskens om zijn zus te benaderen. Dat doet Nico. In april 1942 vraagt hij Coba om onderduikers op te nemen.

In mei 1942 brengt Hendricus Hubertus (Harrie) Tobben uit Heerlen een joods echtpaar naar Coba Pulskens. Harrie en zijn neef Albert (Bèr) van Ass (1898-1957) uit de Weerd bij Roermond, brengen daarna nog andere joodse mensen.

In februari 1943 wordt Rosa Moszkowicz (1920-1968) naar Cuba gebracht door Arie van Mansum (1920-1999) uit Maastricht.
Rosa trouwt in oktober 1943 met Leo Winkelmolén (1918-1992) uit Heijthuiszen "voor de kerk".

Rosa Moszkowicz

Leo Winkelmolén

Arie van Mansum.

Sara Moszkowicz (1921) de zus van Rosa, wordt in maart 1943 door haar toekomstige man, Jacques Theelen uit Heerlen, naar Cuba gebracht.

Jacques Theelen en Sara Moszkowicz, maart 1943.

Sara en Rosa Moszkowicz schrikken enigszins van het overzorgde uiterlijk van Cuba. Toch blijkt Cuba heel vriendelijk en hartelijk te zijn. Er ontstaat een goed contact.

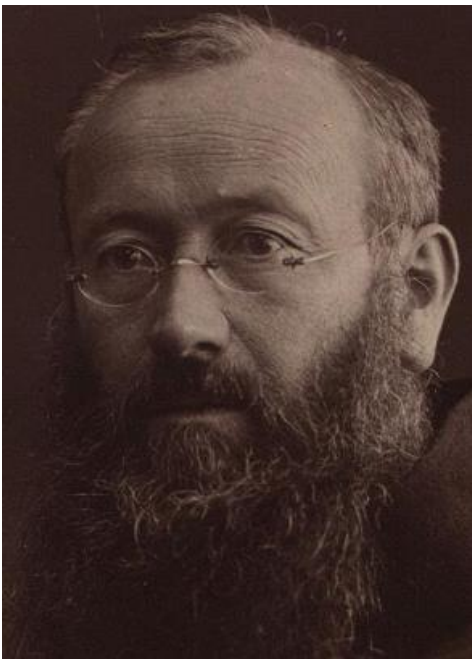
Frans van Bilsen zorgt ervoor dat de joodse meisjes Rosa en Sara kort na hun aankomst met toestemming van de overste, pater Seraphinus kunnen worden ondergebracht in het klooster aan de Korvelseweg 165. Daar verdiepen de twee meisjes zich in het katholieke geloof. De biechtvader van Frans, pater Gervasius was daarbij behulpzaam.

die niet zien. Helpen moest ze tot 't uiterste. Enige roekeloosheid was bij haar zeker niet te ontkennen.

Zo trof 'n bekende haar op zekeren zonnige middag aan in de Koestraat, met aan elken kant een meisje welke kennelijk van Joodsen bloede waren. „Och die meisjes kunnen toch niet steeds maar binnen blijven zitten”, zo vertelde ze, zonder aan gevaar te denken.

Deze zelfde meisjes gaven haar ook te kennen, dat ze katholiek wilden worden. Goed, Tante Coba zorgde, dat ze onderricht kregen van den Zeer Eerw. Pater Seraphinus z.g. (Capucijn). Beide zijn werkelijk gedoopt, en later gehuwd met katholieke jongens.

Tante Coba zorgde ook steeds, dat al haar huisgenoten 's Zondags konden voldoen aan de plicht om de H. Mis bij te wonen.

Franciscus (Pater Seraphinus)
Hoevenaars (1864-1943)

Henricus Franciscus (Pater Gervasius)
v.d. Leemputten (1884-1958)

Na de zondagsmis heeft Coba een gesprekje met pater Seraphinus. Ze krijgt dan ook gelegenheid om Sara en Rosa te bezoeken.
Coba ving onderduikers op, tot doorstroming naar een andere schuilplaats mogelijk was.

Een goedlachse Coba **Pulskens** met vier Limburgse verzetstrijders die bij haar zijn ondergedoken. V.l.n.r. Leo Winkelmolen (1918-1992), Harrie Winkelmolen (1909-2004), Jac Theelen (1917-1979) en Jos Theelen (1915). Foto uit de winter 1942/1943.

De broers Jacques Emile Pierre Richard (Jacques) en Joseph Jacques Emile Pierre (Jos) Theelen zijn de zonen van bierbrouwer Marie Guillaume Theelen uit Baexem. Jos is assistent van de directeur van de zuivelfabriek in Baexem. Jacques trouwt met Sara Moszkowicz.

De broers Leo en Harrie Winkelmolen zijn de zonen van veldwachter Leonardus Hubertus (1879-1961) uit Neer bij Roggel. Vader Leonardus zit ook in het verzet. Leo werkt op het kantoor van het voedselbureau in Heythuysen. Hij trouwt met Rosa Moszkowicz. Leo en Harrie zijn schuilnamen. Leo is Lei en Bernardus Hubertus Winkelmolen. Harrie is Jeu en Johannes Matheus Winkelmolen, politiemans in Heerlen.

Jacques Theelen en Leo Winkelmolen vluchten in november 1942 naar Coba.

Harrie Tobben, Jet van Oijen, Jos en Jacques Theelen en Leo en Harrie Winkelmolen maken deel uit van de groep **Bongaerts**.

Charles **Bongaerts** is gedemobiliseerde beroepsmilitair en brandweercommandant in Heerlen. Hij is aangesloten bij de KP-Heerlen en werkt speciaal voor de pilotenhulp.

Charles Bongaerts

Paul Gulikers

Harrie Tobben 1940

Harrie Tobben en P.G. (Paul) Gulikers uit Sittard kennen elkaar van de mijnpolitie. Gulikers maakt ook deel uit van de groep Bongaerts. Gulikers helpt krijgsgevangenen en piloten. Tobben en Gulikers duiken omstreeks maart 1943 onder bij Coba.

Vanaf de tweede helft van 1942 vervoeren de Heerlense politiefunctionarissen J.M. Winkelmolen (Harrie) en L. Janssen en weldra ook Harrie Tobben, Paul Gulikers en Servaas Vroomen met een brandweerauto en de taxi van E. Heinen uit Heerlen, tientallen krijgsgevangenen en piloten kriskras door de provincie en daarbuiten.

Ir. Henricus Adrianus (Harrie) van Beurden (1921- 1968) van de Willem Passtoorstraat 4 in Tilburg, gaat in juli 1939 naar het Vliegkamp de Kooy, Rijksweg 20 in Den Helder, net als zijn oudere broer. Op De Kooy werden de jagers, jachtbommenwerpers en verkenners van de marine gestationeerd. Net als de opleidingen voor de Marineluchtvaartdienst. Harrie van Beurden duikt na bemiddeling van pater Seraphinus onder bij Coba in het voorjaar van 1943. Hij duikt onder omdat hij weigert als gedemobiliseerd militair zich gevangen te laten nemen, als gevolg van een Duitse strafmaatregel als reactie op de februaristaking.

In mei 1943 doet de Ordnungspolizei huiszoekingen in de omgeving van de Diepenstraat. Gulikers is dan al afgereisd naar zijn vrouw in Sittard. Harrie Tobben duikt onder bij Gulikers. Leo Winkelmolen vertrekt ook en haalt Rosa Moszkowicz op bij de kapucijnen. Kort daarna vertrekt Jacques Theelen met Sara Moszkowicz.

Op zondag 11 oktober 1943 keren Jacques Theelen, Leo Winkelmolen en Harrie Tobben terug naar Coba.

Nu werd Tante Coba officieel ingeschakeld in de ondergrondse organisatie. Men kon haar voortaan aantreffen op plaatsen waar ze anders nooit verwacht was. Ze zat in de trein met 'n klein koffertje in de hand, ze was soms laat op straat met 'n tasje bij zich, waarvan de inhoud niet bepaald bestemd was voor S.S.- of S.D.-agenten.

's Avonds om zeven uur zat ze bij de radio om berichten op te vangen en verder door te geven aan wie er belang in stelde, hoe de zaken nu juist stonden. Met één woord: ze was 'n echte ondergrondse werkster geworden.

Liquidatie Hetterscheid

 Heden overleed plotseling mijn innig geliefde man, vader, zoon, broer en zwager

de Edelachtbare Heer
Willibrordus Albertus Hetterscheid
geboren te Beck (Bergh)
9 November 1895.

Burgemeester der gemeenten Baexem en Grathem
Oud-Majoor der Rijksveldwacht
Wed. W.A. Hetterscheid-Theunissen
Willy
Georg
Julius
Beck Fam. Hetterscheid
Elten (D.)
Fam. Theunissen

De begrafenis heeft plaats te Roermond op Vrijdag 2 April a.s. Samenkomst te 14.30 uur aan het kringhuis der N.S.B. te Roermond.
BAEXEM. 29 Maart 1943.

DE AANSLAG OP BURGEMEESTER HETTERSCHIEDT

's Gravenhage, 1 April. — Op 29 Maart 1943, tegen half tien des avonds is de burgemeester van de gemeente Baexem, in de provincie Limburg, W.A. Hetterscheidt, door eenige tot dusver onbekende daders met verscheidene schoten in zijn woning neergeschoten. Hetterscheidt is aan zijn verwondingen overleden.

De bevolking wordt uitgenoodigd deel te nemen aan de opsporing van de daders. Voor ter zake dienende aanwijzingen, die leiden tot de arrestatie der misdadigers loof ik een beloning uit van f 25.000, welk bedrag met uitsluiting van gerechtelijke formaliteiten verdeeld zal worden. Iedere Deutsche of Nederlandse politie-instantie zal desbetreffende mededeelingen in ontvangst nemen.

(w.g. RAUTER
4-Gruppenfuehrer und
Generallieutenant d.P.)

Het Dagboek van Toos bevat, naast het geschreven dagboek in schriftjes, nog vele documenten uit die tijd. Hier links bijv. de **overlijdensaankondiging van Hetterscheid uit de krant**. Boven: het krantenartikel met over **de aanslag**.

In april 1942 volgt gemeenteveldwachter W.A. **Hetterscheid**, Cremers op als burgemeester van Baexem. De nieuwe burgemeester is een regionale voorman van de N.S.B. Hij komt er spoedig achter dat twee voormalige propagandisten van de Nederlandsche Unie, Leo Winkelmolen en Jos Theelen, zich met illegale activiteiten bezighouden. In oktober 1942 komt de zaak in een stroomversnelling.

Harrie Tobben, die inmiddels van Baexem naar Roggel is vertrokken, houdt geen rekening met de nieuwsgierigheid van zijn gastheer op zijn nieuwe onderduikadres. Die treft in zijn koffer, wapens, valse persoonsbewijzen en ander belastend materiaal aan. Ook opent hij voor Tobben bestemde post.

Een arrestatiegolf in kringen rond Bongaerts wordt reëel geacht als men Hetterscheid zijn gang laat gaan. Vader Leonardus Winkelmolen, zijn zoon Leo en Jos Theelen bereiden de liquidatie voor.

Een eerste poging, begin maart 1943, mislukt. Hetterscheid weet dat hij rekening moet houden met een aanslag op zijn leven. Kort tevoren, eind februari, ontvangt hij namelijk een brief waarin wordt aangekondigd dat hij binnen een maand zal worden vermoord. Veiligheidshalve brengt hij meestal in Roermond de nacht door.

Dat doet hij niet op 29 maart 1943. Die dag reist Tobben van Tilburg naar Sittard om er Paul Gulikers op te halen. Tegen de avond vertrekken ze naar Roermond. Bij Albert van Ass stappen ze op de fiets en rijden ze naar Baexem.

In het gemeentehuis brandt licht, Hetterscheid is dus thuis. Om 21.30 uur bellen ze aan. De burgemeester opent de deur op een kier en vraagt wat ze wensen. De twee delen hem mee inlichtingen te kunnen verstrekken over Jacques Theelen en Leo Winkelmolen. Daarop opent Hetterscheid de deur helemaal. Tobben en Gulikers trekken meteen hun wapens en schieten. Ze treffen hem in de hartstreek en in het hoofd. Daarna fietsen ze terug naar Van Ass en reizen vervolgens naar Sittard. Tobben keert de volgende dag terug naar Tilburg.

De wrede SS-Hauptscharführer R.H.G. Nitsch van de Aussenstelle Maastricht, is razend. Hij vermoedt dat de sedert oktober 1942 verdwenen Leo Winkelmolen en Jacques Theelen iets met de aanslag te maken hadden. Hun namen en foto's verschijnen in het politieblad van 16 april 1943.

Hauptscharführeren Kriminaloberassistent Richard Heinrich Georg Nitsch werd op 7 april 1941 overgeplaatst van de Außenstelle Arnhem naar die te Maastricht om de naar Den Haag overgeplaatste Hauptscharführer en Kriminaloberassistent Arnold Afflerbach te vervangen. Vanaf 1942 werd Nitsch' hoofdtaak de bestrijding van het georganiseerde verzet in Limburg, waaronder de CPN en de Ordedienst (OD). In 1943 hield hij zich met name bezig met pilotenlijnen, daarna tot de opheffing van de Außenstelleinhet begin van september 1944 hoofdzakelijk met de Landelijke Organisatie voor hulpaan onderduikers (LO).

De plebaan-deken van Roermond strooit extra zout in de wond door te verklaren dat Hetterscheid, conform de kerkelijke richtlijn, niet op een R.K. Kerkhof mag worden begraven.

Als de daders kunnen worden gearresteerd, ontvangt de tipgever 25.000 gulden :

Bekanntmachung
des Höheren SS- und Polizeiführers:

Den Haag, 1. April.

Am Abend des 29. März 1943 gegen 21.30 Uhr wurde der Bürgermeister der Gemeinde Baexem, Provinz Limburg, W. A. Hetterscheid, von einigen bisher unbekanntten Tätern durch mehrere Schüsse in seiner Wohnung niedergestreckt. Hetterscheid ist seinen Verletzungen erlegen. Die Bevölkerung wird zur Mitfahndung nach den Tätern aufgefordert. Für sachdienliche Hinweise, die zur Ergreifung der Verbrecher führen, setze ich eine Belohnung von 25 000 Hfl. aus, die unter Ausschluss des Rechtsweges verteilt wird. Sachdienliche Mitteilungen nimmt jede deutsche oder niederländische Polizeidienststelle entgegen.

gez. RAUTER,
SS-Gruppenführer und Generalleutnant d. P.

Derk Schortinghuis en Harrie Tobben

Mr. Derk **Schortinghuis**, schuilnaam "Evert", verzetstrijder, **wadloper**, 1912-1998.

Harrie Tobben leert in mei 1940 bij de marine Derk Heero Schortinghuis kennen. Derk is een ambtenaar van het Ministerie van Handel en Nijverheid in Den Haag. In 1941 reist Schortinghuis naar Heerlen voor een ontmoeting met Tobben. Beide zoeken naar mogelijkheden om naar Engeland uit te wijken. Ze spreken af elkaar in te lichten als een van beiden een weg heeft gevonden. Een jaar later treffen ze elkaar bij toeval opnieuw in Tilburg. De oude afspraak blijft onverkort van kracht. Aangezien Tobben inmiddels is ondergedoken geeft hij Schortinghuis het adres van Paul Gulikers in Sittard. Via dit adres kan hij hem bereiken.

Naam etc.:	Schortinghuis, Derk Heero, Mr. ^{Taci Meesterijde Groepingen} De Haeg		
Geboren:	29-5-1912	Kerk:	Politeek:
	N.A. : Lobelia laan 34. 2555 PH Den Haag op-256137		
	<u>is ook schrijver</u>		
Verzetsgroep :	Int. Dienst "Wim" Naam ontleend aan Stenger		
Verzetswerk :	Staf Wingroep + verb. man ^{Schuilnaam, Wim de Neder?} <u>Zetbaas</u>		
	Agrenoom - landb. kundige.		
Contactpersonen:	L.G. Dijkhuis Hornhuizen? Tobben Zuid-Limburg?		
Schuilnamen :	Evert - Hendrik de Lange ^{J.B. Vermeulen, Lam - Stiengra - Dertus, In België Emiel Karel van Dijk.}		
Verzetsrapp. ingel. dd. :	bij:		
Naam genoemd in rapp.:	rapp. B S: 752		
op bladzijde:	<u>verraad Antoon v.d. Waals.</u>		
Gearresteerd op :	20-7-43	door:	S. D. Schrijdote, Apeldoorn
Gevangen gezeten in :	Oranjestad (3 weken) Haaren aug-sept '44. F Hamelen anrath, J. Krefeld te Weker		
Bevrijd op :	7-4-45	uit :	Esscherhausen door: Amerikaanse Oorlog
Overleden op:	door:	te :	
Begraven op :	te :	Proces groep "Wim" in Juni '44.	

Tobben zou graag naar Engeland oversteken om zich daar aan te sluiten bij eenheden van de Koninklijke Marine. Hij weet dat Derk een ervaren wadloper is en komt op het idee om via de waddenzee naar Engeland te gaan. Hij bespreekt dit met Schortinghuis als die in 1943 terugkeert in Limburg na een mislukte poging om piloten door Frankrijk te begeleiden.

Schortinghuis stelt een plan op om naar Engeland te gaan via het wad tussen Hornhuizen en Simonszand. Hij wil met Harrie Tobben en Jan Oosterkamp via de wadden in een duikboot naar Engeland gaan. Om daarna met parachute uitgeworpen te worden boven Nederland, zodat zij piloten via de ontsnappingsroute in de wadden kunnen begeleiden. Een probleem zal zijn of de Britse diensten het afhalen met een vaartuig willen en kunnen organiseren.

verkende ik opnieuw het Groninger Wad en de Friesche kust van Harlingen tot Workum. Mij bleek hierbij dat de Duitsers naar aanleiding van het rapport dat den Gestapo in November 1942 in handen was gevallen, geen enkele bijzondere maatregel getroffen hadden. Dus diende ik wederom een rapport in over de ontsnapping naar Engeland via het Groninger wad tusschen Hornhuizen en Simonszand.

Inmiddels had Albert contact gekregen met een zekere Piet, een parachutist uit Engeland, die hier in het land met onbeperkte volmachten en bevoegdheden rondliep. Deze Piet verstuurdte l. onze post per duif naar de andere kant. Hiertoe werd hem gedurende de laatste drie weken de post ter hand gesteld. Ook een landweg buiten Dordrecht hadden Albert en ik eens een onderhoud met hem om het geval Simonszand nauwkeurig te bespreken. Het resultaat was dat hij toezegde een duikboot in de Lauwers te zullen laten komen, waarmee wij dan een aantal piloten mee konden sturen. Verder werd er afgesproken dat Albert voor een bespreking van allerlei zaken per vliegtuig van Apeldoorn zou vertrekken naar Engeland. Verder dat de ploeg van 3 personen welke de piloten over het wad naar Simonszand zou loodsen de eerste keer zelf ingescheept zou worden, om na aankomst in Engeland tot parachutist of geleid, gezamenlijk met Albert weer in Nederland uitgeworpen te worden. Deze ploeg zou bestaan uit TOBBEN, OOSTERKAMP en mijzelf. Oosterkamp is

Derk bespreekt de waddenroute met Anton van der Waals die geïnfiltrerd is in de groep rond Derk Schortinghuis. Van der Waals is een provocateur in dienst van de Duitse Sicherheitsdienst (SD, inlichtingendienst). Hij doet zich voor als een door Engeland uitgezonden geheim agent, die radiocontact met Engeland kan maken.

Antonius van der **Waals** (11 oktober 1912 Rotterdam – 26 januari 1950, Scheveningen) is tijdens de oorlog een spion voor de Duitse Sicherheitsdienst.

Zijn taak is het infiltreren in Nederlandse verzetsgroepen en het inwinnen van informatie, hetgeen moet leiden tot arrestatie van de verzetsstrijders. Hij maakt zeker 83 slachtoffers en speelt een hoofdrol in het **Englandspiel**, dat vele Nederlandse geheimagenten uit Engeland het leven kost.

Als Anton van der Waals voldoende informatie heeft, wordt Derk Schortinghuis en zijn medewerkers gevraagd om op 20 juli 1943 naar Apeldoorn te komen.

Op 20 Juli 1943 zouden wij met Piet een bijeenkomst hebben te Apeldoorn vanwaar Albert met eenige Nederlandsche piloten naar Engeland vertrekken zou. De samkomst zou plaats vinden in een boerderij buiten Apeldoorn. Het bleek een fraai landhuis te zijn in de hall waarvan wij, na stuk voor stuk binnengekomen te zijn stuk voor stuk besprongen werden door pantsers van S.D. lui en al gauw als postpakketten ingepakt op de vloer werden neergelegd. Zoo werden er dien middag 9 gearresteerd. Om 7 uur op transport naar den Haag waar om 9 uur op het Binnenhof de verhooren begonnen, die tot de volgende avond doorduurden. Bij al het bewijsmateriaal dat Piet in de loop van de laatste 3 weken in handen was gekomen, en bij al de papieren die van ons in Brussel op de kamer van John gevonden waren en door herhaaldelijke confrontaties met lotgenooten was de zaak voor de S.D. voldoende duidelijk en had het verhoor dat mij door Krämer werd afgenomen een zachtzinnig verloop. Het feit dat ik Jan Blaauw kende kon ik op rekening schuiven van een zekere Mr. Posthumus, dien ik niet kende maar waarvan ik wist dat hij naar Engeland vertrokken was.

Van één mijner lotgenooten heb ik de indruk gekregen dat hij meer verteld heeft dan wel hoogst noodzakelijk was, n.l. Jan Oosterkamp. Ook in andere opzichten heeft hij achteraf gezien mijn vertrouwen niet mogen hebben. Wat ik van hem weet heb ik echter gerapporteerd aan Het Bureau Nationale Veiligheid (den Heer Ottens), zoodat ik mij te derzer plaatse van vermelding van hetzelfde ontslagen acht.

Daar worden zijn naar een villa in een bosrijke omgeving gebracht en gearresteerd. Bij fouillering van Schortinghuis wordt de volgende notitie gevonden:

"H. Tobben, p/a Limbrichterweg 29, Sittard".

Harrie Tobben gebruikt de woning van Paul Gulikers aan de Limbrichterweg in Sittard, als onderduikadres. Schortinghuis bekent, onder de bedreiging dat zijn ouders gearresteerd zullen worden, dat Tobben de bedenker is van het plan om via de wadden naar Engeland te gaan.

Kriminalkommissar F. Frank is chef van een Sonderkommando. Hij stuurt Arnold Afflerbach (Hauptscharführer en Kriminaloberassistent Sipo, Sicherheitspolizei) die in Limburg woont en voor de oorlog al spioneert voor de Duitsers en de V-mann Hans Vastenhout, naar Sittard om Tobben te arresteren.

De beruchte Arnold Afflerbach van den S. D. te Den Haag, die zoowel in Den Haag, Groningen, Maastricht en andere plaatsen zijn misdadige praktijken heeft uitgeoefend, kon eveneens nog niet worden overgebracht, aangezien hem in het gevangenis-hospitaal een been werd afgezet.

Nieuwe Schiedamsche Courant 1947

V-mannen

Er worden drie **V-mannen** ingezet op Tobben: H.W. **Vastenhout**, J.H. van Wesemael en R.B.R. Jordens.

Een V-mann, Vertrauensmann, is iemand die namens de Duitse bezetter jacht maakt op ondergedoken Joden, neergestorte piloten en leden van het verzet.

De 22-jarige Vastenhout is in februari 1940 met zijn ouders van Amsterdam naar Den Haag verhuisd. Datzelfde jaar neemt hij dienst bij de Waffen S.S. Het loopt uit op een mislukking en met ingang van 1 februari 1941 krijgt hij een kantoorbaan bij de Haagse Sipo. Die positie benut hij om een schoolvriend uit zijn Amsterdamse H.B.S.-jaren, Van Wesemael, verdacht van betrokkenheid bij het illegale blad "Vrij Nederland", uit de gevangenis te krijgen. Ook Van Wesemael treedt in dienst van de Sipo. Laatstgenoemde slaagt erin zijn vriend Jordens uit Eindhoven erbij te betrekken door hem aanvankelijk in het ongewisse te laten over zijn verradersrol en hem naderhand voor de keus te stellen om door te gaan of in Duitsland te gaan werken. De in het nauw gebrachte Jordens kiest voor het eerste.

Hendrikus W. Vastenhout, Hans, Kantoorbediende, 6-11-1943 levenslang.

Signalement: lang en slank, smal gelaat, blauwe ogen, blond dik haar met scheiding. Vastenhout overleeft een aanslag op 6-11-1943 en wordt in 1947 door het gerechtshof Maastricht ter dood veroordeeld.

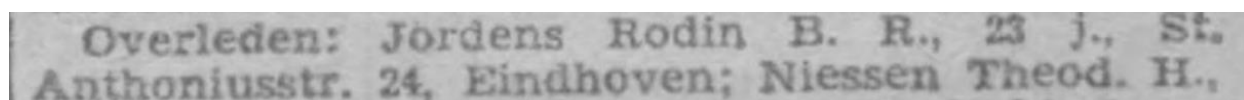

4-2-1947 Provinciale Drentsche en Asser courant

Joseph Hendrik (Sjef) van **Wesemael** (4-2-1920), "Josef Versenaar", Leraar M.O. Duits.

Signalement: lang 1.85 – 1.90 m, zwaar gezette man, haar donderblond, kroezig, rond gelaat, ogen grijsgroen, opmerkelijk kleine nagels, vriendelijk voorkomen, merkwaardige uitspraak van de S, verder licht Amsterdams dialect. Is onlangs in Limburg neergeschoten en ligt zwaargewond in het ziekenhuis. Zijn meisje is mej. Munsterman, 23 jaar. Bezoekt hem dagelijks in het ziekenhuis. Manchetknopen van zilveren dubbeltjes of kwartjes.

Rodin B.R. Jordens, "Rodo de Boer", St. Antoniusstraat 24, Eindhoven, 6-11-1943 geliquideerd.

Limburger koerier : provinciaal dagblad, 20-11-1943

Tobben en Gulikers met 4 piloten over het wad naar Engeland

Vastenhout en Arnold Afflerbach moeten proberen Tobben op te sporen en hem de groeten van "Evert" (schuilnaam van Schortinghuis) overbrengen. Mevrouw M.H.E. Gulikers-Jongen staat het tweetal te woord. Ze vindt het een merkwaardig verhaal en stuurt de twee vreemde bezoekers weg. Haar echtgenoot, die door Tobben is ingewijd in de plannen voor een nieuwe vluchtlijn via Simonszand en wist van Everts rol, komt even later thuis en hoort het relaas van zijn vrouw. Gulikers spoedt zich naar het station. De twee vreemdelingen zijn nog niet vertrokken. Ze delen hem mee een belangrijke boodschap van Evert voor Tobben te hebben. Er wordt een nieuwe afspraak gemaakt. Eind juli/begin augustus 1943 vindt de ontmoeting tussen Tobben, Gulikers, Vastenhout en Afflerbach plaats in lunchroom "De Kroon", Hamstraat 3 in Roermond.

De Kroon is in oktober 1925 opgericht door Hubert en Heleen Smeets, die er voor die tijd een unieke combinatie van maakte, een banketbakkerij en lunchroom.

Tobben vertrouwt Vastenhout en vraagt hem of hij ervoor kan zorgen dat Paul Gulikers en vier piloten, mee naar Engeland kunnen gaan via de waddenroute. Vastenhout arresteert Tobben en Gulikers niet, maar wil via hen geallieerde piloten gaan opsporen en arresteren.

Bij Gulikers vindt nog een bespreking plaats met Tobben, Servaas Vroomen (1918-1994) en Vastenhout en Sjef van Wesemael. Vroomen is een verzetstrijder uit Heerlen die het verzet in de regio, na het vertrek van Tobben en Gulikers, zal coördineren.

Vastenhout vertelt dat de reis geregeld is en dat Tobben, Gulikers en de vier piloten voor 6 augustus 1943 verzameld moeten zijn op een centraal adres. Dat adres wordt de Diepensstraat 49, het huis van Tante Cobra.

Toen de ondergrondse beweging z'n grote uitbreiding kreeg, en ook de verbinding met Engeland tot stand kwam, waarlangs gestrande geallieerde piloten naar hun vaderland teruggebracht konden worden, werd ook Tante Coba een schakel in de grote keten, die ons land verbond met Engeland. Tal van piloten herbergde ze voor kortere of langere tijd in haar huis.

Deze geallieerden, met wie ze wist om te gaan zonder hun taal te verstaan, vonden bij haar 'n goede verzorging. Gemakkelijk ging dat natuurlijk niet. Hoe moest ze aan eten komen? Maar Tante Coba wist voor alles 'n oplossing. Zelfs wist ze voor de piloten aangename en nuttige bezigheden te vinden. Sjef van Eerdewijk bezorgde haar 'n tafelbiljart als ontspanningsmateriaal. Van Eerdewijk kreeg daarvoor wederkerig 's avonds 'n stel piloten in huis, die hem hielpen bij 't opplakken van de bonnen uit de winkel. Er werd dan gezongen en gewerkt tegelijk. De zang kreeg soms wel 'ns de overhand, maar dan kwam Tante Coba er tussen, en zei vermanend: „Niet te veel en te hard zingen jongens! Er moet ook gewerkt worden!”

De waarschuwing: niet te hard, kwam niet voort uit vrees dat de piloten gehoord zouden worden. Bang was ze voor niets. Zelfs trok ze op koninginndag met enkele piloten naar 'n naburig café, om er 'ns een glaasje te drinken. Het was immers feest!

Harrie Tobben en Jet van Oijen brengen vier piloten naar Coba.

Het zijn: Hickson, Broadhead en Brown uit Nieuw-Zeeland en de Engelsman Evans.

Basil Broadhead

Op 22 juni 1943 vertrekt van het vliegveld Newmarket in Engeland de Short Stirling Bomber Mk.III BK810 van het 75^e (NZ) Squadron RAF. De bommenwerper is op weg naar Mulheim in Duitsland. Totaal vliegen er die avond 242 Lancasters, 155 Halifaxes, 93 Stirlings, 55 Wellingtons en 12 Spitfires.

Op de terugweg wordt de BK810 geraakt door luchtafweergeschut (flak). Het vuurtje kan worden geblust. Vervolgens vliegt een Duits jachtvliegtuig onder de Stirling door en vuurt 20 mm kogels af op de vleugels met de brandstoftanks. Het vliegtuig stort neer bij Oostrum om 02:10 uur.

Wireless operator Basil Henry (Basil) Broadhead RNZAF NZ422175 wordt geholpen door Karel (Kai) Achten. Hij verbergt Basil op de boerderij van zijn ouders en later in een ondergrondse schuilplaats in de bossen bij Oirle.

Op 21 juni 1943 vertrekt de 20 jarige piloot Bill Hickson en zijn bemanning van het vliegveld Graveleyn in een Halifax II HR799 richting Krefeld in Duitsland. Boven Krefeld wordt het vliegtuig aangevallen door de Messerschmitt Bf 110 van majoor Günther Radusch. Bill en zijn bemanning moeten het vliegtuig uit. De parachute van de co-piloot, Henry (Harry) John Krohn, gaat niet open zodat hij om het leven komt. De staartschutter William Gordon Leslie (Bill) Brown verliest zijn leven omdat hij vast zit in zijn koepel. Bill verliest een laars bij zijn sprong uit het vliegtuig. Het vliegtuig komt neer bij Klein-Oirlo, 2 km ten zuiden van Venraij. Vier bemanningsleden worden gevangengenomen. Bill weet te ontsnappen. In zijn RAF uniform is hij 6 weken onderweg. In Veulen komt hij terecht op de boerderij van de familie van Staveren. Zoon Cor zit in het verzet. Bill blijft op de boerderij tot de Gestapo in de buurt komt en hij naar een ondergrondse schuilplaats in de bossen bij Oirlo wordt gebracht.

Aan het ongeduldig wachten in de kleine huurwoning komt een einde met het bericht dat op 6 augustus 1943 per trein afgereisd moet worden naar Apeldoorn waar het gezelschap bij het station afgehaald zal worden. Jet besluit zo ver mogelijk met haar verloofde door Nederland mee te reizen en ze zal helpen de piloten te begeleiden.

Gulikers reist over Venlo omdat hij de Poolse piloot Morski moet ophalen en hij zal zich bij het overstappen in Nijmegen weer bij de anderen aansluiten.

De Pool Bihslaw Morski die door Paul Gulikers werd opgehaald. Foto in Breda op 29-10-2003 bij de herbegraving van zijn medebemanningsleden.

Na aankomst in Apeldoorn wordt de groep opgewacht door Vastenhout, Jordens, van Wesemael en Afflerbach. Jet van Oijen krijgt te horen dat ze naar Tilburg moet terugkeren.

Bij het afscheid wordt beloofd dat de aankomst in Engeland zal worden bevestigd door Radio Oranje in Londen, met het uitzenden van de Vondeltekst :

"Waar werd oprechter trouw dan tussen man en vrouw ter wereld ooit gevonden."

Er staat vervoer klaar om de "Engelandvaarders" naar een schuiladres voor de nacht te brengen. Het is de villa waar zestien dagen geleden het verzetsgezelschap Schortinghuis na binnenkomst werd overrompeld.

Hetzelfde lot treft nu de zeven die hoopten via een vluchtroute vanaf de Waddenzee Engeland te bereiken.

De piloten worden als krijgsgevangenen voor ondervraging overgedragen aan luchtmachtdeskundigen van de Abwehr, de contraspionagedienst van het Duitse leger. De Abwehr valt niet onder de Sicherheitspolizei (Sipo) of Sicherheitsdienst (SD).

In de verzetsgroep van H. Tobben en H. v. Beurden hadden zich enkele S.D.-ers weten in te dringen, die zogenaamd mee zorgden voor 't overbrengen van Nederlandse jongens naar Engeland. Deze hadden zelfs al 'n paar nachten geslapen in 't gastvrije huis van Tante Coba!

En op de dag dat H. Tobben zelf naar Engeland zou vertrekken, werd hij met H. v. Beurden opgepikt door de twee verraders, en overgebracht naar de gevangenis van Scheveningen.

De twee S.D.-ers lieten niet meer van zich horen. Waarom ze Tante Coba niet gevangen genomen hebben, is nog steeds een raadsel.

Gulikers en Tobben worden overgebracht naar de Untersuchungsgefängnis in Haaren, het groot-seminarie van het bisdom Den Bosch. Ze worden ter dood veroordeeld wegens vluchthulp aan geallieerde bemanningsleden.

Op 8 augustus, twee dagen nadat ze in Apeldoorn hun slag geslagen hebben, komen Vastenhout en Van Wesemael triomfantelijk aan Coba en Jet vertellen dat het gelukt is. De route over de Waddenzee zal vaker benut worden. Gulikers en Tobben zijn tegelijk met de piloten naar Engeland vertrokken. Over enige tijd kunnen de dames de aankomstbevestiging over de radio horen. De nieuwe medewerkers kunnen bij Coba, en ook bij Jet en Vroomen in Limburg, niet meer stuk.

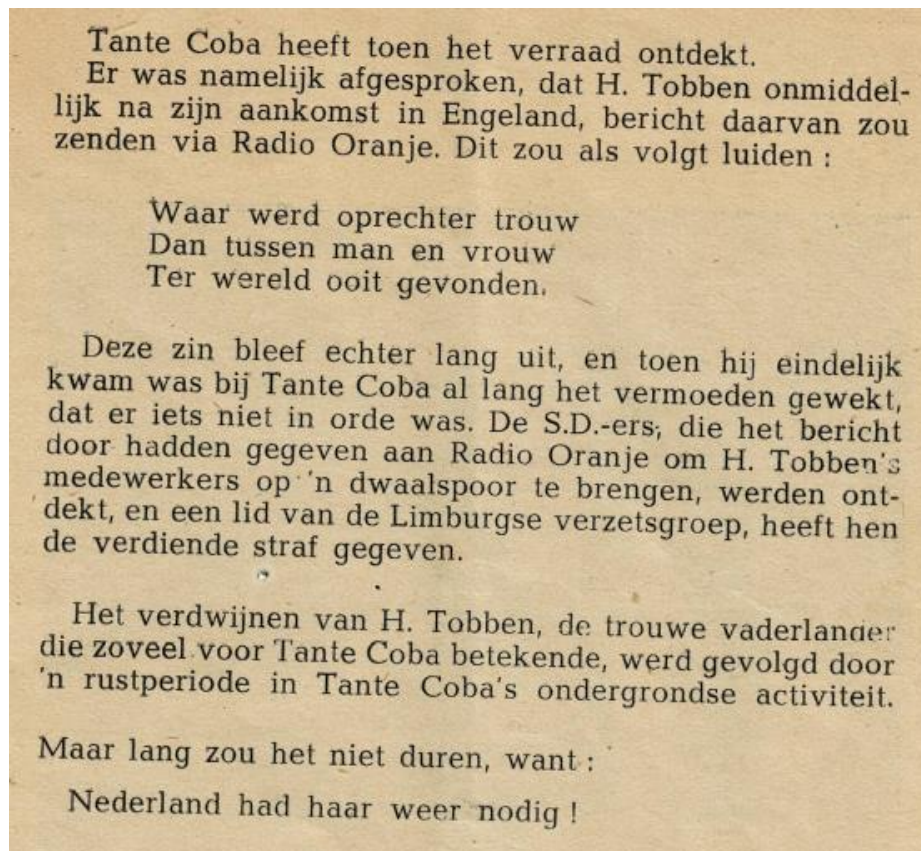
In overleg met Vastenhout en Van Wesemael brengt Vroomen eind augustus drie piloten bij Coba, die worden meegenomen om op de kust van Scheveningen te worden afgehaald. Het zal een tweede ontsnappingstraject worden. Onderweg wordt het een enkele reis naar een krijgsgevangenkamp in Duitsland.

Begin september nemen Vastenhout en Van Wesemael in Roermond twee piloten over van Vroomen. Telkens wordt gezegd dat ze op de Scheveningse kust worden opgehaald. Het is niet zeker of bij de laatste twee het adres van Coba betrokken is geweest. **Military Intelligence-9** rapporteert daarover "possible but not verifiable", mogelijk maar niet te verifiëren.

Hoe langer het duurt voor het beloofde radiobericht uit Engeland komt, hoe bezorgder Coba, Jet van Oijen, van Beurden en Vroomen worden. Als Van Wesemael, Jordens en Vastenhout bij Coba binnenlopen, dan hebben ze hun antwoord al klaar.

De Britse geheime dienst onderzoekt de betrouwbaarheid van de nieuwkomers om te voorkomen dat ze spionnen van de vijand in huis halen. Een uitleg die op waarheid berust. Voor de Nederlanders was de Nederlandse luitenant-kolonel Pinto met deze taak belast.

Van Beurden merkt af en toe tegen Coba en Jet op, dat hij twijfels heeft over de betrouwbaarheid van Vastenhout. De dames menen dat hij spoken ziet.

Op 26 september 1943 zendt Radio Oranje vanuit Londen de afgesproken Vondeltekst uit. Een bizarre situatie, want Tobben en Gulikers zitten nog geen twintig kilometer van Tilburg op hun doodvonnis te wachten in de Polizei-Untersuchungsgefängnis die is ingericht in de gebouwen van het groot seminarie te Haaren.

De Duitser Joseph Schreieder (15-8-1904, München) slaagt erin de zendcode van een geheim agent in handen te krijgen. Dit is het begin van het Englandspiel. Daarmee onderhouden de Duitsers contact met de Engelsen, die denken dat zij met de door hun gedropte geheim agenten contact hebben. Schreieder wordt gearresteerd bij de bevrijding, berecht door een Bijzonder Gerechtshof en in juli 1948 buiten vervolging gesteld. Hij wordt in 1949 vrijgelaten en aangesteld als Oberregierungsrat van Beieren. Eind jaren vijftig werkt Schreieder bij Radio Free Europe, een nieuwszender gesteund door de CIA die het communistische Oost-Europa van "ongecensureerd" nieuws moet voorzien. Hij werkt er met "Soldaat van Oranje", de verzetsstrijder Erik Hazelhoff Roelfzema.

Op 30 september komen Vroomen, Jet van Oijen, Vastenhout, Van Wesemael en Jordens, voor een bespreking samen in de stationsrestaurant van Roermond waarbij een Poolse piloot wordt afgehaald. Van Wesemael heeft aan Jet gevraagd om hem tijdig vanuit zijn schuilplaats bij van Ass op te halen. Na afloop van de bespreking moet zij per trein met de Pool naar Cuba gaan. Tijdens het overstappen in Eindhoven worden zij gearresteerd door de Feldgendarmerie, zodat de V-mannen buiten schot blijven.

De SD-leiding heeft besloten de infiltratie-operatie voorlopig te stoppen. Tobben en Gulikers zitten bijna twee maanden in Haaren. Het gevaar dat dit uitlekt, wordt met de dag groter, met het risico dat drie ervaren handlangers ontmaskerd worden. Ze zijn onmisbaar.

Van Beurden, die te veel gezien heeft, moet ook verdwijnen. Van Wesemael laat hem telefonisch weten dat hij per eerstvolgende trein naar Breda moet reizen omdat er een mogelijkheid is om mee "op reis te gaan". Van Beurden weet wat daarmee bedoeld wordt omdat hij enkele keren gevraagd heeft om mee te kunnen gaan naar Engeland. Hij mag de reden van zijn vertrek aan niemand vertellen, maar hij zegt het toch tegen Cuba.

Van Wesemael vangt hem op in Breda en ze reizen samen naar Den Haag. Na aankomst daar wijst Van Wesemael buiten het station naar een adres waar Van Beurden moet aanbellen. Terwijl hij daarnaar toeloopt, wordt hij door twee mannen in burgerkleding gearresteerd. Hij heeft er geen idee van dat Van Wesemael erachter zit.

Naam Woonplaats	Beroep Geboortedatum	Reden arrestatie	Tijdvak gevangenschap, Vonnis	Na vertrek uit het „Oranjestad”
H. A. van Beurden, Tilburg	Vliegtuigmaker K.M. 3.10.1921	Wapenbezit en sabotage	30.9.43—19.7.44 12 jaar	Vught, Haaren

De Duitsers weten dat Van Beurden niet bij de illegale activiteiten betrokken is geweest. Harrie belandt alsnog in krijgsgevangenschap en keert na het einde van de oorlog in Tilburg terug. Hij vertelt dat hij pas maanden later begon te vermoeden dat Van Wesemael zijn aanhouding heeft garrangeerd.

Cammaert, A. P. M. (1994). Het verborgen front: Geschiedenis van de georganiseerde illegaliteit in de provincie Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog. Rijksuniversiteit Groningen.
"Vroomen had Jet van Oijen voorgesteld om Harrie van Beurden, die naar Engeland wilde, te vragen de zaak in Engeland te controleren. Hij kon aan de gerezen onzekerheid over Tobben en Gulikers een eind maken door een slagzin te laten uitzenden. Harrie zou de waddenroute nemen. Vroomen had met Jet afgesproken dat zij hem in Roermond zou informeren over haar opdracht aan Van Beurden. Toen ze niet kwam opdagen besloot Vroomen te verdwijnen en vertrok hij naar België".

In Tilburg vraagt Cuba zich af hoe het in Engeland gaat met van Beurden, Gulikers, Tobben en al die voor terugkeer geholpen piloten. In Limburg maakt Vroomen zich zorgen over de vraag wat Jet van Oijen en de Poolse piloot overkomen is. Hij weet inmiddels van Cuba dat ze bij niet bij haar zijn aangekomen

Eind oktober 1943 ontvangt de vader van Paul Gulikers een briefje van een uit Haaren vrijgelaten gevangene. "Paul is tijdens zijn reis in Haaren terechtgekomen". De vrijgekomen onbekende heeft van Paul het adres van diens vader toegefluisterd gekregen. Gulikers-senior licht zijn schoondochter in die het doorgeeft aan Andries Vestering, een verzetsrelatie die deel uitmaakt van de Sittardse politie. Vestering werkt

in de illegaliteit samen met Vroomen. De vraag is of het bericht waar is. Londen heeft immers laten weten dat Gulikers en Tobben in Engeland zijn aangekomen. Via betrouwbare politierelaties, zoals rechercheur Heijligers in Roermond, vraagt Vestering om hulp, waarna Heijligers collegae in Brabant inschakelt. Het resultaat van het behoedzame onderzoek bevestigt dat de twee inderdaad in Haaren zitten.

Cammaert:

"Gulikers, die in Haaren zat opgesloten, had een medegevangene, die op het punt stond ontslagen te worden, gevraagd een brief te sturen naar Sittard. Langs een omweg bereikte de anonieme brief eind september mevrouw Gulikers, die meteen Vestering, een medewerker van haar echtgenoot, inlichtte. Tobben en Gulikers zaten misschien vast en, belangrijker nog, Vastenhout en zijn kornuiten konden infiltranten zijn, concludeerde Vestering. Hij bracht de mijnpolitie-beambte W.H. van Keulen en Vroomen op de hoogte. Gedrieën spraken ze af alles in het werk te stellen om te achterhalen wat met hun twee collega's was gebeurd en de samenwerking met de potentiële infiltranten voorlopig voort te zetten, maar hen niets meer te vertellen over de verzetsactiviteiten. Vestering besloot het spel mee te spelen en zocht contact met Vastenhout c.s. Hij vertelde hen over de brief die mevrouw Gulikers had ontvangen. Er volgde een verbaasde reactie. Vastenhout stelde voor een nieuwe slagzin te laten omroepen. Dat zou toch het beste bewijs zijn van hun betrouwbaarheid. Vestering waagde het erop. Aangezien Tobben in de winter van 1942-1943 aan de Elfstedentocht had deelgenomen, werd voor een begrijpelijke mededeling gekozen: "Harrie neemt alleen deel aan de Elfstedentocht". Vastenhout had blijkbaar haast, want kort daarop riep Radio Oranje het bericht om. Hoe zat het nu met die brief over Gulikers? Was die authentiek of niet? Om die vraag te beantwoorden nam Vestering contact op met een oud-collega, politiebeambte Van Hulst in Veghel. Samen gingen ze naar Haaren en bespraken de zaak met een politieman die regelmatig in het kamp kwam. Hij zou navraag doen. Weldra kregen ze antwoord: Tobben en Gulikers zaten inderdaad in Haaren".

Over wat Jet van Oijen overkomen is, bestaat onduidelijkheid maar zekerheid is er over het feit dat zij vermist wordt na het uitvoeren van een door Van Wesemael gegeven opdracht om een Poolse piloot naar Cuba te brengen en dat zij daar niet zijn aangekomen. Vroomen en zijn medestanders zijn ervan overtuigd dat de uitspraken van Vastenhout en Van Wesemael over een geslaagde overtocht naar Engeland alsmede de bevestigende radio-uitzending door Londen in strijd zijn met de werkelijkheid.

Gulikers, Tobben en de piloten werden in Apeldoorn afgehaald en begroet door Vastenhout, Van Wesemael en Jordens. Jet was daarbij totdat van Wesemael haar aanraadde dat zij beter kon afhaken en terugreizen naar Cuba. Jet heeft deze belevenissen uitvoerig verteld aan Cuba en Vroomen. De overname in Apeldoorn was goed georganiseerd. Het leek erop dat de reis in betrouwbare verzetshanden was.

Voor Vroomen en zijn verzetsrelaties wordt het duidelijk wie de, in hun netwerk geïnfiltreerde, verraders zijn. Het drietal moet snel onschadelijk worden gemaakt om verder onheil te voorkomen. De veiligheid van de eigen mensen krijgt noodgedwongen prioriteit.

Vroomen vraagt zich af waarom Cuba niet in moeilijkheden is gekomen. Haar adres en haar betrokkenheid bij de hulp aan het verzet en de pilotenescape zijn al te goed bekend bij de Sicherheitsdienst die zelf de regie had.

Het adres van Cuba moet voorlopig als "besmet" worden beschouwd. Cuba mag daarom niet over de arrestaties van Tobben, Gulikers, de piloten, de ontmaskering en het besluit tot liquidatie van de verraders worden ingelicht. Cuba is betrouwbaar maar een enkel verkeerd woord en de vijand zou gewaarschuwd zijn. Bij gebrek aan informatie blijven Van Wesemael, Vastenhout en Jordens voor Cuba verzetshelden. Ze hebben er meerdere keren overnacht.

Een liquidatiepoging

Servaas Vroomen

Andries Vestering

De versie van Frans P.M. Janse (2004):

"De illegaliteit in Limburg heeft geen krijgsraad nodig om het doodvonnis te vellen. Vroomen zendt op 1 november 1943 een telegram aan de V-mannen met het dringende verzoek om op 4 november naar Sittard te komen. Er wordt gezinsvermeerdering verwacht; een versluierde vraag om piloten op te halen. De plaats van ontmoeting is bekend. Het spoorwegviaduct nabij het Limbrichterveld aan de noordkant van Sittard. Deze locatie is afgesproken tijdens het laatste contact in Roermond. Het is er veiliger dan op de stations waar door de Feldgendarmerie onverwachte controles worden gehouden.

Vastenhout vertrouwt het niet helemaal. Voor de zekerheid rijden Jordens, van Wesemael en Vastenhout met schietklare pistolen naar Sittard. Servaas Vroomen wacht hen op met Wouter Hendrik van Keulen (1903) mijnpolitie-beambte, Jacques Vrij van de Rijksverkeersinspectie en de politieman Andries Vestering (1918). Als de drie verdachten uit de auto willen stappen, wordt het vuur op hen geopend. Er ontstaat een korte hevige schotenwisseling waarbij de pistolen van Vrij en Vestering ketsen. Jordens wordt dodelijk getroffen en Van Wesemael raakt gewond. Vastenhout ziet kans om met zijn bebloede passagiers weg te rijden. De aanslag is gedeeltelijk mislukt en de plegers trekken zich teleurgesteld terug. Vroomen, Vestering en Van Keulen duiken onder omdat zij licht maar zichtbaar ietsel hebben opgelopen. Vroomen gaat ervan uit dat hij herkend is. Vrij loopt minder gevaar omdat hij geen persoonlijk contact met de infiltranten heeft gehad. Zijn naam blijkt echter wel bij de Duitsers bekend te zijn, want die staat de volgende dag bij die van Vroomen in het uitgevaardigde opsporingsbevel. Het verraad heeft blijkbaar dieper in het verzetsnetwerk kunnen doordringen dan men vermoedt. Op de dag van de aanslag wordt in Heerlen de verzetsvoorman en brandweercommandant Bongaerts gearresteerd. Dezelfde dag wordt ook van Ass opgepakt, hij is in het Roermondse een van de belangrijkste schakels in de pilotenhulp. Beiden worden overgebracht naar een strafgevangenis in Duitsland waar Bongaerts overlijdt. Van Ass maakt de bevrijding mee. Vrij wordt enkele maanden later opgespoord en ingesloten in kamp Vught waaruit hij in augustus 1944 ontsnapt".

Cammaert

" Het toeval wilde dat Frank met deze laatste pilotenoverdracht het "Spiel" wilde afsluiten.

Na de aanslag vluchtten de vier op de fiets naar Nieuwstadt. Daar gingen ze uit elkaar. Vroomen en Vestering vertrokken naar Born en reisden de volgende dag naar Van Ass in Roermond. Daar hoorden ze dat de Sipo de vorige middag de woning had omsingeld en Van Ass en twee onderduikers had opgepakt.

Door bemiddeling van kapelaan H.L.J. Janssen uit Horn werd Vestering dezelfde avond nog opgenomen in het ziekenhuis van Roermond waar chirurg W.J. Landman zijn wond verzorgde. De volgende dag vertrokken de twee naar Veghel en vandaar naar St.

Oedenrode waar ze tot de bevrijding op 17 september 1944 ondergedoken bleven.

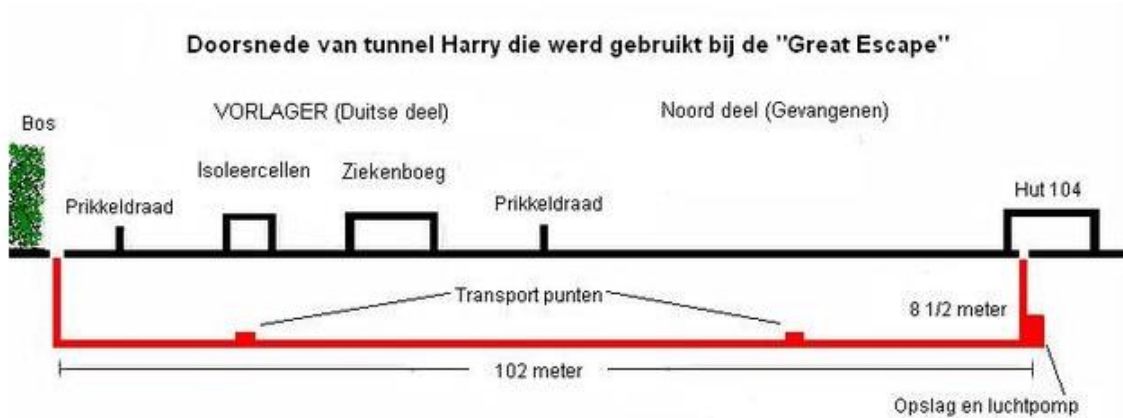
Vrij en Van Keulen keerden naar hun respectievelijke woonplaatsen terug in afwachting van wat er zou gebeuren. Van Keulen vernam weldra dat er een opsporingsbevel tegen hem was uitgevaardigd. De V-mannen hadden namelijk zijn naam en die van Vroomen, J.E.P.R. Theelen en B.H. Winkelmolen genoemd als mogelijke daders van de aanslag. Hij dook onder. Vrij hoefde dat niet te doen, zijn naam was niet genoemd".

Na enkele maanden van intensief speurwerk slaagde A. Vesteringer op 1 februari 1946 in Vastenhout in Amsterdam te arresteren. Op 3 februari 1947 werd Vastenhout door het Bijzonder Gerechtshof 's-Hertogenbosch, Derde Kamer, bijeen te Roermond, ter dood veroordeeld, evenwel met recht van cassatie. Op 25 oktober 1948 oordeelde de Bijzondere Raad van Cassatie in 's-Gravenhage dat de straf moest worden omgezet in levenslang. De Raad beargumenteerde de vonniswijziging door erop te wijzen dat Vastenhout nog jong was toen hij zijn verraad beging (geboren 7 maart 1921) en onder moeilijke omstandigheden was opgegroeid. Daarbij liet de Raad zich mede leiden door een psychiatrisch rapport.

J.H. van Wesemael: Hij verdween spoorloos en hoefde derhalve geen verantwoording af te leggen voor zijn daden. Omtrent zijn lot bestaat geen zekerheid. Mogelijk stapte hij tijdens de massale vlucht van N.S.B.-ers naar Duitsland op Dolle Dinsdag, 5 september 1944, op een landmijn en overleed aan de gevolgen daarvan. Volgens een andere lezing zou hij omstreeks de jaarwisseling van 1943-1944 bij een vuurgevecht met illegale werkers in Rotterdam zwaar gewond zijn geraakt.

Bill Hickson en Basil Broadhead

Bill Hickson komt terecht in kamp "Stalag Luft 3" in Sagan, 160 km ten zuidoosten van Berlijn. Daar helpt hij mee aan het graven van een tunnel, waar 76 bemanningsleden door ontsnapten. Vijftig mannen werden opgepakt en gefusilleerd. In 1963 is over deze ontsnapping de film "The Great Escape" gemaakt.

2011

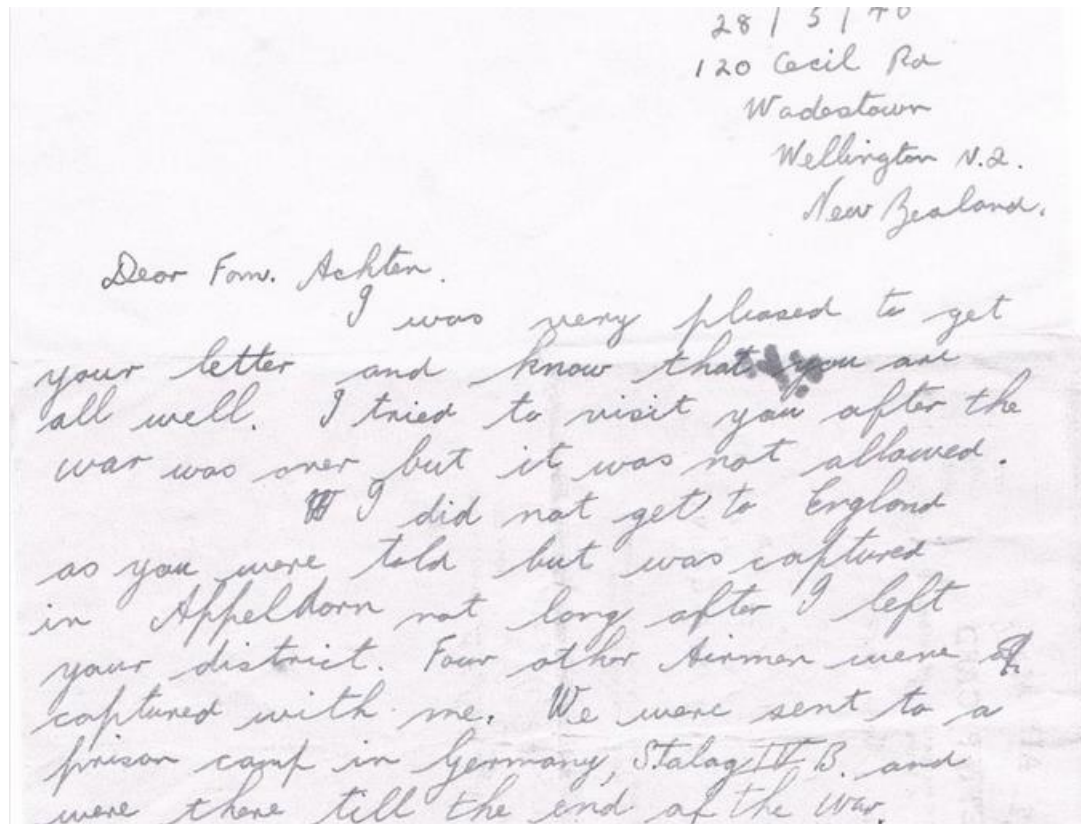
Bill Hickson met zijn laars die hij verloor toen hij uit zijn bommenwerper sprong in de ochtend van 22 juni 1943. De Nederlander Wies Peeters stuurde de laars in 2009 naar hem op.

Hickson vertelt:

"Ik werd naar Tilburg gebracht door een meisje (Jet van Oijen) met een Luger pistool in haar handtas. Zij bracht mij naar huis van Jacoba Pulskens. Deze Nederlandse heldin bood onderdak aan Joden, verzetsstrijders en vliegeniers. Ik werd gearresteerd in Apeldoorn en naar de gevangenis in Scheveningen gebracht en verhoord door de Gestapo, die dreigde mij neer te zullen schieten. Uiteindelijk kwam ik in het Stalag Luft 3 kamp ten zuidoosten van Berlijn terecht."

Basil Broadhead komt uiteindelijk terecht in kamp "Stalag 4B" bij Dresden. Op 26 mei 1945 keert hij naar Engeland terug. Karel Achten werd gearresteerd op 14 november 1944 en naar een werkkamp bij Wuppertal gestuurd. Hij kwam in mei 1945 ziek en ondervoed thuis.

Basil schrijft een brief naar Karel op 28 mei 1946.

28 / 5 / 46
120 Cecil Rd
Wadestown
Wellington N.Z.
New Zealand.

Dear Fom. Achten.

I was very pleased to get your letter and know that you are all well. I tried to visit you after the war was over but it was not allowed. I did not get to England as you were told but was captured in Appeldoorn not long after I left your district. Four other airmen were captured with me. We were sent to a prison camp in Germany, Stalag IV B. and were there till the end of the War.

Basil schrijft Karel:

Ben gearresteerd in Apeldoorn met de andere airmen.

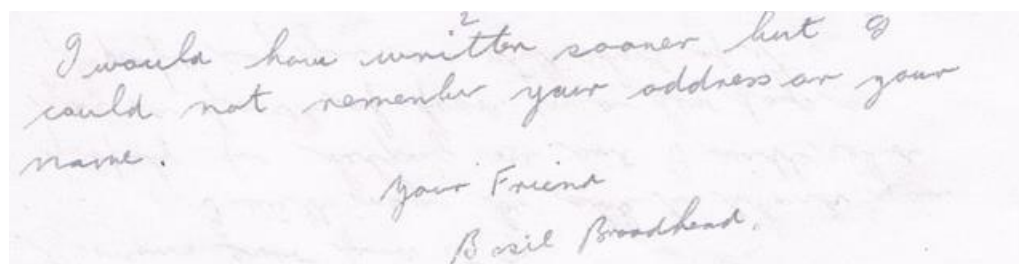
Naar Stalag IV B gestuurd.

Daar geweest tot einde van de oorlog.

Wat met de 2 organisatoren (Harrie Tobben, Paul Gulikers) gebeurd is, weet ik niet.

I remember the hole in the wood very well.

Stuur je een voedselpakket.

I would have written sooner but I could not remember your address or your name.

Your Friend
Basil Broadhead.

Harrie Tobben, Albert van Ass, Paul Gulikers en Jet van Oijen

Coba wordt ongemoeid gelaten.

De doodstraf van Gulikers en Tobben wordt later omgezet in gevangenschap in Duitsland als "Nacht und Nebel" gevangenen.

Nacht und Nebel is een speciale strafklasse tijdens de Tweede Wereldoorlog om verzetsmensen spoorloos te laten verdwijnen. De strafklasse is ingesteld door de "Chef des Oberkommando der Wehrmacht", veldmaarschalk Wilhelm Keitel in opdracht van Adolf Hitler. De gevangenen worden barbaars behandeld en moeten meestal op een hongerdieet in steengroeven werken totdat de dood volgt. Ze mogen geen brieven schrijven of ontvangen, familieleden mogen niet weten waar de gevangene verblijft en de verwanten worden bij overlijden niet op de hoogte gesteld. Veel verzetsmensen zijn zo om het leven gekomen.

Harrie Tobben is eind juli 1944 vervoerd naar Lüttringhausen en daarna naar Hameln. Hij overlijdt op 15 maart 1945 aan uitputting, één maand voor de geallieerden het tuchthuis in Hameln bereiken.

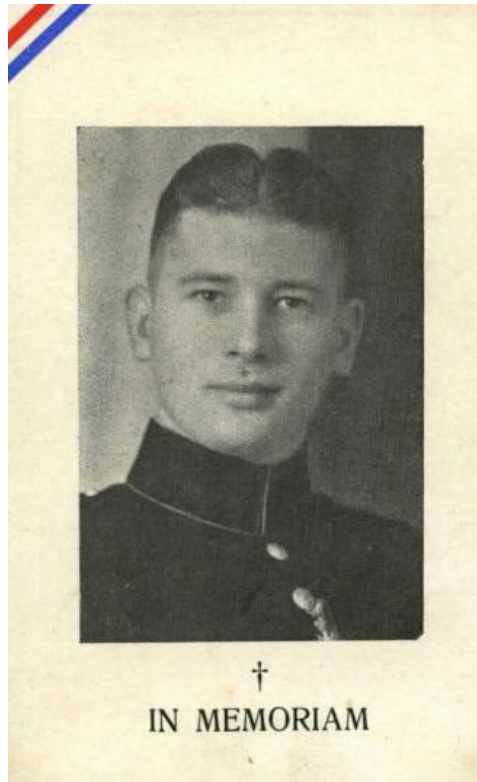

In Hameln zijn tussen 1934 en 1945 ongeveer 200 politieke gevangenen vermoord. Na de oorlog is de gevangenis gebruikt voor het interneren en berechten van nazi-oorlogsmisdadigers. Het complex is tegenwoordig een hotel.

Begin april '45 nu besluit de directeur van het tuchthuis te Hameln, al zijn gevangenen dieper Duitsland in te voeren, gezien de nadering van de geallieerden. Ongeveer vierhonderd gevangenen, onder hen ruim veertig Nederlanders, worden te voet oostwaarts gedreven onder bewaking van Wachtmeister, die opdracht hebben, elke gevangene die niet verder kan, dood te schieten. Het was, schrijft later Derk Schortinghuis, een "troep uitgeteerde, zwerende en verluisde lichamen".

De gevangenen in Hameln krijgen steeds minder te eten en medische zorg is er nauwelijks. "De honger snijdt met zijn scherpste zwaard ... Alles wat maar groen is op het veld, wordt geratst, slakken die, zich verlustigend in de regen, over de weg kruipen, worden opgegeten. En dan in de duisternis, de mijmering: Hier marcheert een geteisterd en verworpen Europa. Wij horen onze lotgenoten om ons heen praten: Nederlanders, Belgen, Luxemburgers, Fransen, Duitsers, Tsjechen, Italianen, Serven, Polen, Russen, Litouwers en Noren".

Van de ca. vierhonderd gevangenen worden er op de eerste dag meer dan honderd doodgeschoten; van alle gevangenen van Hameln worden er in die laatste dagen wellicht ca. tweehonderdvijftig van het leven beroofd, onder hen ook enkele Nederlanders. Meer dan één dag wordt er niet gemarceerd. De volgende dag, 7 april (de groep bevindt zich dan in een groot kamp in de Harz), wordt door de leider van het transport meegedeeld dat men niet verder trekt.

Harrie Tobben overlijdt op 15 maart 1945.

Aan sergeant Harrie Tobben, Infanterie, is postuum de dapperheidsonderscheiding, de Bronzen Leeuw uitgereikt, bij koninklijk besluit van 10-11-1949. Voor zijn optreden bij het nachtgevecht bij het motorgemaal aan de Zweth in mei 1940.

"Direct valt het ons op dat sergeant Harrie Tobben een buitengewoon actief en gedreven militair is. Hij is de persoon die met een zware mitrailleur in de bewuste nacht van 12 op 13 mei vanaf de toenmalige woning van schipper Van Dijk de Herenstraat in Wateringen vrij wil houden van de Duitsers, die vanaf het Plein oprukken. Dat is door zijn kordate optreden gelukt, maar niet zonder een spoor van vernieling achter te laten: kapotte ruiten, dakpannen, kapotgeschoten etalages en kogelgaten. Met vijf strijdmakkers onder zijn bevel voert sergeant Tobben dit uiterst gevaarlijke werk uit en hij bedient constant de mitrailleur".

Albert van Ass

Bèr van Ass raakte betrokken bij verzetswerk met zijn neef Harrie Tobben. Hij wordt op 6 november 1943 in zijn woning gearresteerd, nadat die morgen een aanslag op Vastenhout, Van Wesemael en Jordens is gepleegd.

Van Ass wordt op 7 november 1943 naar Haaren vervoerd en zat vervolgens een paar weken in kamp Vught gevangen, waarna hij weer naar Haaren werd gebracht. Tijdens het proces tegen zijn verzetsgroep (o.a. Harrie Tobben, Paul Gulikers en Charles Bongaerts) in Haaren op 24 en 25 juli 1944) krijgt hij de doodstraf. Op 29 juli wordt hij op transport naar Anrath gezet, vervolgens op 4 september naar Lüttringhausen en op 2 november naar Hamelen waar hij op 6 april 1945 wordt bevrijd.

Harry van Ass, de zoon van Albert, over zijn vader :

Pa heeft achttien maanden in de gevangenis gezeten, onder meer in de beruchte folterkelder in Maastricht. Voor hem was het een traumatische tijd. Lichamelijk hebben ze hem keer op keer proberen te breken, maar hij overleefde. Greta, de oudste, was op zekere dag met melk onderweg toen ze op de Roerkade staande werd gehouden door de postbode. Hij overhandigde haar met een bedrukt gezicht een pakketje met kleren. Ze waren van mijn vader. En een brief waarin stond dat het vonnis was voltrokken. Greta durfde er thuis niets van te zeggen. Ze gaf de post in bewaring bij een bakker. Na een half jaar kwam pastoor ons toch het vreselijke nieuws vertellen. Verscheurd door verdriet droegen we in de kapel in de Weerd een mis op ter nagedachtenis aan mijn vader.

Na de bevrijding gingen leden van het voormalig verzet zoeken naar Nederlanders in Duitse gevangenissen. Ze kwamen uit bij de beruchte bajes in Hamel aan de Weser.

Ze hoorden dat daar een zekere Van Ass uit Groningen zat. Die zochten ze niet, dus vertrokken ze weer. Maar halverwege keerden ze om, namen het zekere voor het onzekere en wilden die bewuste Van Ass toch wel eens zien. Het was mijn vader, uitgemergeld, meer dood dan levend. Hoe is het in de Weerd, hoe is het met de pony's?, was het eerste wat hij vroeg. Op 10 augustus 1945 kwam pap weer thuis maar de fysieke en mentale pijn van de martelingen is nooit meer weggegaan, tot aan zijn dood op 15 oktober 1957. Hij is voor zijn verzetswerk geëerd en heeft onder meer de Yad Vashem-onderscheiding gekregen.

Naast Van Ass worden op 6 november ook Charles Bongaerts, L.J. Janssen en J.M. Winkelmolen gearresteerd. De "groep Bongaerts" is hiermee opgerold.

Voordat de bezetter toesloeg, hadden de heren Winkelmolen en Janssen onder leiding van brandweercommandant-verzetsheld Charles Bongaerts een „pilotenlijn” tot stand gebracht, onderduikers, Joodse en anderen, in hun huis onderdak verschaft, evenals verscheidene geallieerde vliegers. De heer Bongaerts zou zijn heldenmoed met het leven betalen, Rens Janssen en Jeu Winkelmolen kwamen terug uit de Duitse martelkampen, na jarenlange verschrikkingen te hebben verduurd.

28-8-1957, Limburgsch Dagblad

Ch.M.H.J. Bongaerts werd weliswaar vrijgesproken tijdens het proces in Haaren in juli 1944, maar niet vrijgelaten. In de tweede helft van 1944 stierf hij in Sandbostel bij Hamburg in een kamp voor Franse krijgsgevangenen. L.J. Janssen werd evenals Bongaerts vrijgesproken, maar ook hij bleef in hechtenis. Janssen overleefde de Duitse kampen en werd op 1 mei 1945 bevrijd. M.J. Winkelmolen kreeg eveneens vrijspraak en bleef in hechtenis. Hij overleefde Sachsenhausen-Oranienburg en werd op 2 mei 1945 bevrijd. H.A. van Beurden werd tot 12 jaar gevangenisstraf veroordeeld en zat tot april 1945 vast.

Paul Gulikers

Paul Gulikers wordt opgesloten in Kamp Vught en vervolgens naar Duitsland op transport gezet. Gulikers slaagt erin vanuit de gevangenis een briefje naar zijn vrouw te smokkelen waaruit zij kan opmaken dat alles volkomen fout is gegaan. Zijn vrouw heeft echter vanuit Londen al bericht – een bericht waar de Duitsers de hand in hebben – ontvangen dat Tobben en Gulikers veilig zijn aangekomen.

Er wordt een waarschuwing naar Londen gestuurd maar die wordt in Engeland niet serieus genomen. Daar wordt het pas duidelijk dat er iets volkomen mis is gegaan, als twee gedropte agenten, Ben Ubbink en Pieter Dourlein, in augustus 1943 uit Haaren weten te ontsnappen en via Zwitserland, Spanje en Engeland bereiken.

Paul Gulikers keert na de oorlog terug naar Sittard waar hij 5 juni 1975 overlijdt.

SITTARD — Paul Gulikers uit Sittard, een van de markantste figuren van het verzet in Limburg tijdens de tweede wereldoorlog, is woensdagnacht op 63-jarige leeftijd in het ziekenhuis van Sittard overleden. Zijn nagedachtenis zal onverbrekelijk verbonden blijven met de grote rol die hij bij het „Englandspiel” heeft vervuld en die door verraad zo'n tragisch verloop zou krijgen.

Paul Gulikers is de eerste in het Nederlandse verzet geweest die naar Engeland het — daar als ongeloofwaardig terzijde geschoven — noodsein doorspeelde dat het „Englandspiel” een catastrofe was geworden. Door verraad in handen gevallen van de Duitsers werd hij na een speciale „behandeling” tot drie maal toe ter dood veroordeeld. Hij overleefde het concentratiekamp Essenhausen.

Sociale bewogenheid en zijn grote hulpvaardigheid voor de mens in nood vormden de drijfveren zich reeds in 1940 aan te sluiten bij de verzetsgroep van Harrie Tobben uit Heerlen die vele geallieerde piloten naar Engeland heeft helpen ontvluchten. De grote tragedie begon toen de beruchte SS Sturmbanführer Scheiderer in mei 1942 de code van de „pilotenzender” in handen kreeg waardoor zowel Londen als de pilotenhelpers totaal werden misleid. Kort daarna kwamen daar nog de Nederlandse SD-infiltranten bij.

Terwijl in werkelijkheid mensen via de vluchtlijnen van de aanvankelijk niets vermoedende verzetsgroep rechtstreeks in de concentratiekam-

pen terecht kwamen in plaats van in Engeland seinde „Londen” telkens dat het transport behouden was aangekomen. Bij het laatste pilotentransport via de zg. waddenlijn waarmee Harrie Tobben zelf ook naar Engeland zou vluchten viel echter alles in handen van de Duitsers.

Paul Gulikers slaagde er in uit de gevangenis een briefje voor zijn vrouw Lies te smokkelen met de boodschap dat alles volkomen fout zat hoewel zij reeds uit „Londen” bericht had ontvangen dat piloten en Harrie Tobben veilig waren gearriveerd. Haar noodsein over de werkelijke situatie werd in Engeland echter niet serieus genomen. Met de SS op de hielen slaagde zij er in met een Joods jongetje dat bij haar thuis was ondergedoken te ontsnappen naar Grubbenvorst.

Een maand nadat in het concentratiekamp Essenhausen zijn vriend in het verzet Harrie Tobben overleed werd Paul Gulikers bevrijd door de Amerikanen. Kort voor zijn dood ontving deze grote Limburgse verzetsstrijder, wiens bewogen levens-episodes zich niet in enkele regels laat vatten, een persoonlijke brief van prins Bernhard. Hij was drager van vele internationale onderscheidingen waaronder de Medal of Freedom. Van generaal Eisenhower en generaal de Gaulle ontving hij persoonlijke dankbetuigingen.

De plechtige uitvaartdienst heeft maandag 9 juni plaats om 11 uur in de St. Pieterskerk te Sittard, waar vanaf 10.30 uur gelegenheid is tot condoleance.

Limburgsch dagblad, 6 juni 1975.

Jet van Oijen

Doordat Jet van Oijen niet meteen gearresteerd wordt, kunnen de Duitsers hun infiltratie in de pilotenlijnen voorlopig voortzetten. Op 30 september 1943 is Jet van Oijen met een Poolse piloot op weg van Roermond naar Coba in Tilburg. Tijdens het overstappen in Eindhoven worden zij gearresteerd door de Feldgendarmerie. Die dag wordt zij in het "Oranjehotel" in Scheveningen ondergebracht.

Naam Woonplaats	Beroep Geboortedatum	Reden arrestatie	Tijdvak gevangenschap, Vonnis	Na vertrek uit het „Oranjehotel“
Jetty J. v. Oyen, Schaesberg	16.7.1914	Pilotenhulp, wapen- verzorging	30.9.43—6.6.44	Haaren, Ravens- brück, Dachau enz.

Via Haaren komt Jet op 8 september 1944 in Ravensbrück terecht.

Ravensbrück
Post Fürstenberg/Art der Haft: *polit.* Gef.-Nr.: *6666*

Konzentrationslager

Name und Vorname: *Oijen Jet* *überprüft 20/11/44*

geb.: *16.7.14* zu: *Naasbricht*

Wohnort: *Montfortstraat N° 4*

Beruf: *Idonsonsterin* Rel.: *röm. kath.*

Staatsangehörigkeit: *Holländerin* Stand: *ledig*

Name der Eltern: *Hedikus v. D. u. Mechtildis v. Bergvoet* Rasse: *ar.*

Wohnort: *Montfortstraat N° 4*

Name der Ehefrau: *~* Rasse: *~*

Wohnort: *~*

Kinder: *~* Alleiniger Ernährer der Familie oder der Eltern: *~*

Vorbildung: *Volks und Hauskesschule*

Militärdienstzeit: _____ von — bis _____

Kriegsdienstzeit: _____ von — bis _____

Größe: *164* Gestalt: *schlank* Gesicht: *oval* Augen: *blau?*

Nase: *gerade* Mund: *mittel* Ohren: *mittel-oval* Zähne: *vollst.*

Haare: *d. blond* Sprache: *holländische, deutsche, franz.*

Ansteckende Krankheit oder Gebrechen: _____

Besondere Kennzeichen: _____

Rentenempfänger: _____

Verhaftet am: *30.9.43* wo: *Eindhoven*

1. Mal eingeliefert: *8.9.44* 2. Mal eingeliefert: _____

Einweisende Dienststelle: _____

Grund: _____

Parteizugehörigkeit: _____ von — bis _____

Welche Funktionen: _____

Mitglied v. Unterorganisationen: _____

Kriminelle Vorstrafen: _____

Op 15 oktober 1944 arriveert Jet van Oijen in concentratiekamp Dachau. Daar blijft zij tot de bevrijding van Dachau, op 29 april 1945.

HENDRIKA JOHANNA (JETTY) VAN OYEN

Tilburg 123156

GEBOREN

16-07-1914
Maastricht

AANKOMST

15-10-1944
Dachau

BEVRIJD

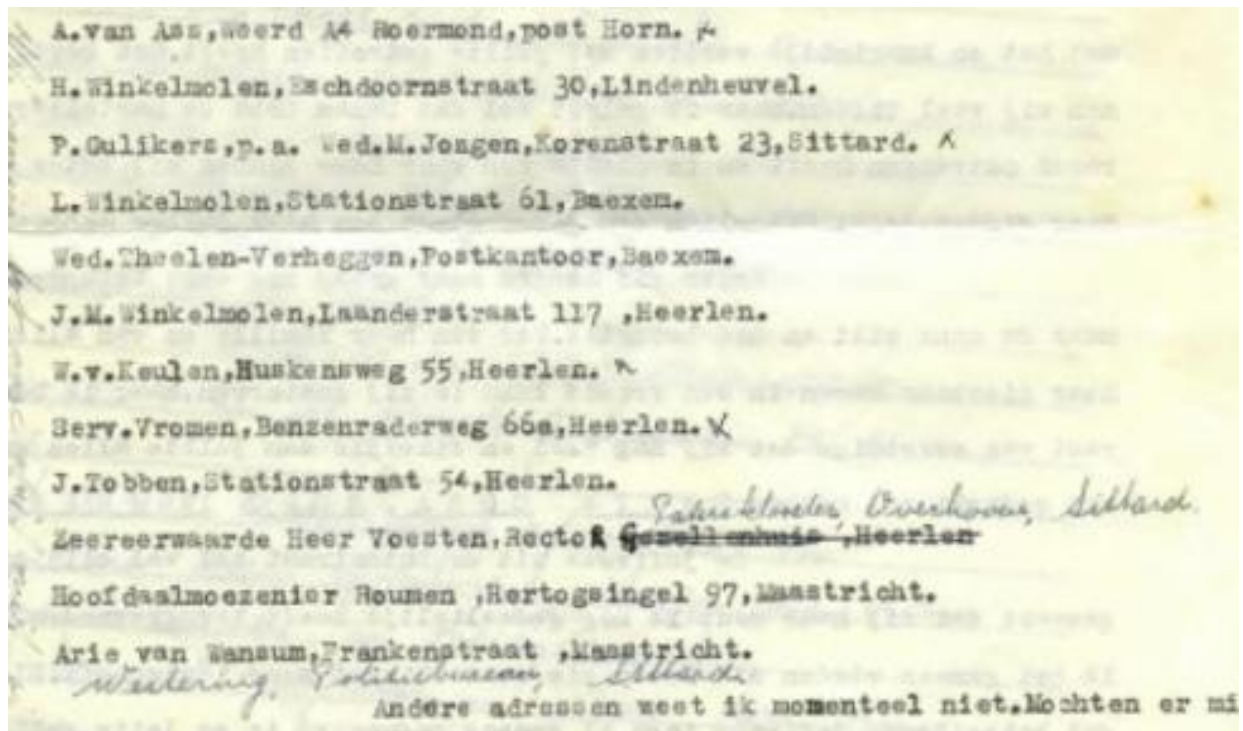
29-04-1945
Dachau

Ze komt gebroken en ontredderd uit de oorlog terug en zal geen contact meer hebben met haar kampgenoten. Ze gaat weer in Limburg wonen, in Schaesberg. Daar trouwt zij op 27 januari 1947 met de uit Maastricht afkomstige Gregorius Grein.

In 1948 verhuizen Van Oijen en Grein naar Tegelen. Daar wordt in 1949 en in 1952 een zoon geboren. In 1963 verhuist de familie naar Enschede. Daar overlijdt Van Oijen op 14 december 1983. Jet van Oijen krijgt het verzetshedenkingskruis.

Verzetsstrijders uit Limburg

In een briefje naar de familie Pulskens worden (familieleden van) de volgende verzetsstrijders en pilotenhelpers uit Limburg genoemd:

A. van Ass, Weerd A4, Roermond, post Horn
H. Winkelmolen, Eschdoornstraat 30, Lindenheuvel
P. Gulikers, p.a. Wed. M. Jongen, Korenstraat 23, Sittard
L. Winkelmolen, Stationstraat 61, Baexem
Wed. Theelen-Verheggen, Postkantoor, Baexem
J.M. Winkelmolen, Laanderstraat 117, Heerlen
W.H. v. Keulen, Huskensweg 55, Heerlen
Serv. Vromen, Benzenraderweg 55, Heerlen
J. Tobben, Stationstraat 54, Heerlen
Zeereerwaarde Heer Voesten, Rector Patersklooster Overhoven, Sittard
Hoofdaalmoezenier Roumen, Hertogsingel 97, Maastricht
Arie van Wansum, Frankenstraat Maastricht
Westering, politiebureau Sittard

Cammaert, A. P. M. (1994). Het verborgen front: Geschiedenis van de georganiseerde illegaliteit in de provincie Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog. Rijksuniversiteit Groningen.

Lijst medewerkers pilotenorganisaties en groepen

https://www.rug.nl/research/portal/files/14543321/04_h4.pdf

Baexem:	L.H. Winkelmolen B.H. Winkelmolen J.E.P.R. Theelen J.J.E.P. Theelen E.W.J.R. Theelen W.H.J. Slots
Roermond:	J.A.A. van Ass
Sittard:	P.G. Gulikers A. Vestering D. van den Bergh A. Clevis
Heerlen:	Ch. Bongaerts L.J. Janssen J.M. Winkelmolen H. Janssen M.G. de Kruijff A. Jeninga G.L. Couwenbergh W.H. van Keulen H.H. Tobben S. Vroomen H. Jongen J. Outjers K.C. van Berckel H.J. van Ooijen
Oirsbeek:	G. Fleischeuer
Maastricht:	Groep-Dresen A.H. van Mansum J. Vrij

Leonie van Harssel

In de organisatie voor 't overbrengen van piloten naar 't onoverwinnelijke Albion treedt nu naar voren een jonge vrouw : Leonie van Harssel. Zij deed goed werk in die beweging, en haar medewerkers wisten, dat zij niet bang was voor gevaar.

Op zekere dag kreeg ze de tijding dat 'n aantal piloten moesten worden „verwerkt” en het aantal adressen voor deze personen schoot in dit geval te kort. Zij klopte aan bij de heer van Doren, die haar verwees naar Coba Pulskens in de Diepenstraat.

Leonie van Harssel komt uit een Tilburgse slagersfamilie van de Heuvel 59.

 De Ondergeteekende
maakt zijnen geachten stadgenooten bekend,
dat hij *a. s.* **DONDERDAG** eene

SLACHTERIJ

zal **OPENEN** en dat bij hem verkrijgbaar zal zijn

puik Rund-, Kalfs- en Varkensvleesch
en al hetgeen tot de Slachterij behoort.

Een ieder beleefdelyk tot een bezoek van zijn welingerichten Winkel uitnoodigende, beveelt hij zich in aller gunst, belovende eene nette en prompte bediening.

L. VAN HARSSSEL—VERWIJMEREN.
TILBURG, *Heuvel.*

BEKENDMAKING.

Burgemeester en Wethouders van Tilburg, ontvangen hebbende een verzoekschrift van:

1. Marts. Pajmans, broodbakker, om in de wijk Hasselt op het perceel sectie H. No 1424, op te richten eene brood-, koek- en beschuitbakkerij, en
2. Leon. van Harssel, mr. slager, om in de wijk Heuvel op het perceel sectie M. No 1755 eene runds-, varkensslagerij en rookschuursteen op te richten.

In 1880 opent de opa van Leonie – Leonardus van Harsseel uit Udenhout (1851) – een slagerij in Tilburg. Leonardus trouwt in augustus 1880 met Maria Verwijmeren (1847) uit Tilburg. In december 1885 wordt hun zoon Henricus Leonardus Josephus Maria van Harsseel geboren. Dat is de vader van Leonie. Henricus van Harsseel neemt rond 1916 de slagerij van zijn vader over.

Geregeld verkrijgbaar prima
Lamsbout zonder been à 55
cent per pond. Lamscotelet-
ten 35, 40, 50 cent per pond.
Fijne Ossentongen 70 cent
pond. H. v. Harsseel, Heuvel
59, Teleph. 340. 0889

H.H. SLAGERS!
Indien U iemand zoekt welke
het geheele jaar door UW VET
kan gebruiken, schrijft dan aan
H. v. HARSSEL, Slager,
Heuvel 59, Tilburg. Tel. 340.

v. Harsseel, H.L.J.M., rund-en varkensslager, Heuvel 59.

11 Dec 1916	Harsseel van Verwijmeren	Henricus Leonardus Josephus Maria Maria Pietronella	M W	Hoofd Wachtmeester	23 Dec 1885 17 Jun 1879	Tilburg Heusden
23-8-1917	Harsseel van	Maria Augustina Leonarda	V	dochter	19 Aug 1917	Tilburg
	" "	Petrus Johannes Antonius	M	Zoon	26 Nov 1918	"
	" "	Leonarda Augustina Maria	V	dochter	8 Dec 1919	"

Maria Augustina Leonarda	Riet	19-08-1917	04-08-2001
Petrus Johannes Antonius	Piet	26-11-1918	28-04-1985
Leonarda Augustina Maria	Leonie	08-12-1919	03-05-1998
Wilhelmus Marinus Henricus	Wim	28-06-1921	16-10-2005
Elisabeth Cornelia Johanna	Bep	25-02-1923	02-03-2002
Henricus Leonardus Josephus Maria		14-08-1924	19-07-1925

Leonie van Harssel heeft drie broers en twee zussen.

Wim van Harssel

Rond 1953 neemt zoon Wim de slagerij van zijn vader over. Wim slaagt in 1940 voor het middenstandsdiploma, examen vestigingswet.

Leonie haalt in juni 1936 haar Stenografie examen. Stenografie, kortweg steno, snelschrift, is een methode om gesproken tekst op te schrijven in het tempo waarin de woorden uitgesproken worden.

De zussen Bep en Leonie (rechts) van Harssel zijn in Tilburg beiden actief als pilotenhelpsters binnen de groep Peter Hornman. Hornman is inspecteur van de voedseldistributiedienst. Schuilnamen van de zussen zijn Kitty en Jopie.

Leonie is de assistente van huisarts C.B.A.J. Franken op het Sint Annaplein 4, tel. 8232. Zij wordt gevraagd om Coba Pulskens te benaderen. Het adres van dokter Franken is een centrum van illegale activiteiten. Een knokploeg vergadert er.

Niemand van de Tilburgse illegaliteit weet dat het adres in de Diepenstraat al sinds een jaar een dik dossier bij de Sicherheitsdienst heeft.

Leonie en Coba kennen elkaar van bezoeken aan de dokter. Over verzetswerk wordt dan niet gesproken. In de eerste week van juli krijgt Coba bezoek van Leonie en Bep die haar komen vragen (namens "mijnheer van Dooren") of ze een of twee dagen vijf piloten, misschien zes, in haar woning wil opnemen.

Coba gaat spontaan akkoord: "laat de jongens maar komen, ik maak de slaappleatsen klaar."

Knokploegen bijeen in de woning van dokter Franken aan het St. Annaplein. Van links naar rechts Johannes I.F. (Jan) Franken (25-8-1923, Wilhelminapark 36), Wim Blom, Frank Govers, Petrus H.A. (Piet) van Bommel (Blonde Piet, 16-1-1907, 30-1-1961, Grobbendonkstraat 41) en huisarts Jos Franken (St. Annaplein 4) .

In Tilburg is er een groep rond distributieambtenaar en verzetsman Petrus Aloysius Maria (Peter) Hornman (21-6-1920). Deze zet zich in, met onder anderen Van Bommel, Wim Tensen (ook lid van de verzetsgroep van Bim van der Klei), Leonie van Harssel en haar zus Elisabeth, voor hulp aan geallieerde piloten.

Voor onderdak wordt gebruik gemaakt van enkele adressen van oudere ongehuwde dames in Tilburg, zoals de gezusters Pirottin en Coba Pulskens.

De groep Hornman bestaat o.a. uit:

De familie Smits-Bosse, de Noordhoek

Jan en Annemarie Vossen, Bosscheweg 398

Van Harssel op de Heuvel 59, hun dochters Leonie en Bep

Hun buren H.C.J. Willekens, Heuvel 61

Dientje Jacobs in de Wilgenstraat

Blanche E.L. Pirottin en Louise C.A. Pirottin, Armhoefstraat 22

72. Louise en Blanche Pirottin. Zij waren tijdens de oorlog pilotenhelpsters. Deze foto stamt uit 1943 en is gemaakt in de Armhoefstraat.

Louise en Blanche Pirottin

Blanche

Met behulp van de Oisterwijkse groep van Bim van der Klei is er een grote schuilplaats gemaakt op de boerderij van de familie Rooijackers, die daarbij geassisteerd wordt door pater Lambertus, Theo Vermeulen, knokploegbaas en pilotensmokkelaar Piet van Bommel en Jan van Wanrooij.

Ron Walker en Jack Nott

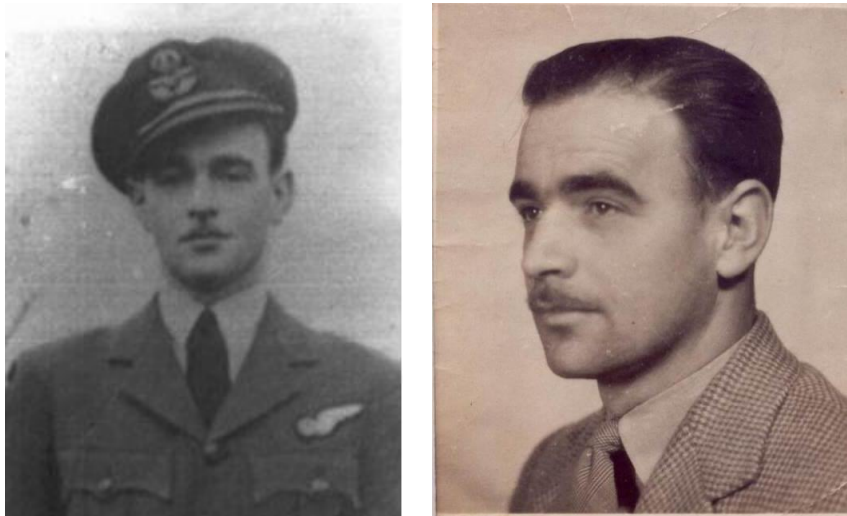
Op 21 juni 1944 om 23:18 uur stijgt een Avro Lancaster Mk III op van de RAF basis in Coningsby in het graafschap Lincolnshire. De bemanning bestaat uit Ronald Arthur Walker, Norman J. Cornell, John H. Wells, Harold E. Houldsworth, R.C. Bailey, David R. Kelly en Charles R. Taylor. De zeven mannen hebben al 40 vluchten gemaakt. Die nacht gaan zij de stad Wesseling, 10 km ten zuiden van Keulen, bombarderen. Om ca. 00:30 uur wordt de Lancaster ND551/OL-V "Victor" van het nr. 83 (Pathfinder) Squadron, neergeschoten door een Duitse jager. De bommenwerper komt neer in de buurt van Westerhoven. Zes bemanningsleden komen om het leven. Ze zijn begraven op de begraafplaats van Woensel in Eindhoven.

Alleen de Engelse piloot Ron Walker overleeft de crash.

In een brief van een Nederlandse verzetsstrijder staat dat Ron Walker op 22 juni om ca. 09:00 uur aankomt bij de boerderij van J. Velthoven bij Bergeijk. Walker is niet veilig op de boerderij. De schoonzus van de boer is een jaar gevangen gezet omdat zij piloten geholpen heeft. Walker moet snel naar een andere plek.

Het wordt donker en ene Bas van Aalst staat op het punt om Ron Walker naar het klooster van de paters **assumptionisten** in Bergeijk te brengen. Die zullen voor hem zorgen en hem doorgeven aan de volgende adres in de ontsnappingsroute. Maar zijn collega uit het verzet, Walter de Vries, komt toevallig langs en die ontfermt zich over Walker. De Vries zegt Ron dat zij zich moeten gedragen als twee Nederlanders die al fietsend aan het praten zijn. Ron spreekt geen Nederlands, dus de Vries voert het woord en Walker zegt af ten toe alleen maar "yah". Zij komen veilig aan bij een safe house waar Walker verblijft tot hij naar een boerderij in Nuenen wordt gebracht, waar hij de 26-jarige Australiër Jack Nott ontmoet. Jack is in de nacht van 16 juni neergestort bij Olland.

Jack Stuart Nott

Op 29 juni wordt het tijd om te vertrekken. Walker en Nott, begeleid door de Vries en twee andere mannen van het verzet, stappen op de fiets.

Walter de Vries rijdt voorop, gevolgd door Ron Walker, de verzetsman, Jack Nott en de derde verzetsman. Als zij Eindhoven binnen fietsen, worden ze aangehouden door een Duitse patrouille. Walter de Vries stopt en laat zijn persoonsbewijs zien. Terwijl de Duitsers dat bekijken fietst Ron Walker voorbij.

De anderen keren om. Walker weet niet waar hij is en blijft fietsen tot de Vries hem inhaalt. De anderen sluiten buiten Eindhoven weer aan en gezamenlijk gaat het richting Waalre.

Nott en Walker komen uiteindelijk in Waalre terecht. Frans van Dijk brengt ze onder bij de familie Perquin op de Ansbalduslaan en korte tijd later bij de dames van Moorsel op de Stationsstraat 232, nu de Willibrorduslaan.

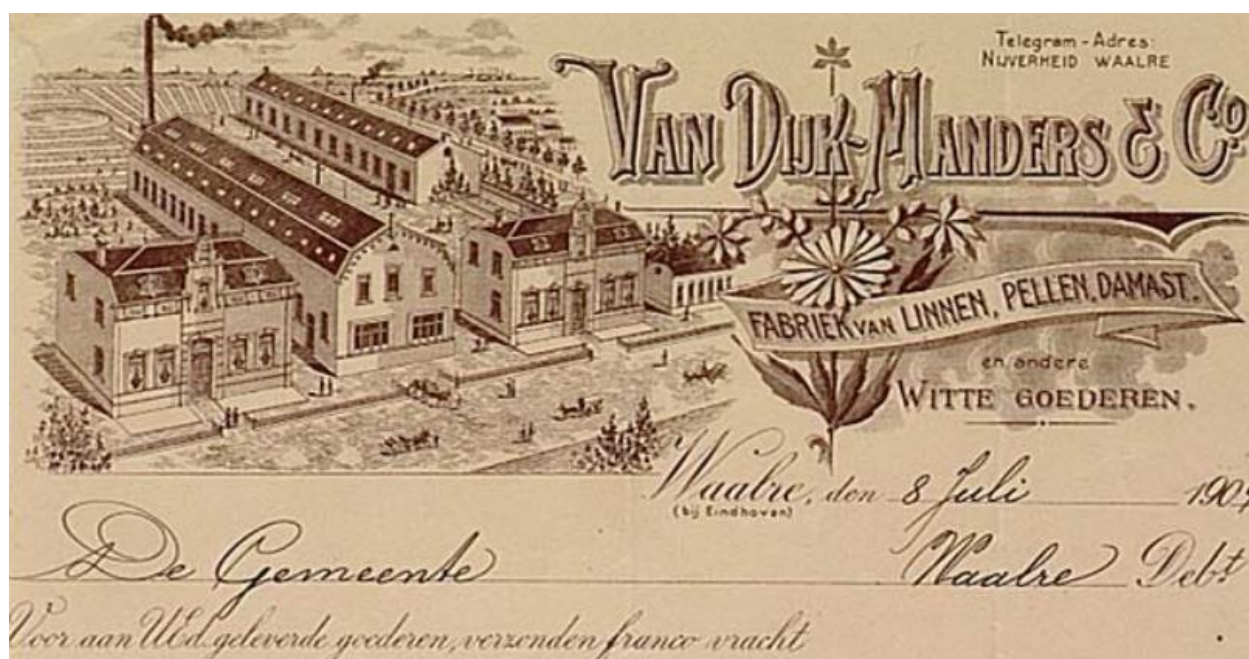
Frans van Dijk

Frans van Dijk is rayoncommandant P.A.N. (Partizanen Actie Nederland) in Waalre. Frans woont in de Stationsstraat 154 in Waalre.

Frans van Dijk (1916-1987) is een zoon van Sjef van Dijk en Anna Coenen.

Theo van Dijk, de zoon van Frans, in 2021: "Sjef van Dijk was directeur van de linnenweverij Van Dijk & Zonen met als verkoopkantoor Van Dijk-Manders & Co dat later rond 1950 werd omgedoopt in Walra. Hij trouwde in 1911 met Anna Coenen. Na zijn dood in 1943 bleef Anna van Dijk-Coenen op het adres Markt 6 wonen."

Van links naar rechts: Markt 7, de weverij Markt 8, Markt 9 en 10.

In de verzetsgroep van Frans zitten ook enkele mensen uit Eindhoven. Ze overvallen distributiekantoren zoals dat van Bladel om voedselbonnen te bemachtigen. Paspoorten worden voorzien van pasfoto's van ondergedoken Joden, die de naam krijgen van overleden Waalrenaren. Iemand op het gemeentehuis van Waalre geeft die namen door.

Dionysius I.M. Metzemaekers, rayoncommandant P.A.N. Aalst

Ook zijn zij betrokken samen met Leo Metzemaekers (zoon van Dionysius) bij het opblazen van het Bels-lijntje, de spoorlijn naar Valkenswaard, in juni 1944.

In juni 1944 werd Spoorlijn 18 ofwel het "Bels-spoorlijntje" door Leo Metzemaekers, Frans van Dijk en enkele P.A.N. leden uit Eindhoven, gesaboteerd.

Spoorlijn 18: Reed van het Belgische Winterslag, naar Neerpelt en stopte o.a. in Nederland bij: Achel, Borkel en Schaft, Valkenswaard, Aalst-Waalre, Gestel, Philipsdorp Zuid en Eindhoven.

Een meisje op het gemeentehuis in Waalre vindt in 1944 in een prullenbak een lijst met namen. De lijst komt bij Frans terecht. Het gaat om mannen (inclusief Frans zelf) die in Zeeland tewerkgesteld gaan worden. Frans springt op de fiets en waarschuwt iedereen. De mannen duiken onder, sommigen in de weverij. De Duitse razzia levert niets op.

Van Dijk Linnenweverijen krijgt het voor elkaar om al haar personeel te vrijwaren van de Arbeitseinsatz (tewerkstelling in Duitsland). Frans van Dijk koopt daarvoor een Duitse officier om met lakens en slopen voor diens vrouw. Bovendien zou hij orders moeten aannemen voor levering van textiel aan Duitsers. Deze leveringen heeft hij altijd kunnen omzeilen door aan de Duitsers mede te delen dat de zendingen tijdens het transport zijn gebombardeerd of zoekgeraakt.

Frans van Dijk is geregistreerd als pilotenhelper.

Piloten brengt hij onder bij zijn oma, mw. Anna van Dijk-Coenen op Markt 6, bij de dames Van Moorsel in de Stationsstraat 232, bij de familie Piet Couwenberg op de Heuvel, in Den Doolhof en in het huis van Antoon Coolen (Blokvenlaan 30, huize "De Kempen").

Dokter J. B. H. Wachters (1903 -1979) uit Aalst

Dokter J.B.H. Wachters van de Eindhovenseweg 12 in Aalst wordt ingeschakeld als de piloten medisch verzorgd moesten worden.

Arnhemsche courant, 12-3-1894

Ook de Van Moorsels zaten in de stoffen: **Breierij** Boost & Van Moorsel, Stationsstraat 230 Waalre. In 1895 gesticht door Martinus Arnoldus van Moorsel die trouwt met Maria Boost uit Baexem. Zij krijgen 5 dochters:

Stephanie W.J.L. (1900), Wilhelmina C. E.M. (1903), Constance J.M. (1904), Joanna M.P. (1906) en Louisa W.M. (1908).

Frans van Dijk schrijft in zijn verslag voor de P.A.N. over de pilotenhulp:

In Waalre is gedurende de bezettingsjaren evenals overal elders medewerking verleend aan onderduikers. Het bezorgen van bon-kaarten, hulp aan Joden, ~~en aan onderduikers~~^{en}. Het verschaffen van valsche persoonsbewijzen. Er werd veelal individueel gewerkt. Men wist weinig van elkaar. Sommige personen hielden zich met een groep uit Eindhoven onledig met het onderbrengen en doorzenden van piloten van ^{de} geallieerden. Dit gebreude vaak onder de oogen der Moffen. Als bijzonderheid kan hierbi worden gemeld dat de piloten vaak ondergebracht werden bij alleenwonende, moedige dames als bv. de dames v.M. en Mevr.v.D.C. Ook verschillende boeren hielpen bij het onderbrengen en herbergden soms vliegeniers boven de varkensstal. Later werden de piloten ondergebracht in een hutje in het park dat toebehoorde aan de Eerw. Zrs. van het Binnengasthuis te Eindhoven. Daartoe werd door een der ondergrondsche leden toestemming gevraagd aan Moeder Overste met een ~~XXXXX~~ Zusters, die haar van advies moest dienen. Het was wel typisch dat de Eerw.Zr. E. Oostenrijksche van geboorte was en hiertoe haar toestemming moest geven. Toen op een avond 2 transporten piloten uit Waalre vertrokken, werd het laatste bij Tilburg aangehouden. De S.D. kwam toen op de hoogte van de schuilplaats te Tilburg en zoo werd het heele zaakje door de S.D. ontdekt en opgerold. Vele arrestaties werden dezelfde nacht nog in Eindhoven en Tilburg verricht.

... piloten worden vaak ondergebracht bij alleenwonende, moedige dames als bv. de dames Van Moorsel en mw. Van Dijk-Coenen...

Piloten worden ondergebracht in een hutje in het park van de Eerw. Zrs. van het Binnengasthuis. Dat park blijkt te zijn:

Het **Nonnenbos** of Den Doolhof in Waalre ligt aan de Heikantstraat richting Valkenswaard. Het is een stuk grond dat in 1938 gekocht is door bestuur van de Eindhovense Catharinaparochie voor de Zusters van Liefde van het Binnenziekenhuis in de stad. Door nieuwbouw bij het ziekenhuis hebben zij steeds minder ruimte voor recreatie. In het Waalrese bos - waar ze met busjes heen worden gebracht - kunnen ze "fietsen, handwerken en naar muziek luisteren". Ze volleyballen er ook "in habijt".

Bruce Fraser en Duncan MacFayden

Robert Duncan MacFayden

Op 25 mei 1944 wordt rond 01.18 uur de Halifax III HX320 van het 158^e squadron boven Lieshout door een Duitse jager van neerschoten, door Major H-W. Schnauffer van het II/NJG 1 neergeschoten. De hele bemanning, waaronder de Canadese navigator R.D. MacFayden (RCAF), overleeft het.

Bruce Fraser

Om 22.15 plaatselijke tijd steeg van het vliegveld Snaith in Yorkshire, Engeland, de Halifax III **bommenwerper** LK855 MH-Z van het 51^e squadron op, geladen met ruim vijf ton aan bommen. Samen met 441 andere bommenwerpers ging het die nacht van 24 op 25 mei 1944 op Aken aan, met als doel het belangrijke spoorwegknooppunt daar te vernietigen. De MH-Z wordt in de vleugel getroffen door een 88mm granaat van de flakbatterij aan de Ijzeren Man in Tongelre.

Piloot Wilfred Carroll (Carl) **Lawson** geeft zijn bemanning opdracht te springen. Vijf van hen slagen erin het vliegtuig te verlaten. Vier overleven de sprong. Onder hen is boordschutter, de Canadees Sgt. Bruce Fraser. Rond 01.10 uur stort de Halifax bij Acht bij de Anthony Fokkerweg neer.

Jo Bazelmans (de echtgenote van Frans van Dijk) en haar zoon Theo op 16 augustus 1994:

"Frans van Dijk is voor de bevrijding actief als lid van een verzetsgroep, waarvan ook Tom (schuilnaam voor Piet Haagen, lid Knokploeg Sander en P.A.N) uit Eindhoven, een broer van de schrijver Antoon Coolen en Harry Aarts (rechercheur politie Eindhoven) lid zijn. De belangrijkste activiteit is het ophalen van geallieerde piloten na het neerschieten van een vliegtuig, ze daarna verbergen en op transport zetten naar België, waarna de piloten via Spanje naar Engeland terugkeren.

Links Markt 6, daarnaast Markt 7 en op Markt 8 de witte linnenweverij van Van Dijk

Fraser en MacFayden zijn Canadese vliegeniers die in juni 1944 worden neergeschoten in Acht.

Ze worden door Frans van Dijk en nog iemand, na een melding van het Eindhovens verzet, op de fiets van Acht naar Waalre gebracht.

De twee vliegeniers hebben ongeveer zes weken verborgen gezeten bij mevrouw Anna van Dijk-Coenen op de zolder van Markt 6.

Fraser en MacFayden mogen 's avonds met Frans van Dijk achter het huis op Markt 6 even de tuin in om een frisse neus te halen. Dat is veilig want de tuin is afgeschermd door een muur en bosschages en bovendien staan er aan de achterzijde nog geen woningen. Als er echt onraad dreigt bestaat de mogelijkheid om achter "de schuif" te verdwijnen. Op de zolder van Anna van Dijk op Markt 6 bevindt zich namelijk een ingebouwde kast. De achterwand van die kast kan opzij geschoven worden. Hierachter bevindt zich de schuilplaats, compleet met lichte aansluiting".

Transport naar Cuba op zaterdag 8 juni 1944

De piloten zullen naar Cuba worden gebracht, om vanuit Tilburg naar België te gaan. In de nacht van zondag op maandag worden gunstige omstandigheden verwacht om de bij Cuba verzamelde piloten over de grens te smokkelen.

Van Dijk Waalre
schriftelijk L.H.

1ste rit
+ 8^u nm bij van Dijk Tom en Harry
aanwezig in een auto toen:
Harry - 1 - Walker } Piloten
Tom - 1 - Nott }

2^e rit
21⁴⁵ nm Harry en Tom
onbekende, waarschijnlijk
ome Jan of zoon of Brunnekreef
en Fraser (Deze is thans krijgsgevangene)

Jacques Hermans van de P.A.N schrijft :

Van Dijk Waalre, schriftelijk L.H.

1^e rit

Ca. 8 uur nm bij van Dijk, Tom en Harry aanwezig in de auto toen:

Harry - Walker

Tom - Nott, piloten

2^e rit

21:45 uur n.m. Harry en Tom, onbekende, waarschijnlijk ome Jan of zoon of Brunnekreef en Fraser (Deze is thans krijgsgevangene)

Ronald Walker en Jack Nott worden eerst opgehaald om ca. 20:00 uur en naar Cuba gebracht door Harrie Aarts en Piet Haagen (Tom). Daar wordt een DKW F8 van de politie Eindhoven voor gebruikt.

Hendricus M.J. (Harry) Aarts

De vader van Harry Aarts is veldwachter in Westerhoven. Harry wordt op 20 maart 1915 geboren. Hij wordt rechercheur van de politie in Eindhoven, waar hij als kostganger gaat wonen aan de St. Martinusstraat 22. Harry en M.G. (Rien) van Bruggen werken in het verzet in Eindhoven. Eerst vervoeren zij piloten, die zij uit Amersfoort krijgen naar Limburg, naderhand vinden zij twee afvoerlijnen in Noord-Brabant. De ene route loopt naar Maarheeze-Budel, de andere route via Oisterwijk naar Coba Pulskens in Tilburg.

Voor het overbrengen van piloten maakt Harry regelmatig gebruik van een politieauto, of hij rijdt in een auto met het bord "Politie" achter de voorruit. Zo lopen ze minder kans om na spertijd te worden aangehouden. Ook op 8 juli heeft Harry Aarts de politie-DKW "geleend".

Piet Haagen ("Tom") is lid van de **P.A.N.** en van de knokploeg Sander. Hij neemt deel aan de overval in 1944 op het distributiekantoor in Bladel.

Piet komt in contact met de verzetsgroep rond Harry Aarts, een groep die zich vooral bezighoudt met het vervoeren van piloten richting België.

Over de 2^e rit schrijft Jacques Hermans:

2^e rit

21:45 uur n.m. Harry en Tom, onbekende, waarschijnlijk ome Jan of zoon of Brunnekreef en Fraser (Deze is thans krijgsgevangene)

Jan Willem (Jan) **Brunnekreef** stapt in de auto.

Ze rijden terug richting Eindhoven om de Canadezen Fraser en McFayden op te halen.

Jan Brunnekreef werkt met andere jongens die zich aan de Arbeidsinzet wilden onttrekken in het Saboena-fabriekje van Jan Linthorst.

Jan Linthorst

De zeep- en schoensmeerfabriek Saboena van Jan Linthorst wordt steeds meer een dekmantel voor illegale activiteiten. Het bedrijfje heeft minstens veertig werknemers in dienst. Schoenpoets wordt onttrokken aan de "Vuile Stroom" (Leije) waarop de Tilburgse industrie (leerlooiers hingen hun huiden in het water) loost. Die smurrie vormt de belangrijkste grondstof. De Wehrmacht is de grootste afnemer. Linthorst koopt Duitsers om met voedsel, om voor de Oisterwijkse jongemannen aan de juiste papieren te komen. Later wordt de fabriek ook gebruikt om valse papieren te vervaardigen. Linthorst is een bemiddeld man en slaagt erin om met 40.000 gulden twee gevangenen bij de Duitse bezetter uit het "Oranjehotel" in Scheveningen vrij te kopen. Thuis aan De Lind verbergt Linthorst geallieerde piloten. Meer dan 200 piloten zullen huize Linthorst aandoen. Ze blijven meestal maar een nacht en worden dan naar België doorgesluisd. Hij raakt door bemiddeling van Bim van der Klei betrokken bij de Raad van Verzet, de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers en bij de plaatselijke Knokploeg. Linthorst stelt ook zijn kleine laboratorium ter beschikking voor het vervaardigen van eenvoudige fosforbrandbommen. In het verzet staat hij bekend als "ome Jan".

De auto met Harry Aarts, Piet Haagen, Jan Brunnekreef en de piloten Fraser en MacFayden wordt op weg naar Tilburg, aangehouden bij Moergestel.

De ondergrondse organisatie had op 6 Juli enkele zeer dringende gevallen. Drie piloten waren bij de fam. van Harssel in huis! Deze moesten onmiddellijk verdwijnen. Met een D.K.W. zou het transport plaats hebben, terwijl Leonie en Beb van Harssel den wagen zouden voorrijden teneinde Jantje, den chauffeur, den weg te wijzen.

Aangekomen in de Diepenstraat, belde Leonie aan bij Tante Coba, maar kreeg geen gehoor. Daarom belden ze bij v. Eerdewijk. Hier was Tante Coba. Zij ging vlug achterdoor naar haar huis en ontving de drie piloten. Twee andere zouden die avond nog gebracht worden. De D.K.W. zou hen halen in Eindhoven.

Tante Coba en Sjef van Eerdewijk brachten de piloten naar hun slaapkamers en samen bleven ze zitten praten in de keuken, wachtend op de twee Engelsen die nog moesten komen.

Het werd elf uur, spertijd, twaalf uur, half twee, en nog steeds kwam er niets. Tante Coba en Sjef vermoedden onraad. Immers, als er gezegd was: om zo en zo laat zijn we er, dan moest dat ook zo zijn.

Toch besloten ze maar naar bed te gaan, na eerst met elkaar afgesproken te hebben 'n oogje in 't zeil te houden.

De D.K.W. was intussen uit Zulst vertrokken, met 'n

Eindhovenaar als chauffeur. De auto droeg 't opschrift Politie, wat voor 't overbrengen van gevaarlijke lasten wel eens van dienst kon zijn.

Na elf uur reden ze over de Moergestelse weg. Dit was zeker 'n fout. Na spertijd rijden, moest wel verdacht voorkomen, doch een andere weg stond niet open.

Op het punt waar de weg naar Oisterwijk de Moergestelseweg kruist, sprongen enkele Duitsers voor de wagen.

„Halt!”

Papieren werden voor de dag gehaald, en nauwkeurig nagezien.

Vanuit de wagen kon men juist zien dat er 'n mitrailleur langs de weg was opgesteld.

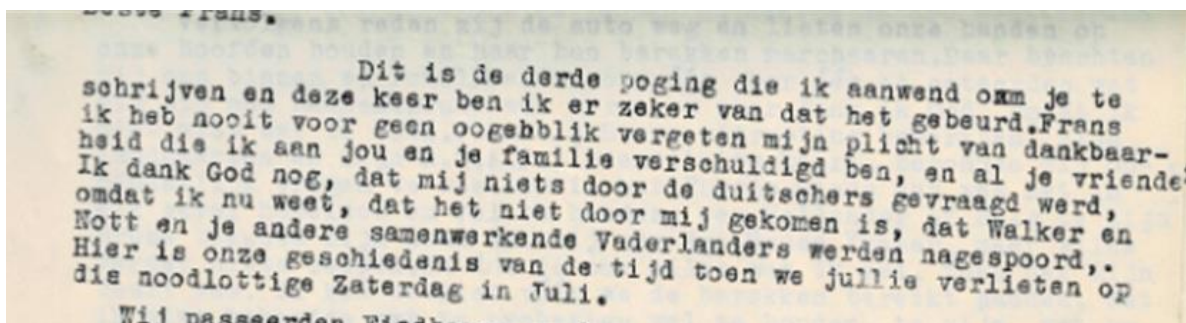
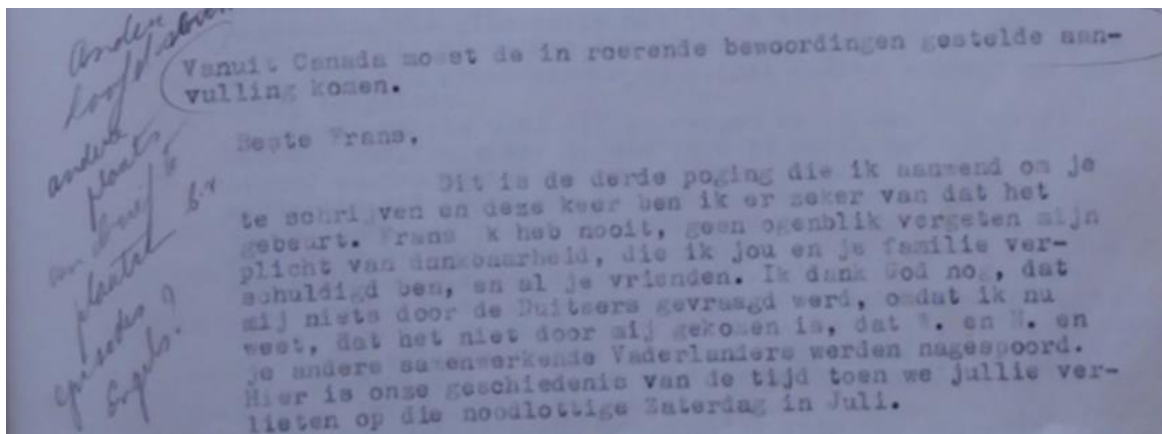
Alles was in orde.

De auto start en wil verder rijden toen een van de Duitsers 'n vraag stelde aan 'n piloot, die achter in de wagen zat. Deze bleef 't antwoord schuldig. Nu kregen de Duitsers achterdocht. Meer vragen werden gesteld... en het slot was: dat de hulp van de Sicherheitsdienst werd ingeroepen. De twee piloten werden overgeleverd aan de Duitse Luftwaffe in Gilze-Rijen en de drie ondergrondsen die in de wagen zaten werden onmiddellijk overgebracht naar Vught, waar ze in verhoor werden genomen.

Geen van drieën echter lieten ze iets los, tot een van hen 'n naam ontglipte, met alle gevolgen van dien. Deze naam werd uitgespeeld in 't verhoor van de anderen, en heel de geschiedenis kwam aan 't licht.

De Duitsers wisten nu naar wie de piloten gebracht moesten worden. Voor de rest zouden ze zelf wel zorgen.

Wat er precies gebeurt op de avond van de 8^e juli 1944 beschrijft Duncan MacFayden in een brief aan Frans van Dijk, na de oorlog:

Beste Frans,

Dit is de derde poging die ik aanwend om je te schrijven en deze keer ben ik er zeker van dat het gebeurt.

Frans, ik heb nooit, geen oogenblik vergeten mijn plicht van dankbaarheid, die ik jou en je familie verschuldigd ben, en al je vrienden.

Ik dank God nog, dat mij niets door de Duitsers gevraagd werd, omdat ik weet, dat het niet door mij gekomen is, dat W. en N. en je andere samenwerkende Vaderlanders werden nagespoord.

Hier is onze geschiedenis van de tijd toen we jullie verlieten op die noodlottige zaterdag in juli.

We passeerden Eindhoven zonder avontuur en hadden bijna de buitenwijken van Tilburg bereikt toen we een rood licht zagen op de weg die voor ons lag.

Tom had een revolver in zijn hand die hij liet liggen langs de achterkant van de zitplaats – en je kunt je zeker die wilde gloed die hij in zijn ogen had wel inbeelden.

Toen wij het licht bereikten, was het niet om de gewone ene Duitser te ontdekken, zoals ik verwacht had, maar een wegversperring van zes personen – een machinegeweer, twee geweren en natuurlijk de altijd aanwezige revolvers. Zo gauw Tom de sterkte van de versperring zag, liet hij het pistool vallen en verborg het onder het kussen van de achterste zitplaats. Intussen had Harry (van een brief die Vader gestuurd had leerde ik zijn naam) de papieren voor de wagen en zijn eigen pas overgegeven.

Vervolgens vroeg de dienstdoende Duitser, om al onze identiteitsbewijzen te zien en gedurende deze tijd, stapten Harry en de andere knaap die voor in de wagen waren, uit, om heel onverschillig te schijnen. Zij werden spoedig gevolgd door Tom, maar Bruce en ik bleven in de auto. Vervolgens kwam de bevelvoerende Duitser met zijn groot lelijk gezicht heel dicht naar het mijne en schreeuwde iets in het Duits.

Het was een tamelijk moeilijke situatie en ik wist werkelijk niet wat ik het beste kon doen, - maar veeleer dan stilzitten en niets te zeggen, antwoordde ik stellig en nu zo onverschillig mogelijk "Amsterdam". Ik had nauwelijks dit gezegd of Harry kwam er tussen (hij had zojuist opgemerkt wat er aan de hand was) en sprak tegen de Duitser. Zonder voor vaste waarheid te kunnen zeggen omdat ik geen Hollands noch Duits spreek, ben ik er toch zeker van dat Harry mijn blijkbare stommitieit verklaarde (Amsterdam was klaarblijkelijk niet het antwoord), dan wierp de Duitser zijn handen op in afkeer en ging weer terug naar de voorkant van de auto. Hij kwam weer onmiddellijk terug en gaf ons een teken uit de wagen te gaan.

Ik kan me herinneren, dat ik voelde achter me om zeker te zijn, dat de revolver goed zat onder het kussen – het deed geen goed, omdat toen ik juist uit de auto was, me omkeerde om gade te slaan wat hij deed in de achterste zitplaats en het gevest ongeveer 1 cm. boven het kussen zag uitsteken.

Wat glinsterde het in de stralen van zijn zaklantaarn. Hij moest het ook bijna onmiddellijk gezien hebben, want hij greep ernaar en gilte "Handen omhoog" en wij waren hulpeloos. Binnen enkele ogenblikken werden we in een rij gezet met het machinegeweer op ons gericht en ik ben geen dapper iemand en heb nooit iets bijzonders gedaan, maar ik zal je vertellen dat gedurende het gehele onderzoek van de auto en de spannende ogenblikken die volgden, mijn gedachten even vlug en duidelijk werkten alsof we een gewone conversatie hadden.

Ik kan elke bijzonderheid nauwkeurig weergeven en duidelijk. De houding van alle drie der ondergrondse werkers was wonderlijk om te zien. De houding die zij aannamen was zeker niet van iemand die verslagen was tegenover zijn overwinnaar en ik ben even trots op hun als jij Frans.

Nu weer terug naar het verhaal.

Zij onderzochten ons persoonlijk voor wapenen – en toen zij de Belgische pas bij Bruce vonden, vroegen zij ons of wij Engels spraken. Ik antwoordde: "een beetje" en hij zei verder niets. Vervolgens reden zij de auto weg en lieten onze handen op onze hoofden houden en naar hun barakken marcheren. Daar brachten zij ons binnen en fouilleerden ons één voor één en noteerden wat wij bij ons hadden.

Bruce was eerst, en weer dank ik God, omdat ik niet wist wat te doen. Toen zij Bruce uitrusting bemerkten, zijn landkaarten en zijn R.C.A.F. identiteitskaart begonnen zij onmiddellijk vragen te stellen in het Engels. Sinds dat was het in elk geval hopeloos om vol te houden een Hollander of Belg te zijn. Bruce bekende dat hij was Sgt. Bruce Fraser, maar wilde verder niets zeggen. En dat is ook alles wat ik zei toen het mijn beurt was. Ik had beslist vóór we de barakken bereikt hadden, dat ik niet hoefde te proberen vol te houden, te zijn, wat op de pas stond – maar ik wilde nog steeds mijn nationaliteit en beroep niet bekennen, omdat het me duidelijk was dat dit zekere dood voor Tom en Harry zou betekenen. Evenmin, als ik reeds eerder gezegd heb, dank ik God dat die beslissing niet op mijn neerkwam. Ik sprak met Bruce en hij zei mij dat hij dezelfde mening had als ik maar kon geen ander alternatief zien en ik geloof dat hij gelijk had.

Dan scheidden zij ons. Bruce en ik gingen de volgende dag per vliegtuig naar Eindhoven. Ik heb Tom en Harry nooit meer gezien en ofschoon ik meen dat zij een kleine kans hadden te ontsnappen, bleef ik hopen dat ik de een of andere dag zou horen dat zij nog in Holland waren.

Je brief ontnam mij natuurlijk alle hoop en nu Frans kan ik alleen zeggen hoe jammer ik het vind dat ik onwillekeurig het middel werd van hun dood en als je zo vriendelijk wilt

zijn, zou je dan deze boodschap aan zijn familie willen overbrengen en ook aan H. en Bg. Frans het geeft mij een treurig gevoel te denken dat Bruce en ik verantwoordelijk waren voor de gruweldaden en moord.

Ik ben nog nooit zo gelukkig geweest als toen ik hoorde dat jij en je familie allen nog leefden en het best maakten. Er zijn nog veel dingen die ik zou willen zeggen Frans, maar ik zal het nog bewaren als ik kan.

Bruce en ik werden naar Eindhoven gebracht en toen verder naar Venlo de volgende middag. Het enigste wat zij deden was onze handen op onze ruggen binden. We bleven daar vijf dagen en gingen toen naar Frankfurt en van Frankfurt naar een kamp in Barth aan de Oostzee. Er gebeurden twee dingen die ik nooit heb kunnen begrijpen. Ten eerste, zij hebben nooit iets gevraagd omtrent Tom of Harry, of de auto of over de passen, zelfs niets wat op jullie organisatie doelde.

In het begin was ik blij dat zij mij niets vroegen, maar dan begon ik te veronderstellen dat zij alles reeds wisten. Het was een moeilijk jaar voor mijn zielerust.

Het tweede was een uitstapje, Bruce en ik werden naar Venlo gebracht. Op een morgen betrokken we en gingen we naar 's Hertogenbosch waar we werden achtergelaten in een Hollands legerkamp (N.S.B.ers) voor ongeveer twee uren, terwijl onze wacht ergens anders naar toe ging. Daarna keerden wij weer terug naar Venlo. Wat het doel was van de reis, heb ik nooit kunnen uitvinden.

Ik ben blij, dat je naar Vader geschreven hebt, hij genoot van je brieven, hij heeft copies gestuurd naar mijn vrienden, ik weet niet hoeveel, - maar voor alle voorzichtigheid liet hij steeds je laatste naam en plaatsnaam weg. Het doet hem plezier zoiets te doen.

Ik zal niet thuiskomen voor ongeveer 26 Juli, omdat ik ga trouwen in Oost-Canada op de 7^e juli. Ja Frans, ik ben gelukkig en gezond, binnen enkele maanden zal ik uit de Air Force zijn en mij vestigen in Vancouver. Je kunt verwachten dat je nu geregeld van me hoort, Frans. Wij hebben geen gelegenheid om op onze weg naar huis over Holland te komen. Zij brachten ons recht van Barth naar Engeland en gingen vandaar naar Canada. Maar eens zullen wij elkaar weer ontmoeten. Het is juist de vraag wie er het eerst zal kunnen reizen,- jij of ik. Je brief van 16 mei is een groot opstel.

Ik voel dat Bruce en ik kunnen begrijpen, beter dan andere mensen, wat je trachtte uit te leggen en waarin je zo schitterend geslaagd bent in je brief.

Alles wat ik kan sturen zoals Luxe, zal gezonden worden ofwel door mijzelf of door Vader.

Voor ik ga eindigen, dank ik je, je vrouw, moeder, Truus en Miep nogmaals voor je edelmoedige gastvrijheid en onwankelbare trouw aan onze gemeenschappelijke zaak.

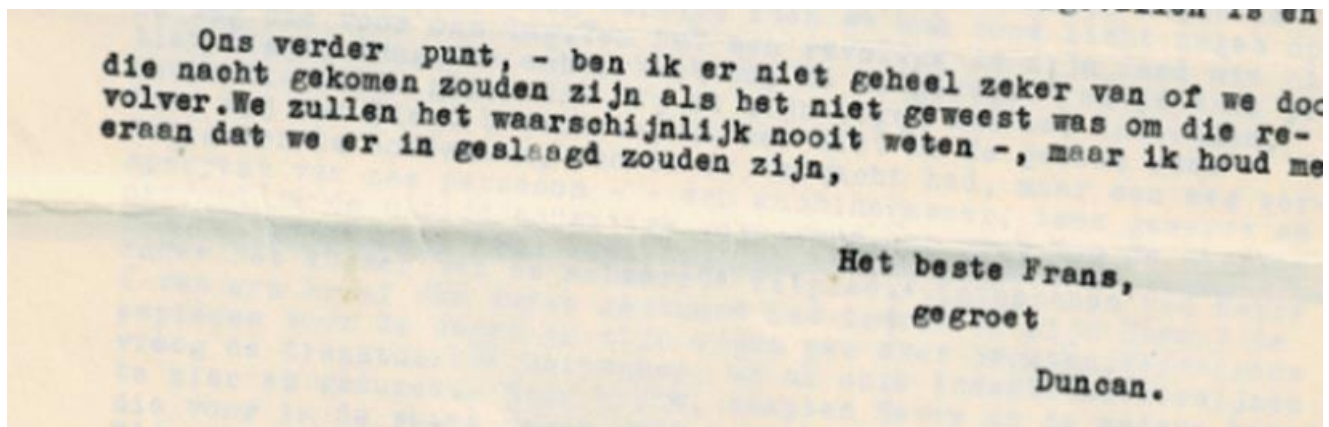
Ik draag altijd bij me een levendig beeld Frans van je fabriek, je thuis en heerlijke tuin, je familie en je gezellige dorpje.

Ik zou willen dat je mijn leven en omstandigheden kon voorstellen, misschien zou je je dan even dicht bij mij voelen als je mijn brieven leest dan ik, als ik jouw brieven lees.

Deze brief is erg laat en ik verontschuldig me, maar misschien is het wel voldoende om je te vertellen wat er voorgevallen is en hoe ik me gevoel.

Ons verder punt - ben ik er niet geheel zeker van of we door die nacht gekomen zouden zijn als het niet geweest was om die revolver. We zullen het waarschijnlijk nooit weten, - maar ik houd me eraan dat we er in geslaagd zouden zijn.

Het beste Frans, gegroet,
Duncan

Duncan laat Frans van Dijk weten dat de auto bij een wegversperring door zes gewapende Duitsers werd aangehouden. De loop van het revolver van Tom wordt ontdekt tussen de kussens op de achterbank en het wordt duidelijk dat er twee piloten in de auto zitten.

Waarom werd de DKW niet tijdens de eerste rit en wel tijdens de tweede rit aangehouden. Op 8 juni gaat de zon tegen 22:00 uur onder. Tijdens de 1^e rit was het nog geen spertijd. Dat zou er iets mee te maken kunnen hebben. Waarom was er in Moergestel een wegversperring/Duitse patrouille? Het is niet duidelijk of er al dan niet verraad in het spel was en de DKW daar verwacht werd.

De twee piloten komen via Eindhoven, Venlo, Frankfort in kamp Barth aan de Oostzee terecht. Na de oorlog keren zij via Engeland terug naar Canada.

Gedenkst tte [KZ Barth](#)

Roy Carter

Ron Walker en Jack Nott zijn inmiddels bij Coba Pulskens.

Bemanningsleden van een Halifax MK III die in de nacht van 16 juni in de omgeving van Nistelrode ("De Groote Heide") wordt neergeschoten. Staande van links naar rechts G.H. Blachford (piloot), S. Lough (bommenrichter) en Roy Carter (navigator). Op weg naar het Duitse Sterkrade werd deze bommenwerper neergeschoten door een Duitse nachtjager van 1./NJG 1.

De navigator Roy Edward Carter landt bij Gemert en komt in contact met de familie Maas bij Boerdonk. Van 21 tot en met 26 juni verblijft hij bij de familie Van den Broek in Boekel. Via een kort verblijf bij de familie Otten in Erp, gaat hij naar Heeswijk-Dinther, bij landbouwer Harrie van de Ven. Daarna komt Carter terecht bij de fam. van Harsseel.

Foto in de Kerkstraat Boekel, met Paul Reybroek, Roy Carter en Guust van den Broek.

Het pyjamahuis Kerkstraat 6, Erp

Carter en de dames Otten op 26 of 27-6-1944.

Vanaf april 1943 tot de bevrijding in 1944 vonden hier 51 geallieerde vliegers tijdelijk onderdak. Vanuit dit huis probeerden ze via zogenaamde "pilotenlijnen" weer naar vrij gebied terug te keren. Het huis werd bekend als Pyjama-House, naar verluidt omdat de bemanningsleden van gecrashte vliegtuigen bij aankomst steevast een pyjama aantroffen op het hun toegewezen bed.

Na de dood van burgemeester Otten in 1935 en van zijn weduwe in 1938, werd het huis bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog bewoond door vier van de zes kinderen Otten: Harrie, Gérard, Antoinette en Thea.

Antoinette en Thea waren onderwijzeres aan de naast het huis gelegen Jongensschool. Harrie werkte bij de melkfabriek in Veghel en Gérard bij de Belastingen in Den Bosch. In mei 1940 werden ze al snel geconfronteerd met een grote groep krijgsgevangen militairen, waarop Antoinette besloot de cursus Frans die ze op dat moment in Vught volgde bij Regina Coeli, in te ruilen voor een cursus Engels. Achteraf een vooruitziende actie!

Harrie raakte al snel betrokken bij illegaal werk voor de Landelijke Organisatie voor hulp aan onderduikers. In april 1943 nam het leven in huize Otten echter een andere wending. In de nacht van 9 op 10 april werd een Britse Lancaster bommenwerper boven Teeffelen neergeschoten. De boordwerktuigkundige, Archibald Cowe, kwam met zijn parachute even buiten Erp neer en wist zich te verbergen langs de Aa. Daar werd hij gevonden en uiteindelijk bij de Ottens gebracht. De broers en zussen slaagden erin om Cowe via Sevenum onder te brengen in een pilotenhulplijn. Het zou de eerste van een lange rij doorgaande "airmen" zijn die voor korte of langere tijd (het langste verblijf duurde 55 dagen) het huis aan de Kerkstraat als hun toevluchtsoord konden beschouwen. Onder de piloten stond het huis dan ook wel bekend als "Airmen's rest". Uiteindelijk hebben er 40 Amerikanen, 6 Britten, 2 Canadezen, 2 Australiërs en 1 Nieuw-Zeelander (met maximaal vijf tegelijk) "gelogeerd".

De bedoeling is om bij Van Harssel op de Heuvel 59 Roy Carter op te pikken. Omdat Carter met zijn nogal fors postuur moeilijk in de auto erbij kan, wordt hij fietsend door Tilburg naar Coba geloodst. Hij wordt op enige afstand begeleid door Leonie en Bep van Harssel. Leonie rijdt voorop en zou afstappen als er gevaar dreigt.

G.B. Lloyd

Garnet B. Lloyd, USAAF zit op de Heuvel bij de familie Willekens naast van Harssel. Hij zou de volgende dag naar de Diepenstraat worden gebracht. Dat ging niet door. Voor het in veiligheid brengen van Lloyd zorgt de groep Peter Hornman. Ze helpen Lloyd op weg naar Antwerpen. Daar wordt hij op 27 juli 1944 gearresteerd.

De Sicherheitsdienst en Sicherheitspolizei Dienststelle Den Bosch

In de nacht van zaterdag 8 juli op zondag 9 juli rinkelt tegen het ochtendgloren bij Harders, de commandant van de SD en Sipo, Dienststelle Herzogenbusch, de telefoon.

De SD is de inlichtingendienst van nazi-Duitsland.

De Sipo werkt samen met de SD en voert b.v. aanhoudingen, verhoren en huiszoekingen uit.

In de zomer van 1944 bestaat de SD en Sipo in Nederland uit ca. 700 man, waarvan 400 Duitsers.

De Abwehr is een inlichtingendienst van het Duitse leger, die als taak heeft informatie te vergaren in binnen- en buitenland (bv. Engeland) en die ook spionage en contra-spionage activiteiten uitvoert. De Abwehr verhoort o.a. gevangen genomen geallieerde piloten. De Wehrmacht is het Duitse leger.

Een luitenant van de Wehrmacht meldt dat hij met zijn patrouille op het kruispunt Oisterwijk-Tilburg in Moergestel een DKW-personenauto met een Nederlands kenteken heeft aangehouden. De auto staat op naam van de Eindhovense gemeentepolitie. Het voertuig en de vijf inzittenden zijn meegenomen naar de commandopost van het detachement in Moergestel.

Volgens hun persoonsbewijzen zijn drie inzittenden, Nederlanders, waaronder de bestuurder die politieman zegt te zijn en dit met papieren kan aantonen. Twee andere inzittenden spreken Engels. Het is een verdacht gezelschap en in de auto zijn twee pistolen gevonden.

De Dienststelle Sipo-SD in Den Bosch bestaat uit:

	Hans Ernst Harders	Kriminalrat 23-2-1905, Wilhelmshafen Hauptsturmführer en Aussenstellenleiter Sipo van 7-3-1944 tot 18-9-1944 Tot 7 jaar veroordeeld
	Paul Hardegen	Obersturmführer 21-12-1909 Kamen Waarnemend leider Sipo-SD Den Bosch
	Karl Cremer	Kriminalassistent Oberscharführer 4-8-1910 Hattingen
	Karl Johannes Brendle	Kriminalassistent Chauffeur Oberscharführer Tot 8 jaar veroordeeld

	Karl Hermann Otto Klingbeil	Kriminalsassistent Oberscharführer, 15-1-1903
	Werner Koeny	
	Eugen Emil Rafflenbeul	Chauffeur Rottenführer Vrijpraak
	Albert Erich Ernst Rösener	Kriminalassistent Oberscharführer 30-12-1911 Dortmund
	Michael Rotschopf	Administratief medewerker Sipo Oostenrijker, 13-12-1920 Salzburg
	Karl Friedrich Paul Schwanz	Chauffeur 19-7-1898 Brandenburg/Havel
	Franz Schönfeld	Kriminalobersekretär Untersturmführer

In de loop van 1944 namen de mishandelingen in ernst en frequentie toe. Hoewel Küthe naar huis was gestuurd en was vervangen door Hauptsturmführeren Kriminalrat Hans Ernst Harders, was dit daarvan niet de directe oorzaak. Harders had weliswaar een serieuzere taakopvatting dan Küthe, maar hij was geen rabauw. Hij had echter wel een drankprobleem en dat beïnvloedde zijn functioneren nadelig. Waarschijnlijk mede als gevolg hiervan liet hij veel over aan zijn plaatsvervanger, Untersturmführeren Kriminalkommissar Paul Hardegen, één van de meest agressieve Polizisten die destijds bij de Sipo in Nederland rondliep.

Harders geeft Hardegen opdracht om een onderzoeksteam naar Moergestel te sturen, die op zijn beurt zijn ondergeschikte Schönfeld met deze taak belast. Omstreeks vijf uur in de ochtend arriveert de rechercheploeg in Moergestel en selecteert de Nederlanders als de belangrijkste verdachten.

Als Schönfeld voldoende zekerheid heeft dat de twee Engelssprekende arrestanten luchtmachtmilitairen zijn, verzoekt hij de Luftwaffe in Gilze-Rijen om ze over te komen nemen, zodat ze door deskundigen van de Abwehr verhoord kunnen worden. De piloten Fraser en McFayden zijn bij de aanhouding krijgsgevangen gemaakt en zullen de oorlog overleven.

De drie burgers, Brunnekreef, Aarts, Haagen en de DKW worden meegenomen naar de Dienststelle in Den Bosch.

Jan Brunnekreef

Harry Aarts

Piet Haagen

Op de Dienststelle in Den Bosch wordt direct begonnen met het verhoren van de arrestanten. Het is niet duidelijk hoe e.e.a. verlopen is, maar op een gegeven moment heeft Hardegen voldoende informatie om, na toestemming van zijn commandant Hans Harders, een inval te doen bij Coba en ook Leonie te arresteren.

De Engelse versie (Shot in cold blood, deel 2) is:

De bestuurder kan tenslotte verdere bestraffing niet meer aan en vertelt de Duitsers dat de 2 piloten op weg waren naar de Diepenstraat in Tilburg. Toch is hij nog in staat om de Duitsers om de tuin te leiden door te vertellen dat hij het huisnummer niet weet maar dat het een huis aan de linkerkant is naast een grote winkel.

Hij vertelt hen dat ze drie andere piloten kunnen verwachten op hetzelfde adres. Hij hoopt dat tante Coba en de 3 piloten beseffen dat er iets fout is gegaan en dat zij het huis moeten verlaten. Coba neemt echter aan dat de plannen gewijzigd zijn. De volgende dag, op zondag 9 juli, vraagt Coba zich toch af of er iets is fout gegaan. Ze verwerpt die gedachte omdat de politieauto een goede dekmantel is en omdat de auto tot nog toe met succes is gebruikt.

Oisterwijk in Beeld:

Jan Brunnekreef doet aanvankelijk alsof hij bij toeval in de auto zat, op weg naar een vriend in Tilburg. Maar de SD-ondervrager, die met Aarts heeft gesproken, laat Brunnekreef weten dat hij al alles weet en raadt Brunnekreef aan ook te bekennen. De SD is zo snel met de verhoren klaar en goed geïnformeerd. Brunnekreef wordt als gids mee naar Tilburg genomen om het huis van Coba Pulskens aan te wijzen, waar de drie piloten van het eerste transport van die nacht zitten.

Inval in de Diepenstraat 49

Het overvalscommando bestaat uit 7 man. Zij hebben burgerkleden aan en zijn gewapend met stenguns (pistoolmitrailleur), buitgemaakt bij wapendroppings.

Een stengun is een Britse 9mm-pistoolmitrailleur die bekend staat om zijn eenvoudige ontwerp en betrekkelijk lage productiekosten. STEN is een acroniem ontleend aan de naam van de belangrijkste twee ontwerpers, majoor Reginald Shepherd en Harold Turpin, gecombineerd met de letters EN van "Enfield", de vestigingsplaats van de Royal Small Arms Factory (RSAF) in Enfield Lock in Londen. Gedurende de jaren veertig werden er zo'n vier miljoen stenguns gemaakt.

Het commando vertrekt op zondag 9 juli rond 10:00 uur met drie auto's naar Tilburg. Er is onduidelijkheid over het juiste huisnummer van Cobra. Het verzamelpunt is bij de watertoren op de Bredaseweg, waar ze tegen elf uur aankomen. De auto met Brunnekreef krijgt opdracht om de Diepenstraat in te rijden en het juiste adres vast te stellen. Als de auto terugkeert bij de watertoren en rapporteert dat de verkenning geslaagd is, geeft Hardegen opdracht tot uitvoering van het opgestelde plan over te gaan. Er moet snel gehandeld worden want drie auto's op zondagmorgen in een autoloze straat is uitermate verdacht. Na het binnengaan moet drastisch en kordaat worden opgetreden. Het is het gevaarlijkste moment.

Het plan is om in 3 huizen in de Diepenstraat binnen te vallen. Het huis van Cobra is dan van alle kanten onder controle:

<p style="text-align: center;">»»</p> <p>Naar achterplaats Coba</p>	<p>Ron Walker Roy Carter Jack Nott</p>	
<p>Van de Put nr. 51</p>	<p>Coba Pulskens nr. 49</p>	<p>Van Eerdewijk nr. 47</p>

Rösener
Cremer

Rotschopf
Schwanz

Hardegen

Chauffeur Brendle blijft bij de auto met Brunnekreef. Chauffeur Rafflenbeul moet de gevangenen afvoeren.

Brendle en de andere SD-ers zijn nietsontziend. Dit gaat over andere verzetsstrijders:

De vier werden overgebracht naar de Außenstelle's-Hertogenbosch en uitgehoord door Gottschalk, de bij de Sipo werkzame chauffeur Oberscharführeren Kriminal-angestellter Karl Johannes Brendle en twee assistenten. Tijdens de verhoren gebruikten Gottschalk en Brendle niet alleen de nodige glazen jenever, door de laatste werd ook de gummiknuppel gehanteerd. Gottschalk zei: 'zeg het maar, je wordt toch vanavondkapot geschoten.' En inderdaad. Aansluitend op het gewelddadige verhoor, dat tot middernacht duurde, werden de vier op de schietbaan bij het concentratiekamp Vught doodgeschoten..

Tegen half twaalf wordt er aangebeld bij Coba. Omdat ze de bel niet hoort, zegt een van de piloten dat er gebeld wordt. Als ze de voordeur opent wordt ze naar binnen geduwd en met de handen omhoog in de gang tegen de muur gezet.

De drie piloten zitten aan tafel, worden naar de achterplaats gedwongen en onmiddellijk neergeschoten. De gewonde Nott probeert nog te vluchten, maar wordt gedood in de doorgang naar de keuken. Onmiddellijk na het schieten gaat Hardegen naar de plaats achter Coba's woning. Hij treft daar Schwanz en Rotschopf en de lijken van de neergeschoten piloten aan.

De volgende morgen werd de Eindhovense chauffeur in de D.K.W. geduwd, en de auto, met enkele Duitsers erin, gevolgd door nog 'n wagen gewapende Duitsers, vertrok in de richting van Tilburg. De Eindhovenaar zou de weg wijzen . . .

Zondagmorgen, half elf.

Sjef van Eerdewijk komt terug uit de Kerk en krijgt van Coba de boodschap even aan te komen teneinde het defecte elektrische licht te repareren. Hij geeft te kennen liefst eerst zijn ontbijt te nuttigen waarop tante nog zeer laconisch „O da's goed buurjongen” antwoord.

Wie zal vermoeden dat het gevaar reeds nabij is.

Van Eerdewijk krijgt bezoek en terwijl aan de deur een en ander wordt besproken komt plotseling de D.K.W. met het bordje „Politie” aangereden.

Dat zouden de piloten moeten zijn en dus geprobeerd het bezoek weg te winkelen.

Het waren de piloten echter niet.

Wie dan?

De mensen van de D.K.W. gaan op het huis af naast den groten winkel doch de winkel van J. v. Heeswijk, bakker, is als de grote winkel aangenomen. Daarnaast zou 't zijn, met het gevolg, dat de niets vermoedende familie Mols met 'n moffrikanenbezoek werd vereerd en hun gehele inhoedel ten ondersteboven werd gehaald teneinde de gezochte piloten te ontdekken. Zonder resultaat komen zij echter terug, stappen in de wagen terwijl er wacht achter blijft. Direct komt de D.K.W. terug en nu zijn er blijkbaar betere inlichtingen verstrekt.

Jef van Eerdewijk weet het eerst dat het Duitsers zijn.

Jef staat aan de deur en wordt teruggelopen, weldra onder bedreiging van revolver. Deze wordt dus voorlopig in bedwang gehouden.

Een tweede gaat inmiddels bij de familie Put, welke aan den anderen kant van Coba woont, binnen om via een afrastering langs de achterzijde bij Coba te komen terwijl de overigen bij Coba bellen welke zelf de deur opent. Ook deze wordt direct teruggedrongen. De Duitsers liepen door voorop Rotschoft met 'n geladen machinegeweer. Hij trad de huiskamer binnen, waar de drie piloten aan tafel zaten.

„Handen omhoog!”

Verweer was onmogelijk. Zij waren ongewapend.

In de huiskamer weerklonk toen 'n roffel van ongeveer honderd schoten, waardoor de piloten naar buiten gedreven werden, de binnenplaats op achter Coba's huis.

De Duitsers plaatsten hen daar naast elkaar tegen de muur, en onmiddellijk werden ze neergeschoten.

Drie helden vielen daar.

De Engelse versie is:

Als Coba de deur opent, duwt Rotschof haar onmiddellijk opzij en stormt naar binnen met zijn machinegeweer. Coba volgt hem en ziet de verschrikte piloten uit het huis vluchten door de keuken met hun armen in de lucht.

De piloten lopen de achtertuin in, onbewapend en hun met hun handen omhoog, om zich over te geven. Rotschof, die nu vergezeld is van andere Duitsers van zijn groep, zet de piloten tegen de muur en maait ze neer met zijn machinegeweer. Geen van de zwaargewonde mannen overlijdt onmiddellijk en ondanks zijn zware verwondingen, doet een van hen een hopeloze maar instinctieve poging om het huis binnen te gaan.

Rotschof draait zich om en schiet hem dood. Rotschof richt zijn aandacht vervolgens op de twee piloten in de tuin. Hij schopt ze en hun gekreun bevestigt dat ze nog steeds in leven zijn. Rotschof laadt kalm zijn machinegeweer en schiet hen dood.

Twee **nichtjes** van Coba Pulskens staan op de binnenplaats van de Diepenstraat 49.

Tijdens het proces in Essen in 1946, wordt het volgende verklaard.

Leonie van Hassel

"Coba heeft mij gezegd: Tussen 11:15 en 11:30 uur wordt er aangebeld. Ik doe open en een Duitser met een wapen komt naar binnen. Ik zie de drie piloten met de handen in de lucht staan. Ze worden naar de keuken gedrongen. Ik zie verder niets want er komen meer Duitsers binnen, maar ik hoor wel schoten".

Mr. Nico Pulskens

"Ik hoorde schoten en gekerm en zag een man in een blauwe overjas die dreigde met een wapen. Het schieten ging door tot het gekerm ophield. Het was Rotschopf die schoot".

Mrs. Pulskens

"Ik zag door mijn bovenraam een man die stond te schieten op de achterplaats op twee lichamen die op de grond lagen".

Michael Rotschopf:

"Ik moest door het huis gaan en de achterkant veilig stellen. Ik had mijn stengun onder mijn overjas. In de huiskamer zag ik 3 personen in burgerkleden. Toen ik de achterplaats bereikte kwamen de drie mannen op mij af. Ik riep "Halt" en "Hands up", ze reageerden niet en ik schoot ze neer. Rotschopf ontkent dat de drie mannen zich overgaven en zegt geen andere uitweg te zien. Alles ging heel snel. Het was zelfverdediging".

De versie van Ad van den Oord:

"De drie Nederlandse verzetsmannen worden in Den Bosch door de SD aan de tand gevoeld. Brunnekreef wordt verhoord door Albert Rösener en Hardegen. Aarts en Brunnekreef geven toe piloten naar Tilburg te hebben gebracht.

Hardegen besluit na het verhoor om met drie auto's (én met Brunnekreef) in de ochtend van zondag 9 juli naar Tilburg. Brunnekreef moet in Tilburg het huis van Coba Pulskens aanwijzen waar drie piloten zijn. Coba wordt gearresteerd en de drie piloten worden vermoord. Ook Leonie van Harssel wordt die dag opgepakt.

Vervolgens wordt Brunnekreef door de Duitsers weer in een auto naar Oisterwijk meegenomen en wordt Jan Linthorst gearresteerd.

Ook Rien van Bruggen (LO-Eindhoven) die op die zondagochtend met de trein van Oisterwijk naar Eindhoven ging, wordt op het station in Eindhoven opgepakt.

De LO-Eindhoven bracht haar piloten altijd rechtstreeks vanuit Eindhoven over de grens.

Het tragische is dat het eerste transport samen de LO's van Oisterwijk en Tilburg in een catastrofe eindigde.

Brunnekreef en Linthorst worden gevangen gezet in de SD-Polizeigefängnis te Haaren en op 30 juli 1944 naar kamp Vught overgebracht. Samen met Aarts, Haagen en Van Bruggen werden ze op 19 augustus 1944 in kamp Vught gefusilleerd."

De huiskamer van Coba. Een tweedelige Mechelse buffetkast, uitschuifbare eetkamertafel, zes kamerstoelen en een vijfarmige kroonlamp. Deze objecten werden in 2008 door een nicht van Coba Pulskens geschonken aan Stadsmuseum Tilburg. Rechts een detail van de buffetkast waarin duidelijk een kogelgat waarneembaar is.

De drie lichamen moeten afgevoerd worden. Hardegen laat zich naar het politiebureau in de Zwijssenstraat rijden en pleegt daar telefonisch overleg met Harders, het hoofd van de Dienststelle. Harders adviseert aan de Wehrmachts- Ortskommandant-Tilburg vervoer te vragen. De dienstdoende Adjudant-Ortskommandantur, Luthe weigert omdat het niet vaststaat dat het geallieerde militairen zijn. Ook majoor Furke commandant van de SS-Ordnungspolizei stelt om dezelfde redenen geen vervoer beschikbaar. Terug in de Diepenstraat stuurt hij drie van zijn mensen naar het politiebureau om aan de dienstdoende inspecteur Stevens te vertellen wat er gebeurd is, of hij rapport wil komen opmaken en ambulances ter beschikking kan stellen.

Vervolgens moeten de drie naar de Heuvel 59 rijden om Leonie van Harssel op te pakken en haar mee te brengen naar de Diepenstraat. Tegen het einde van de voormiddag is nog geen auto komen opdagen. Leonie besluit op de fiets naar Coba te gaan om te vragen of het tweede transport daar al geweest is en of men vergeten heeft Lloyd te komen oppikken. Leonie weet dat er haast bij is want de komende nacht kan volgens een afgesproken plan de grens gepasseerd worden en zullen Belgische verzetsmensen de piloten overnemen. Als ze in de tuin haar fiets gaat ophalen, wordt ze aangehouden door Schwanz en Rösener die haar identiteit vaststellen met haar persoonsbewijs en het meegekregen signalement.

Er volgt een snelle huiszoeking om te zien of er piloten of andere onderduikers in de woning zijn. Zus Bep is niet thuis. De Duitsers zijn kennelijk onwetend van haar bestaan. Ze hebben slechts opdracht om Leonie op te halen. De hele actie voltrekt zich bliksemsnel zodat de onthutste ouders nauwelijks beseffen wat er gaande is. Leonie vreest dat er nare dingen gebeurd moeten zijn. Als ze bij aankomst in de Diepenstraat ziet dat Coba en haar burens, Sjef en zijn zus Anna van Eerdewijk ook als arrestanten naar de auto's worden gebracht, dan wordt het haar duidelijk dat het helemaal fout zit. De eerste gedachte die opwelt, is dat er verraad gepleegd moet zijn.

De drie gedode piloten zijn inmiddels in opdracht van inspecteur Jan Stevens naar het Sint-Elisabethziekenhuis gebracht. Zolang niet vaststaat wie en wat de slachtoffers zijn, heeft hij en niet Hardegen de bevoegdheid om de dienst uit te maken. In het ziekenhuis worden in opdracht van inspecteur Stevens, buiten medeweten van Hardegen, door dokter Borman foto's van de drie slachtoffers genomen. Tijdens de rechtszittingen in Essen in 1946 komen de foto's van pas.

Hardegen geeft zijn mannen opdracht om de arrestanten Coba, Leonie, Brunnekreef, Sjef en zijn zus Anna van Eerdewijk naar het politiebureau in de Bisschop Zwijsenstraat te brengen, daar te verzamelen en te wachten tot hij terug is. Nadat het huis van Coba doorzocht is, komt Hardegen met de rest van zijn mensen ook naar het politiebureau. De arrestanten vertellen hem dat de slachtoffers geallieerde militairen, piloten zijn. Op grond van hun verklaringen geeft Stevens de lichamen vrij, waarna Hardegen vervoer naar kamp Vught regelt.

Cornelius Johannes Maria (Kees) Wagemakers (1921 – 1972) in Tilburg. Hij behoort tot de verzetsgroep Blonde Piet (Piet van Bommel) en werkt bij de Wijnhandel André Kerstens & Zn. in Tilburg.

Het verhaal gaat dat hij heeft geprobeerd om Leonie van Harssel en Coba Pulskens na hun arrestatie vrij te kopen voor twaalf flessen cognac.

Kort na één uur vertrekt het overvalcommando naar Den Bosch en onderweg worden de arrestanten Coba, Leonie, Brunnekreef en de Van Eerdewijks afgeleverd bij de Polizei- und Untersuchungsgefängnis in het voormalige grootseminarie Haaren.

In huize Van Harssel en bij de inmiddels gewaarschuwde burens Willekens heerst ontsteltenis, angst, bezorgdheid en onzekerheid, die nog toenemen als ze later op de dag horen van de overval en de schietpartij in de Diepenstraat.

Cor Mens, een betrouwbare politiebron, laat 's avonds weten dat alle arrestanten voor nader onderzoek zijn afgevoerd naar het door de Duitsers gevorderde gebouwencomplex van het groot seminarie in Haaren, waar nu de Sipo en de SD hun gevangenen verhoren. Er bestaat geen termijn van voorarrest en er is geen juridische bijstand mogelijk. Bezoek of enig contact is niet toegestaan en post wordt niet uitgereikt en ook niet teruggezonden.

Wij moeten hen gedenken.
Hun namen, die in ere moeten blijven, zijn :

ROY CARTER
JACQUES STEWERT NOTT en
RONNY WALKER

Laten wij bidden en hopen, dat God hun offer aanvaard heeft.

Deze onrechtvaardige moord was voor de Duitsers nog niet genoeg. Een van hen schopte tegen de lijken van deze helden, en gaf hun nog 'n genadesalvo na van 'n dertigtal schoten.

Sjef van Eerdewijk was, terwijl de schoten in de huiskamer bij Tante Coba klonken, de Duitser die hem vasthield, ontvlucht, rende zijn huis binnen, de trap op naar boven, bracht z'n radio in veiligheid, en zag toen in een halve minuut tijd wat zich afspeelde op de binnenplaats bij Tante Coba.

Daarna rende hij naar beneden, wilde wegvlugten, maar dit was hem onmogelijk gemaakt door de Duitsers die zijn huis omsingelden. Hardeger nam hem mee naar 't huis van Tante Coba. Hij zag haar zitten op de rand van den divan, en ze zei tegen hem :

„'t Is toch erg hé Sjef !”

Maar Sjef antwoordde er niets op. Niemand mocht hij hier kennen. Niets mocht hij weten. Ontkennen moest hij alles wat hem ten laste gelegd werd. Zelfs Tante Coba mocht hij niet kennen, en zei haar : „Wat is er erg ! ?”

„Stilte !” gebod de Duitser.

Sjef werd op de binnenplaats gebracht, moest over een van de lijken stappen en daar tegen de muur gaan staan.

Hij zag de dreigende loop van 'n machinegeweer voor zich.

„Binnen twee minuten zegt U, wie deze personen zijn”, gebod de Duitser, wijzend op de vermoorde piloten. „Zo niet, dan wordt U neer geschoten!”

Sjef deed zijn ogen dicht, en kneep zich in de handen, die hij nog steeds boven zijn hoofd hield. Maar geen woord liet hij los, en hij zou dat nog niet gedaan hebben, al stonden er honderd Duitsers voor hem...

Na de twee minuten trok Hardeger hem mee naar binnen.

De Duitsers belden nu het ziekenhuis op om de lijken op te halen. Er waren drie personen neergeschoten die zogenaamd hadden willen ontvluchten...!

Aan Tante Coba werd gevraagd of ze niet 'n laken had om over de lijken te leggen.

„Hier, pak dit maar”, zei Tante Coba, en ze gaf de Duitser een keurig gestreken Nederlandse vlag, die ze in het dressoir klaar had liggen voor de dag van de Bevrijding!

De Duitser vond 't goed! En zo werden de piloten gedekt met de Nederlandse driekleur, waarvoor zij gestreden hadden. Het was 'n hulde van ons Vaderland aan deze helden.

Tante Coba en Sjef werden nu naar buiten gebracht, en moesten plaats nemen in de D.K.W. die daar klaar stond.

Er zat echter al een dame in. Sjef vertrouwde ze niet, en dacht aan 'n S.D.-agente, die hen uit moest horen. Maar al gauw bemerkte hij dat dat niet 't geval was. Die dame was namelijk Leonie van Harssel!

Deze was ondertussen ook opgehaald. Bij haar was huiszoeking gedaan, maar gelukkig hadden de Duitsers net één deur overgeslagen die toegang gaf tot de „gevaarlijke kamer”, waar bovendien nog haar broer, een onderduiker, verscholen zat.

Zij had, evenals Sjef van Eerdewijk alles ontkend wat men haar vroeg, en toen ze voor 't huis van Tante Coba stond, zei ze zelfs dat ze dat huis niet kende!

De auto bracht hen naar het politiebureau van Tilburg, waar ze samen enkele uren moesten wachten in de politiekamer.

Daarna werden ze in een taxi naar Vught gereden.

Onderweg verontschuldigde de Tilburgse politiemannen, dat ze geen gelegenheid hadden om hen te laten ontvluchten. Ze gaven bovendien de raad, nu goed met elkaar te overleggen, zodat ze beslagen voor de Duitsers zouden staan bij de verhoren.

Zo gingen Tante Coba, Sjef van Eerdewijk en Leonie van Harssel de donkere toekomst tegemoet: Vught.

Vught.

De auto stopte voor Mariënhof in Vught. De drie arrestanten werden in de hal gebracht, en moesten daar wachten, tot de Duitsers van plan waren hen te ontvangen.

Tante Coba verveelde zich. Dat nietsdoen lag haar niet.

„Ik wou dat ze me maar 'ns een veger gaven, dan zou ik de zaak hier wel eens wat schoonmaken !”

Toen 'n Duitser haar een stoel aanbood gaf ze ten antwoord :

„Die heb ik niet nodig. Als ik moe ben, zal ik wel op de trap gaan zitten !”

Nuchter en zakelijk bleef Tante Coba ondanks de moeilijke situatie waarin ze verkeerde. Ze begreep de toestand echter zeer goed, wat wel blijkt uit wat ze tegen Leonie zei :

„Als er iemand z'n leven zal moeten geven, hoop ik, dat ik dat zal zijn. Aan mij is niets verloren. Ik laat geen familie achter”.

Haar grote naastenliefde en opofferingsgezindheid komt hier weer duidelijk uit.

Na enkele uren werd van ieder van hen een foto genomen. Vervolgens zijn ze in verhoor genomen, met als resultaat : Tante Coba werd naar Haren gebracht, en even daarna volgde Leonie haar.

Sjef van Eerdewijk kon naar huis terugkeren. Hij was onschuldig bevonden evenals zijn zuster welke ondertussen ook was opgehaald.

Tante Coba en Leonie kwamen in verschillende cellen terecht. Leonie achtte het nodig met Tante Coba in verbinding te komen om enkele gegevens te verstrekken voor 'n eventueel verder verhoor. Ze leerde al gauw van haar celgenoten hoe dat kon, en even later werd 'n heel verhaal overgeseind met morse-tekens langs de centrale-verwarmingsbuizen. In Tante Coba's cel werd het opgevangen.

Na verloop van een week werden Leonie en Tante Coba om beurten verhoord. Er was echter uit hen geen woord los te krijgen. De Duitsers die het verhoor afnamen waren telkens razend, na elke ondervraging, omdat ze maar steeds niet verder kwamen.

Leonie dreigden ze met de arrestatie van haar ouders. Haar vader en moeder zijn ook werkelijk gearresteerd,

maar door zich hysterisch aan te stellen, en haar ouders van alles en nog wat te beschuldigen, wist Leonie hen weer vrij te krijgen.

Voor straf hebben Leonie en Tante Coba elk 'n week in 'n volslagen donkere cel moeten doorbrengen.

Drie dagen nadat Tante Coba de cel verliet, werden alle personen die bij hun proces betrokken waren, naar Vught overgebracht. Hun aantal was aangegroeid tot twaalf. Zij kwamen terecht in de beruchte bunker.

In dit gebouw, martelplaats zouden we 't ook kunnen noemen, kwamen alleen de „zware gevallen”. Ter dood veroordeelden en zij die dat vonnis afwachtten kwamen er terecht.

Men zou daarom in die kleine dompige cellen een sombere, droevige stemming kunnen verwachten, temeer, daar de ter dood veroordeelden elk ogenblik van de dag of de nacht gehaald konden worden voor hun executie.

Toch heerste er een blijde stemming.

In gelovig vertrouwen op God wachtten de veroordeelden hun terechtstelling af. Er werd zelfs veel gezongen. Naast gewone liedjes hoorde men veel godsdienstige.

's Avonds werd in alle cellen hardop het Rozenhoedje gebeden. Daarna zong Ida, een der gevangenen het „Ave Maria” van Gounod, en direct daarop zetten de jongens in:

„Een vaste burcht is onze God,
Een toevlucht voor de Zijnen.
Al drukt het leed, al dreigt het lot,
Hij doet Zijn hulp verschijnen”.

Tante Coba sprak op zekere avond de ter dood veroordeelden toe. Wat ze zei, kwam ongeveer hierop neer :

„Gij geeft Uw leven voor 't Vaderland. God zal er U voor belonen. Wij zijn op aarde om in de hemel te komen, en gij zult spoedig in de hemel zijn”.

Na 'n langdurig verblijf in de bunker werden Tante Coba en Leonie gehaald. Zij moesten de papieren voor hun invrijheidstelling tekenen. Plotseling kwam echter weer 't bericht, dat het niet doorging !

Tante Coba hield zich flink, en samen met Leonie werd ze weer teruggebracht naar de bunker. Onderweg hadden ze overvloedig gelegenheid om met elkaar te praten.

Enkele dagen later werden ze voor de zoveelste maal verhoord, maar 't liep weer op niets uit.

„Ik heb ze lekker niks gezegd”, zei Tante Coba tot Leo-

nie. „Ze geloofden mij trouwens niet, want jij had alles anders verteld !”

Nu volgden er enkele zware dagen.

Dolle Dinsdag brak aan, en het rumoer ervan drong door tot in de bunker. Dat kon tot vreugde stemmen, maar op dezelfde dag werden 'n groot aantal personen gehaald om neergeschoten te worden.

De gevangenen lieten echter de moed niet zakken. Zelfs niet toen ze alles in moesten pakken, om op transport te gaan.

„Ben je gek”, zei Tante Coba, „denk je dat we nog weg kunnen? Voor we vertrokken zijn hebben onze ondergrondse jongens ons al lang bevrijd !”

De gevangenen hoopten nog, dat de 500 ondergrondsen die rond Vught gelegerd waren het transport zouden verhinderen, nu de Engelsen zo dicht bij waren. Dolle Dinsdag was 't immers, en veel S.S.-ers trokken zelfs al weg.

Maar... allen werden naar de appèlplaats gedreven, waar ze bleven wachten. Daar zagen ze een witte streep in de lucht van Engelse vliegtuigen. Nu zou 't transport toch zeker niet doorgaan !

Aan 't minste teken klampten ze zich vast. Hoop tegen alle hoop in.

Om vijf uur 's middags, werden de gevangenen in beestenwagens gepakt, met 60 tot 80 in één wagon.

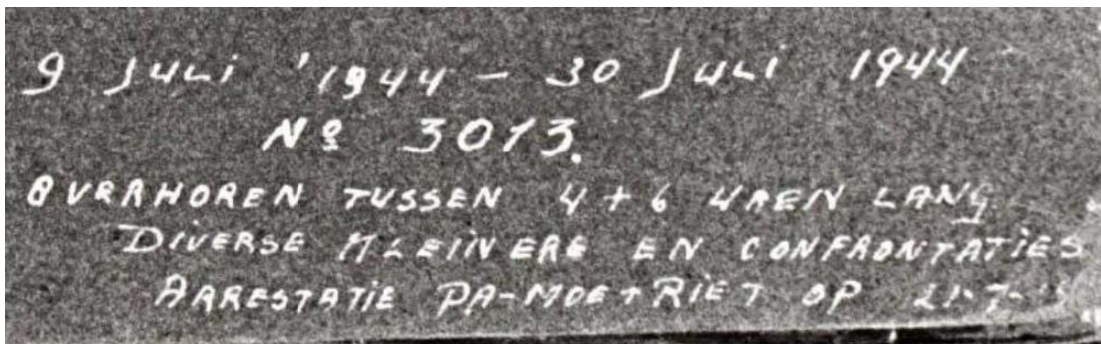
Nu begon de droeve tocht, weg uit 't Vaderland, weg van de bevrijding die zo dicht bij scheen.

Twee dagen en twee nachten reisden ze. Eten was er gelukkig genoeg.

Bij 't passeren van de grens zongen de gevangenen :

„Adieu mijn dierbaar Vaderland,
Lief Vaderland vaarwel”.

Voor velen was dit de laatste maal dat ze 't Vaderland zagen, want de trein die hen wegvoerde zou de mannen afzetten in Oraniënburg en de vrouwen in een vernietigingskamp, de „hel” van Ravensbrück.

9 JULI '1944 - 30 JULI 1944
NR 3013.
8 VERHOOREN TUSSEN 4 + 6 UREIN LANG.
DIVERSE MEININGEN EN CONFRONTATIES
ARRESTATIE PA-MOETRIET OP 21-7-44

Leonie ondergaat 8 lange verhooren in Haaren in de periode 9 juli-30 juli 1944. De vader van Leonie van Harssel ontvangt in augustus een briefje:

DER BEFEHLSHABER
DER SICHERHEITSPOLIZEI UND DES SD
FÜR DIE BESATZTEN NIEDERLANDISCHEN GEBIETE
LAGERHAREN

H a a r e n, den 22. 8. 1944

U r s c h r i f t l i c h

Herrn H. van Harsse l
in T i l b u r g

*Mr. van Harsse l
Bericht
Wassenaar*

zurückgesandt. Ihre Tochter befindet sich zur Zeit im Polizeigefängnis
SD im KL Hertogenbosch.

Der Lagerkommandant:

KL. HERZOGENBUSCH (VUGHT)		T/D-Nr.	☐ ☐ ☐ ☐ ☐ ☐
Name <u>HARSSEL van</u>		Vorname <u>L.A.M.</u>	
Geb.-Datum	Geb.-Ort	Häftl.Nr.	
Häftl.Pers.Karte	☒	Dokumente:	☐ ☐ ☐
.....	☐	Inf.Karten:	☐ ☐ ☐
.....	☐	Bemerkungen:	
.....	☐		
.....	☐		
.....	☐		
.....	☐		
.....	☐		
		Umschlag-Nr.:	

GEVANGENISSEN
TE
's-HERTOGENBOSCH

Onsergeteekende verklaart hierbij, da

N.P U L S K E N S

heden op last der Sicherheitspolizei uit het
Huis van Bewaring te 's- Hertogenbosch is ont-
slagen en verzoekt alle Duitse en Nederland-
sche autoriteiten de noodige hulp te willen
verleenen, opdat de woonplaats bereikt kan
worden.

's- Hertogenbosch, den 17-9-44
De Directeur der Gevangenis
te 's- Hertogenbosch

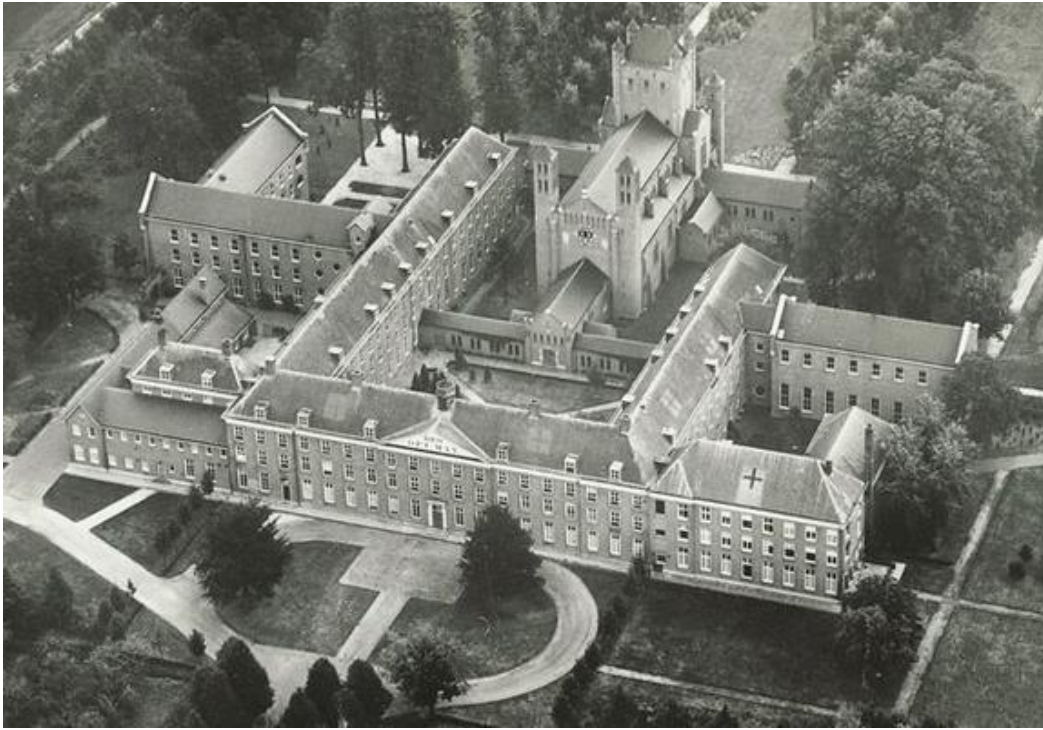
Nico Pulskens, de broer van Coba, mag 17 september 1944 naar huis.

Dankzij de voorzichtigheid en de volharding tijdens de langdurige verhoren van Coba en Leonie, voorkomen ze dat zus Bep en anderen in de belangstelling van de ondervragers komen. Een bewonderenswaardige houding, vooral als je leest dat Leonie gedurende ca. 40 uur verhoord is.

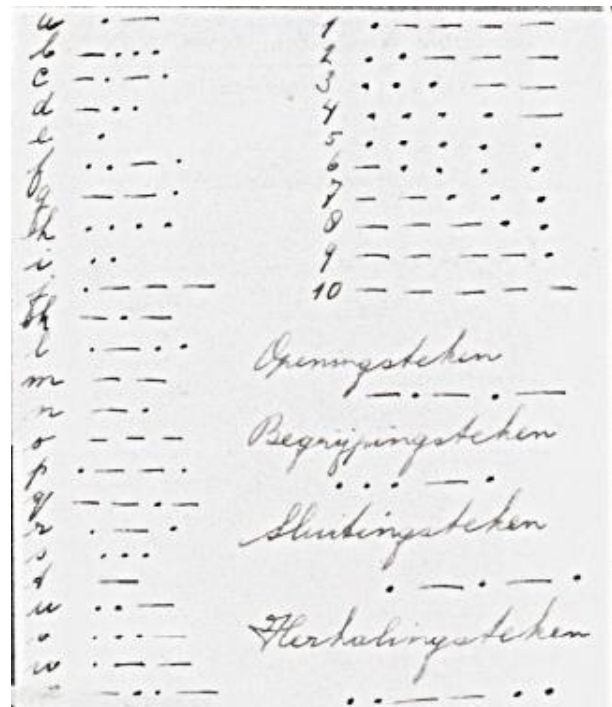
Coba en Leonie worden na hun arrestatie veroordeeld tot opsluiting in kamp Vught wegens "Feindbegünstigung", hulpverlening aan de vijand.

Coba heeft in kamp Vught het kleine beetje wat ze heeft kunnen zien en horen aan Leonie verteld. Na het openen van de voordeur wordt ze onder bedreiging met een wapen gedwongen om met de handen omhoog in de gang naar de woonkamer tegen de muur te gaan staan. Zicht op het verdere gebeuren heeft ze vanaf die plaats niet meer. De twee binnengedrongen mannen lopen meteen door naar de huiskamer waar de drie piloten aan tafel zitten. Ze hoort een luide stem iets zeggen waarna ze het lawaai van omvallend meubilair hoort, wat bijna direct gevolgd wordt door hevige knallen die kort herhaald worden. Ze is versuft, verbijsterd, hevig geschrokken en bang. Toen het tumult voorbij was, mocht ze in de huiskamer op een stoel gaan zitten en zag op de plaats de drie neergeschoten piloten met bebloede kleding liggen. De twee vrouwen denken in Vught dat ze het slachtoffer van verraad zijn geworden.

De SD rijdt met Brunnekreef naar Oisterwijk, zodat deze het huis van Linthorst kan aanwijzen. Linthorst wordt gearresteerd en naar Haaren overgebracht.

Groot-Seminarie Haaren

In Haaren tikken de gevangenen in **morsetekens** berichten op de leidingen.

Allen worden op 30 juli 1944 van Haaren naar kamp Vught overgebracht.

Kamp Vught

Fusiladeplaats

In het kamp Vught vertelt Coba aan Leonie van Harssel dat ze tot haar verbijstering pas na haar arrestatie in juli 1944 tijdens de langdurige verhoren van haar ondervragers aan de weet kwam wat er zich in 1943 via haar woning aan SD-begeleide pilotenhulp had afgespeeld. Ze was er wekenlang kapot van, maar de verhoren gingen door. Zonder het te weten, was ze een schakel geweest in een door de SD opgezet vangnet voor verzetsmensen en piloten.

Coba weet van niets als zij in juli 1944 vanuit de Tilburgse pilotenhulp het verzoek krijgt om voor enkele dagen aan piloten onderdak te geven en zij haar woning weer ter beschikking stelt. Ze is dan acht maanden niet meer bij verzetsactiviteiten betrokken geweest en leeft in de veronderstelling dat de kust veilig is. Niet ten onrechte, want zelfs de SD beschikt niet over informatie dat er piloten-transporten onderweg zijn naar de Diepenstraat. Ook de van infiltratie vrij gebleven Tilburgse illegaliteit weet niet wat er in het verleden bij Coba gebeurd is. Het adres wordt als betrouwbaar en bruikbaar beschouwd.

Het is 19 augustus 1944. Een zeer warme zomerdag. Die avond worden gefusilleerd: M.G. (Rien) van Bruggen, H.M.J. (Harry) Aarts, P.J. (Piet) Haagen, J.W. (Jan) Brunnekreef en J.F.C. (Jan) Linthorst.

Harry Aarts en Rien van Bruggen werken samen in de hulp aan onderduikers en piloten. Piet Haagen (Tom), ook uit Eindhoven, is verzetsstrijder en lid van de KP Sander. Hij gaat voor de eerste keer mee met Harry Aarts op een pilotentransport. Jan Brunnekreef werkt in de fabriek Saboena, eigendom van Jan Linthorst uit Oisterwijk. Jan Linthorst en Bim van der Klei werken samen, met ieder een eigen groep

1947 13

Nr. 47

Heb ik Heiden negentien Juni

Deze bijvoeging in de doorhaling van heven en dwintig worden goedgekeurd

Wiltg

Heiden negentien Juni negentienhonderd zeven en veertig ~~verschijn~~ voor mij, Ambtenaar van den burgerlijken stand der gemeente Oisterwijk: ontvangen een uitkeksel uit het register van overlijden van het Deutsche Handelsambt te Vught jaren, waaruit blijkt, dat op wonende negentien Augustus negentienhonderd die verklaard, daarvan uit eigen wetenschap kennis dragende, dat op veer en veertig dagen jaars te een en dwintig uur te Vught in deze gemeente is overleden Brunnekreef, Jan Willem

oud acht en dwintig jaren bedrijfsleider geboren te Goor en wonende te Oisterwijk Koon van: Brunnekreef, Jan Hendrik en van Wes, Gertrudina Grada beiden wonende te Goor

„Laat ons dapper zijn voor ons volk en onzen God en Hij zal doen wat Hem goeddunkt.“
 „Wanneer ons uur gekomen is, laat ons dan moedig voor onze broeders sterven, en geen vliek op onze roem laten kleven.“
 (Machh. 9, 10)

Hij heeft zijn land gediend dag en nacht met alle energie die in hem was. Als zoon van het eenvoudige degelijke Brabant beschouwde hij het als zijn plicht. Zo heeft hij tallozen geholpen zowel gevangenen als mannen van de verbonden legers. Midden in zijn werk, aan 'de dageraad der bevrijding, stierf hij op het veld van eer. In waarheid mocht hij zeggen:

Den Vaderland getrouwe
 blijf ik tot in den dood.

Dierbare Ouders, gij zult mij node missen. Gij kent mij en zult begrijpen dat het ook mij zwaar viel van U te moeten heengaan. Maar dit weet ik zeker: het zal U liever zijn de overtuiging te bezitten dat Uw zoon leefde en stierf als held, dan dat gij U moest schamen over het verzaken van zijn plicht. God sterke U, troost gij U met deze gedachte.

Gij allen die zijn vriendschap genoot en zijn weldaden ondervondt — zo dikwijls gij deze herinnering leest — bidt voor hem.

„Ontvang in Uw Rijk, o mijn Vader, hem die ik beweën, vergeet zijn zwakheden, herinner U slechts zijn smarten en zijn verdiensten, wees hem barmhartig en geef hem den vrede.“

In onze herinnering zal steeds blijven voortleven

HARRY AARTS
 oud 29 jaar

als goed vaderlander gestorven op 19 Augustus 1944 voor het Duitse vuurpeleton in het concentratie-kamp te Vught.

Reeds in 1941/1942 helpen Rien van Bruggen (13-6-1901) hoofd Keramiek bij het Philips Nat. Lab., Harry Aarts, rechercheur bij de politie Eindhoven en Wim Leeuw, een winkelier uit Wijk bij Duurstede, wiens ouders een winkel in huishoudelijke artikelen (de "Lebo") hebben in de Wattstraat in Woensel, joodse landgenoten om onder te duiken.

LO-LKP-Stichting
 Gedenkboek commissie
 Secretariaat: Nic. Witsenstraat 21 - Amsterdam-C.

lo N.B.D *lo N.B.D* *lo N.B.D*

No 3049

Opgave voor de lijst van gevallen LO-ers en KP-ers

In te vullen met de SCHRIJFMACHINE of in BLOKLETTER

Verzorging van onderduikers, joden en
 227 piloten. Medewerking KP. (explosieven)

9 Juli 1944, verdacht van spionage
 en gearresteerd thuis t.g.v.
 Haren en Vught van enkele medewerkers
 van pilotentransport o.a. Aarts.

Gefusilleerd gelijk met Tom Haagen

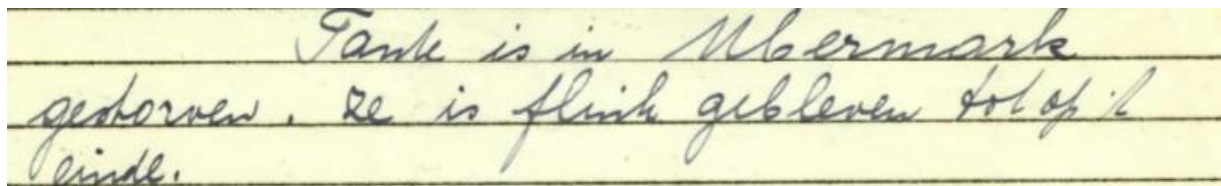
Verdacht van spionage en gearresteerd thuis t.g.v. ... van enkele medewerkers van pilotentransport o.a. Aarts. Gefusilleerd gelijk met Tom Haagen.

Begin september 1944 worden Coba en Leonie afgevoerd naar Duitsland. Leonie naar het concentratiekamp Dachau en Coba naar Ravensbrück.

Coba overlijdt in februari 1945, ze is nog net geen 61 jaar oud.

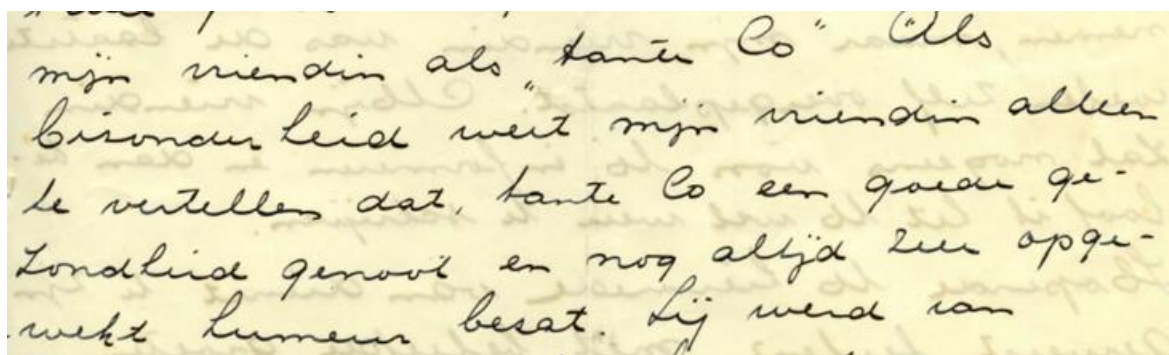
Het verhaal gaat dat ze in de rij voor de gaskamer aanbiedt om de plaats in te nemen van een vrouw met kinderen, in de hoop zo hun levens te sparen. Dat lijkt mij niet juist. Uit brieven aan de familie Pulskens van lotgenoten in Ravensbrück blijkt dat Coba tot het einde toe goed gehumeurd was en dat zij vermoedelijk aan uitputting en buikloop is overleden.

Jet van Oijen schrijft in een brief aan de familie Pulskens op 8 augustus 1945 dat Tante (Coba) is overleden in Ubermark. Mogelijk is dit Landkreis Uckermark in Duitsland, waar het concentratiekamp Ravensbrück ligt.

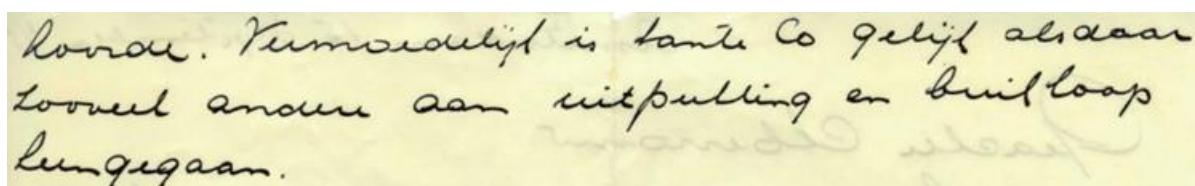

Tante is in Ubermark gestorven. Ze is flink gebleven tot op 't einde.

Mevrouw van Riel uit Amsterdam schrijft 15 september 1945 een brief :

... mijn vriendin als "tante Co" Als bijzonderheid wilt mijn vriendin alleen te vertellen dat, tante Co een goede gezondheidsgenoot en nog altijd zeer opgewekt humeur beset. Zij werd van

hoorde. Vermoedelijk is tante Co gelijk als daar toeviel anders aan uitputting en buikloop teruggegaan.

Brief van 11 september 1945:

Tante Co genoemd werd, een Brabantse een vrij grote verschijning met een zeer opgewekt humeur. Zij kwam van uit

...Tante Co genoemd werd, een Brabantse, een vrij grote verschijning met een zeer opgewekt humeur.

Vul dit formulier in met inkt en in blokletters

AAN VOLKSHERSTEL AMSTERDAM

FALCKSTRAAT 2

AMSTERDAM C.

Uw naam: Fulstkens

Uw voornamen: Jacoba

Uw geboorte datum:

Uw adres: overleden in Ravensbrück

U is gehuwd met: Kager no. 66619

Bijzonderheden omtrent U zelf:

Zelf ondergedoken geweest? Ja/Neen.

Laatste legale adres:

Zelf gedeporteerd geweest wegens:

Zelf in het Buitenland werkzaam geweest? Ja/Neen.

Indien U in Nederland gedwongen werd te verhuizen, vult U dan hier in het adres vóór deze verhuizing:

<http://www.oorlogsgetroffenen.nl/thema/informatieverstrekking>

Het nummer van Ravensbrück van Leonie is 66.583.

De vlag

Toen haar vroegere medewerkers en haar familie het bericht van haar droevig overlijden ontving, heeft Sjel van Eerdewijk de vlag, die Tante Coba aan de Duitsers gaf om daarmee de lijken van de Engelse piloten te bedekken, halfstok gehesen op het huis waar zij streed voor 't Vaderland.

Bij de overval op 9 juni vragen de Duitsers aan Coba om lakens te halen om de lijken te bedekken. Het verhaal gaat dat Coba terugkomt met de Nederlandse vlag en daarmee de lichamen van de piloten bedekt. Ze had de vlag klaar liggen voor de bevrijding.

Anna van Eerdewijk weet dat een bekende van Coba, de vlag bewaart. Ron Low, die de nr. 83 Squadron Association vertegenwoordigt, vraagt Dorothy Walker, de zus van piloot Ron Walker, om mee naar Tilburg te gaan en daar de vlag op te halen. Dat doen ze op 8 mei 1983.

De St. Michael kerk in Coningsby.

De Nederlandse vlag en een plaquette zijn geplaatst in de Airmen's Chapel van St Michael Kerk in Coningsby, Lincolnshire. De kapel is gewijd aan het nr. 83 (Pathfinder) Squadron.

THE FLAG OF THE NETHERLANDS HANGS HERE TO HONOUR THE MEMORY OF
JACOBA MARIA PULSKENS
OF
TILBURG – HOLLAND
WHO WAS A MEMBER OF THE RESISTANCE MOVEMENT DURING THE
ENEMY OCCUPATION OF HER COUNTRY IN WORLD WAR 2
HER HOUSE BEING USED BY ALLIED AIRMEN IN THE ESCAPE NETWORK

IN JULY 1944 WHILST HOUSING THREE ALLIED AIRMEN
F/LT R A WALKER DFC **F/O R E CARTER**
SQUADRON RAF 431 SQUADRON RCAF83
F/O J S NOTT
RAAF 77 SQUADRON RAF

THEY WERE ALL CAPTURED BY THE ENEMY AND THE THREE AIRMEN WERE SHOT
BEFORE BEING TAKEN AWAY HERSELF AND NEVER TO RETURN
COBA PULSKENS COVERED THE BODIES OF THE AIRMEN
WITH THE FLAG WHICH NOW HANGS IN THIS CHAPEL AS A
TRIBUTE TO HER BRAVERY AND THE AIRMEN SHE SOUGHT TO PROTECT

De gemeente Tilburg eert Coba met een Coba Pulskenslaan, Oosterhout met een Coba Pulskensdreef en Den Bosch met een Coba Pulskenstraat.

Op 8 mei 1983 onthulde Anna van Eerdewijk, de buurvrouw van Coba Pulskens, in het Engelse Coningsby een plaquette ter nagedachtenis aan Coba Pulskens door middel van de Nederlandse vlag die Coba over de lijken van de drie geëxecuteerde personen had gelegd. Het feit dat de vlag naar Engeland was gebracht, veroorzaakte in Tilburg enige beroering.

Leonie naar concentratiekamp Ravensbrück

Ravensbrück.

De trein stopte in Fürstenburg ten N.W. van Berlijn. De vrouwen stapten uit, werden vijf aan vijf gegroepeerd en in marstempo ging het naar kamp Ravensbrück.

Na 'n route van drie kwartier passeerden ze de wacht van het kamp, en in colonne marcheerden ze binnen, zingend :

Wij laten de moed niet zakken,
Wij houden het hoofd omhoog.
Ze krijgen ons niet te pakken
Al zijn we nog zo uitgedroogd.
Houdt moed, houdt moed Neerlands vrouwen.
Houdt moed, 't gaat goed.

Bewonderenswaardig is dat lied, typerend voor de stemming onder de Nederlandse gevangenen.

De eerste nacht sliepen de pas aangekomenen onder de blote hemel. 's Nachts werden ze nat van de regen en vuil van 't stof en 't kolengruis waar ze op lagen. 's Morgens zagen ze zo zwart als roet, maar ze lachten er mee.

Onbegrijpelijk voor de Duitse bewakers.

Ook Tante Coba sliep buiten. Op haar leeftijd was 't een ware kwelling. De jongere vrouwen konden er wel tegen, zij echter leed er veel onder. Maar de moed liet ook zij niet zakken.

Al gauw nochtans zouden de Vughtse gevangenen hun nieuwe verblijfplaats leren kennen.

Eerstens moesten ze heel hun hebben en houden afgeven. Alles wat ze terugkregen was: een hemd en een jurk. Dat was genoeg voor gevangenen.

Daarna kregen ze een barak toegewezen waar ze zich moesten huisvesten. Daar vonden ze bedden van drie verdiepingen. Het bovenste was precies zo hoog, dat men er nog net in kon kruipen, tussen de zoldering en de bedrand. Het aantal bedden was echter veel te gering, zodat velen samen zich met één bed tevreden moesten stellen. Wat een ellende dat meebracht kan men zich gemakkelijk voorstellen.

Hoe vuil en smerig die barakken er uit zagen is best te begrijpen als men bedenkt, dat door de Duitsers geen schoonmaakmateriaal beschikbaar werd gesteld.

Het eten dat verstrekt werd, was ontzettend slecht. Bo-

vendien moesten de gevangenen zelf de grote etensbakken gaan halen aan de keuken. Dit was 'n zeer zwaar werk, en 't gebeurde soms, dat de gevangene die de beurt had, er bij neer viel.

Tante Coba zag eens een meisje dat niet meer verder kon met haar bak. „Wacht maar“, zei ze, „ik zal 't wel doen“. En werkelijk droeg ze de grote ketel naar de barak.

Een ontzettende marteling, zeker een van de ergste van 't kampleven, was het geregeld terugkerende appel. Uren lang stonden de vrouwen dan zwijgend naast elkaar, in weer en wind, soms midden in de nacht. Het gebeurde dan ook vaak dat een vrouw in elkaar zakte, maar dan kwamen de „Aufseherinnen“ wel even met hun knuppels om hen op te helpen, of ze werden weggedragen naar de barak. Ook Tante Coba is op een appel wel 'ns in elkaar gezakt.

In 't kamp moesten de gevangenen ook werk verrichten. Sommigen verrichtten fabrieksarbeid, anderen kregen zwaarder werk, als zand kruien enz. Tante Coba werd ingedeeld bij het brei-commando. Hier vond ze nog de gelegenheid anderen te helpen. Op zekere keer breide ze voor zichzelf een wollen trui, waarvoor ze 't garen te pakken had gekregen. Ze stond die af aan een vrouw die ze misschien harder nodig had.

De gelovige Katholieken en Protestanten organiseerden in gesloten kringen van tijd tot tijd godsdienstoefeningen. De katholieke vrouwen maakten om beurten een preekje dat ze in de kring voordroegen. Nu en dan werd ook de H. Mis herdacht die ze in 't kamp steeds moesten missen. De vaste gedeelten als 't Kyrie en Gloria werden daarbij gezongen.

Vele andersdenkende vrouwen werden gesticht door 't geloof van die katholieken, en er zijn dan ook verschillende bekeringen in 't kamp voorgekomen.

Ravensbrück was echter een vernietigingskamp. En waar er niet genoeg omkwamen van honger, ziekte en ellende, gebruikten de Duitsers wel andere middelen.

Soms werden er enkele tientallen vrouwen uitgezocht op 'n appel, die meegevoerd werden, en die men nooit meer terug zag. Zij werden door de Duitsers vergast...

Tante Coba zei op zekere dag toen de gevangenen spraken over deze moord-methode van de S.S.: „Mij willen ze toch niet. Ik ben te lelijk!“

Het kwam wel eens voor, dat de gevangenen de lijst in handen kregen van hen die voor vergassing in aan-

merking kwamen. Dan doken er wel eens 'n paar onder in 't kamp zelf, maar 't gevolg ervan was, dat de Duitsers als repressaille zo maar willekeurig enkele vrouwen meenamen.

Zo werd op zekere dag Tante Coba in plaats van 'n ondergedoken gevangene meegenomen voor de vergassing. Zo kreeg ze haar zin:

„Als iemand z'n leven moet geven, hoop ik het te doen. Ik kan beter gemist worden dan iemand anders“.

Zij stierf de heldendood!

En wat zij eens aan de ter dood veroordeelden in de Vughtse bunker zei, is ook zeker op haar van toepassing. God zal U belonen in de hemel.

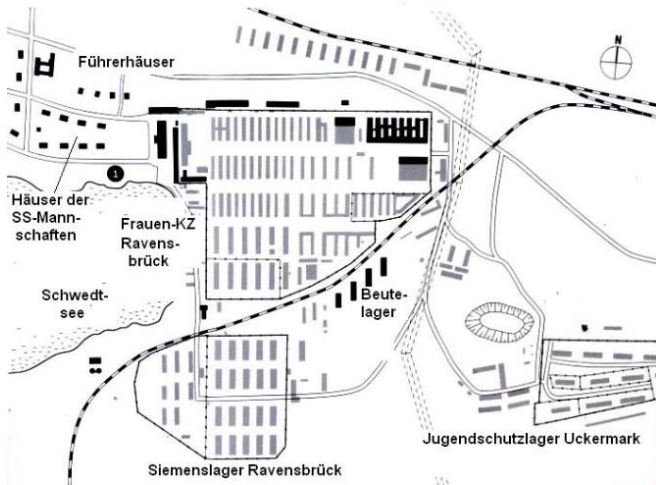
Ravensbrück is ten tijde van de Tweede Wereldoorlog een concentratiekamp voor vrouwen, in de buurt van Fürstenberg/Havel, vijftachtig kilometer ten noorden van Berlijn.

Siemens vestigt twintig fabrieken rond Ravensbrück en heeft negen eigen barakken met gevangenen die dwangarbeid verrichtten. De gevangenen maken ook uniformen en schoeisel voor de SS, werken in de landbouw, de wapenindustrie of aan de uitbreiding en onderhoud van het kamp. Vrouwen die te zwak zijn om te werken, worden om het leven gebracht of gebruikt voor medische experimenten.

Vanaf 1944 arriveren er steeds meer politieke gevangenen en verzetsstrijders. Overlevenden getuigen na de oorlog over de ontberingen en de extreem wrede behandeling in Ravensbrück. Verreweg de meeste bewakers zijn vrouwelijke SS'ers die in het kamp zelf worden opgeleid. Vrouwelijke bewakers melden zich meestal aan omdat ze werkloos en slecht opgeleid zijn. Mishandeling is er aan de orde van de dag.

De gevangenen staan uren in de kou, krijgen zweepslagen of moeten een zware stenen wals rondduwen, tot ze erbij neervallen. In 1944 worden gaskamers gebouwd om de overbevolking van het kamp het hoofd te bieden. De totale populatie is op dat moment 80.000. In de gaskamers laat de SS ca. zesduizend vrouwen vergassen.

Op 30 april 1945 wordt het kamp door het Sovjetleger bevrijd.

Plattegrund Ravensbrück

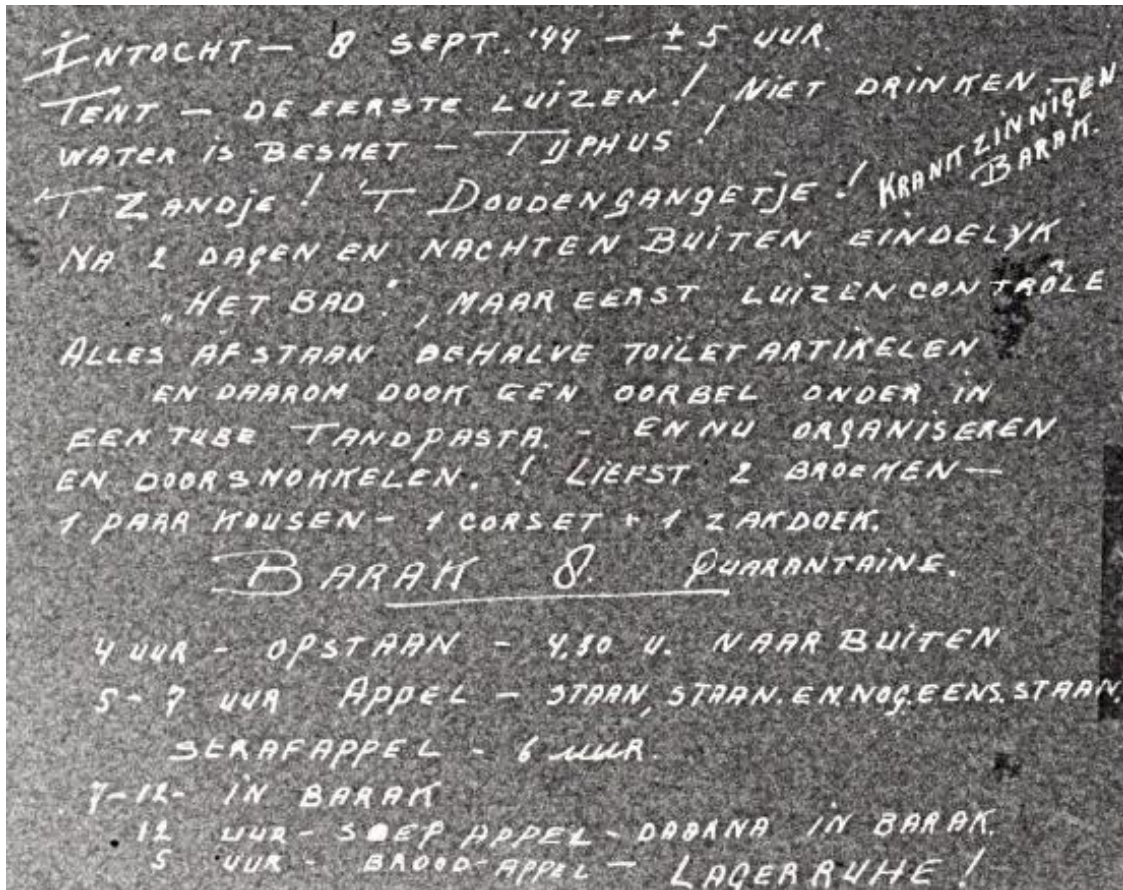

Verbrandingsoven

Barak

In het album van Leonie staat dat ze 8 september 1944 aankomt in Ravensbrück.

INTOCHT - 8 SEPT. '44 - ± 5 UUR.
TENT - DE EERSTE LUIZEN! NIET DRINKEN -
WATER IS BESMET - TYPHUS!
't Zandje! 't DODENGANGETJE! KRANZINNIGEN
BARAK.
NA 2 DAGEN EN NACHTEN BUITEN EINDELYK
"HET BAD", MAAR EERST LUIZENCONTROLE
ALLES AFSTAAN BEHALVE TOILETARTIKELEN
EN DAAROM DOOK EEN OORBEL ONDER IN
EEN TUBE TANDPASTA - EN NU ORGANISEREN
EN DOORSNOKKELLEN. ! LIEFST 2 BROEKEN -
1 PAAR HOUSEN - 1 CORSET + 1 ZAKDOEK.
BARAK 8. QUARANTAINES.
4 UUR - OPSTAAN - 4.30 U. NAAR BUITEN
5-7 UUR APPEL - STAAN, STAAN EN NOG EENS STAAN.
SERAFAPPEL - 6 UUR.
7-12 IN BARAK
12 UUR - SOEP APPEL - DAARNA IN BARAK.
5 UUR - BROOD APPEL - LAGERRUHE!

Intocht 8 september 1944 , ca. 17:00 uur.

Tent - de eerste luizen! - niet drinken - water is besmet - typhus !

't Zandje - 't dodengangetje ! krankzinnigen barak

Na 2 dagen en nachten buiten eindelijk "het bad", maar eerst luizencontrole

Alles afstaan behalve toiletartikelen en daarom ook een oorbel onderin een tube tandpasta - en nu organiseren en doorsnokkelen!

Liefst 2 broeken - 1 paar kousen - 1 corset - 1 zakdoek

Barak 8 Quarantaine

4 uur opstaan - 4.30 u. naar buiten - 5-7 uur appèl - staan, staan en nog eens staan
strafapel - 6 uur

7-12 in barak

12 uur - soepappèl - daarna in barak

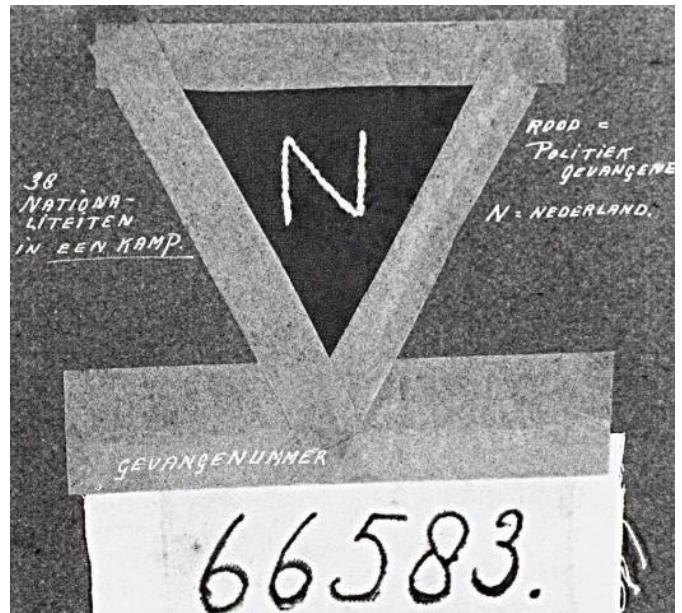
5 uur - broodappèl - LAGERRUHE !

Parachutisten lied.

Wij zonen van een staat
 Die nimmer heeft gebogen
 Wij zullen niet gedogen
 Dat vrijheid ondergaat.
 Wij zullen niet berusten
 Dat onze schone kusten
 In vreemde heerschappij
 Ons Holland wordt weer vrij.

Wij maken ons gereed
 Wij zullen opmarcheren
 Verdrijven vreemde heren
 Die brachten zoveel leed.
 Dan kunnen wij weer bouwen
 In vrede en vertrouwen
 Want eenmaal keert het tij
 Ons Holland wordt weer vrij.

-.-.-.-.-

38 nationaliteiten in een kamp.
 Een rode driehoek is een politieke
 gevangene.
 Een N is Nederland.
 De driehoek wordt op de kampkleding
 gedragen.
 Gevangene nummer 66583.

Waarschijnlijk een gedicht van Leonie.

KL. RAVENSBRÜCK		(Frauen)	T/D Nr.
<u>Van HARSSEL</u>		<u>Leonarda</u>	
<small>Name</small>		<small>Vorname</small>	
<u>8.12.1919</u>	<u>Tilburg</u>	<u>66583</u>	
<small>Geb.-Datum</small>	<small>Geb.-Ort</small>	<small>Häftl.-Nr.</small>	
Häftl.Pers.Karte .. ☐ ☐	Dokumente:	
Häftl.Pers.Bogen .. ☒ ☐	Hinw.Karten:	
Revierkarte	☐	Bemerkungen:	
Krankenblätter	☐		
Häftl.Unters.Bogen	☐		
Korrespondenz	☐		
			<small>Umschlag-Nr.:</small>
			1765

Konzentrationslager

Kreisbuch
Post Fürstentum / Tracht

Art der Haft

polit

Det.-Nr.

123105
66583

Name und Vorname: van Harssel, Leonarda überstellt
geb. 8. 12. 1919 in: Tilburg 20/44
Wohnort: Tilburg, Heuvelplein 59
Beruf: Assistentin u. Sekretärin eines Arztes Rel.: röm. kath.
Staatsangehörigkeit: Holländerin Stand: ledig
Name der Eltern: Henry t. H. und Maria geb. Vorshure Rasse: arisch
Wohnort: Tilburg, Heuvelplein 59
Name der Ehefrau: _____ Rasse: _____
Wohnort: _____
Kinder: _____ Alleiniger Ernährer der Familie oder der Eltern: _____
Vorbildung: Volkschule, Fortbildungsschule (Mulo)
Militärdienstzeit: _____ von - bis _____
Kriegsdienstzeit: _____ von - bis _____
Größe: 160 Gestalt: schlank Gesicht: oval Augen: blau
Nase: mittel etc. mittel Mund: mittel, normal Ohren: lang, stark Zähne: vollst.
Haare: blond Sprache: holländ., etc. deutsch, etc. engl.
Ansteckende Krankheit oder Gebrochen: _____
Besondere Kennzeichen: Nahe Hals etc.
Rentenempfänger: _____
Verhaftet am: 9. 7. 1944 wo: Tilburg
1. Mal eingeliefert: 8. 9. 44 2. Mal eingeliefert: _____
Einweisende Dienststelle: _____
Grund: _____
Parteizugehörigkeit: _____ von - bis _____
Welche Funktionen: _____
Mitglied v. Unterorganisationen: _____
Kriminelle Vorstrafen: _____
Politische Vorstrafen: _____
40, 4

Ich bin darauf hingewiesen worden, dass meine Bestrafung wegen intellektueller Urkundenfälschung erfolgt, wenn sich die obigen Angaben als falsch erweisen sollten.

V. G. U.
[Signature]

Der Lagerkommandant

I. T. S. FOTO No. 140

KL/42/443 500.000

1.6 meter, blauwe ogen, blonde haren, spreekt Nederlands en een beetje Duits en Engels.

Leonie naar concentratiekamp Dachau

Leonie is waarschijnlijk 15 oktober in 1944 Dachau aangekomen. Haar nummer is 123105.

LEONARDA AUGUSTINA MARIA VAN HARSSSEL

Tilburg 123105

GEBOREN

08-12-1919

Tilburg

AANKOMST

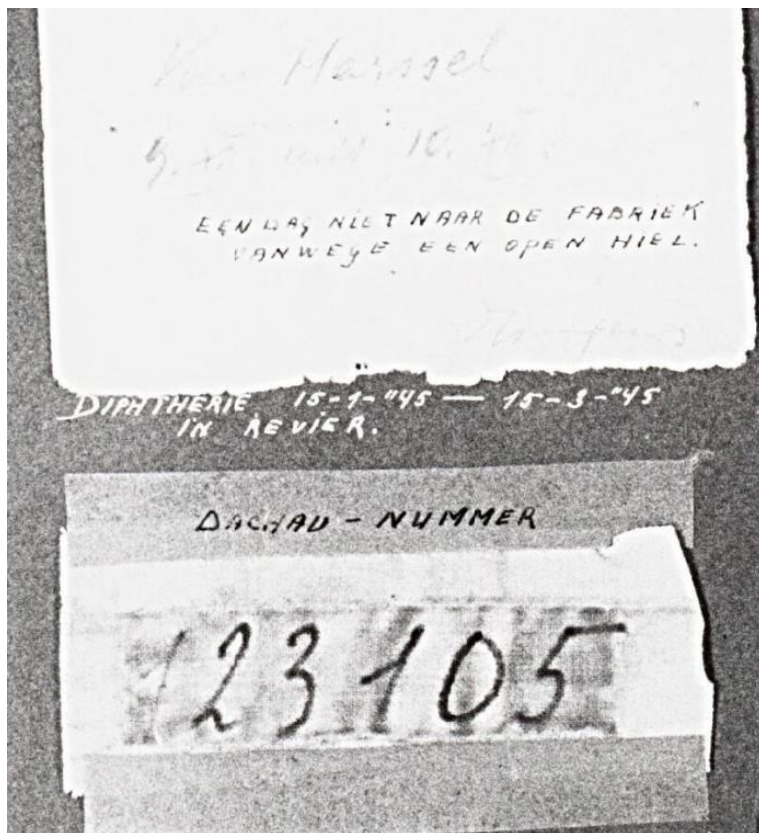
15-10-1944

Dachau

BEVRIJD

29-04-1945

Dachau

Difterie van 15 januari 1945 tot 15 maart 1945 in revier (ziekenboeg).

Difterie wordt voornamelijk veroorzaakt door de bacterie *Corynebacterium diphtheriae*. De bacterie produceert een gifstof, ook wel toxine genoemd, die weefsels beschadigt, bijvoorbeeld de huid of de longen.

Dachau

Het concentratiekamp Dachau ligt ten oosten van de Zuid-Duitse stad Dachau, ongeveer 20 km ten noordwesten van München. In 1944 wordt een vrouwenkamp aan het complex toegevoegd.

De meeste gevangenen in Dachau worden ingezet als dwangarbeider. Dachau levert arbeidskrachten aan 197 firma's, waaronder BMW en Messerschmitt.

Is in die eerste jaren het eten nog redelijk, het is door de jaren heen steeds minder geworden en in de laatste jaren van de oorlog sterven veel mensen van honger en uitputting. De kleding van de gevangenen is van een inferieure kwaliteit. In de winter wordt veel kou geleden. Geen moment worden de gevangenen met rust gelaten.

Zo worden bijvoorbeeld de toch al uitgeputte gevangenen midden in de nacht uit hun bed gehaald om loodzware en overvolle vaten met uitwerpselen weg te brengen en buiten te ledigen. Doodmoe en ernstig vervuild kunnen zij na afloop weer gaan liggen, om er korte tijd later te worden uitgehaald en bestraft voor het feit dat zij niet schoon zijn. Voor de minste overtredingen worden zware straffen uitgedeeld. Zwaar zijn ook dagelijkse appèls. Iedere ochtend en iedere avond opnieuw worden de gevangenen geteld. Dat kan soms uren duren, weer of geen weer. Een dagelijkse kwelling is ook de kampregel dat je niet mag stilstaan, zitten of leunen. De gevangenen moeten altijd bewegen. Overdag rusten tussen werktijden is verboden. Gevangenen mogen niet tegen de muren van hun barak leunen of buiten de barakken gaan zitten.

Op 29 april 1945 bereiken de geallieerden het kampterrein. Daar stuiten zij op een goederentrein met een evacuatie-transport uit het kamp Buchenwald. In de open wagons liggen tweeduizend lijken. Bij het crematorium treffen de soldaten nog eens drieduizend lijken aan. De Amerikaanse soldaten zijn zo aangeslagen door hetgeen ze in Dachau aantreffen, dat ze zich niet houden aan het oorlogsrecht en de achtergebleven kampwachters standrechtelijk executeren.

Van de ruim 200.000 personen die er gevangen hebben gezeten, sterven er zeker 41.500. Er hebben 1935 Nederlandse mannen en 200 Nederlandse vrouwen (niet-Joods) gevangengezeten in Dachau.

Ingang van het kamp

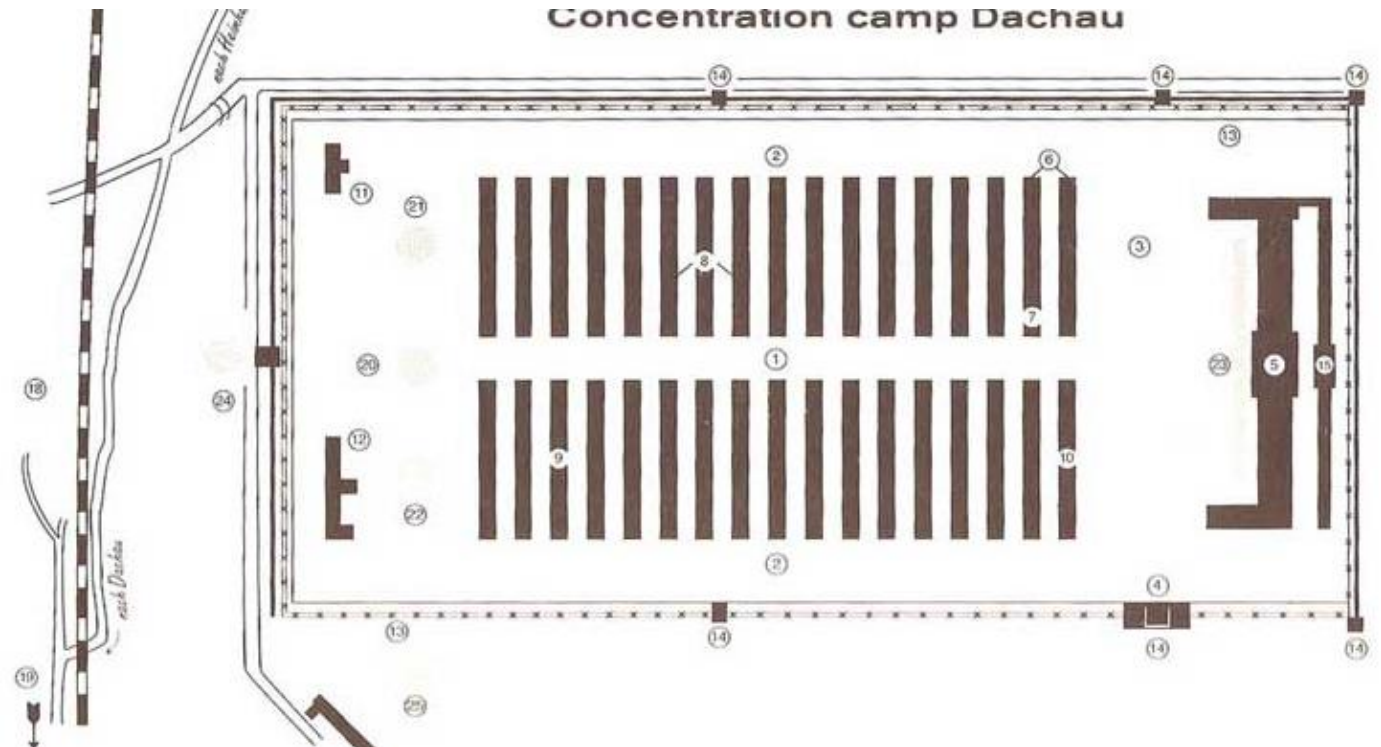
Executies door de Amerikanen

Wachttorenen

Crematoria

1	Middenpad tussen de barakken.
2	Barakken voor de gevangenen.
3	Appèlplaats.
4	Ingang en wachtposten van de SS.
5	Gebouw met keuken, wassenrij, goederenkamer.
6	Ziekenbarakken, waarin experimenten worden gedaan met luchtdrukverschillen, aanleiding is dat Duitse vliegers problemen ondervinden bij het vliegen op grote hoogte; experimenten met onderkoeling, het komt geregeld voor dat Duitse piloten, nadat ze uit het water zijn gered, alsnog om het leven komen als gevolg van onderkoeling; onderzoek naar een medicijn tegen malaria; ook is onderzocht hoe lang een mens buiten zuurstof kan en hoeveel g-krachten iemand kan verdragen. Bij de experimenten komen tientallen gevangenen om het leven.
7	Dodenkamer.
8	Strafbarakken, afgescheiden met prikkeldraad.
9	Barakken voor geestelijken, die zich hebben verzet tegen de nazi's.
10	Kantine.
11	Ontsmettingsbarak voor het ontluizen van kledingstukken.
12	Kamptuin.
13	Sloot met elektrische prikkeldraadomheining, bij nacht verlicht.
14	Wachttorens, als je binnen 8 meter van de muur komt wordt je beschoten.
15	Kampgevangenis, in de tuin vinden executies plaats.
	Het terrein van het crematorium is strikt gescheiden van het gevangenkamp. De crematoria worden gebruikt om de dode lichamen van de concentratiekampen te verbranden en de ovens zijn meestal dag- en nacht in werking. In het najaar van 1944 is de capaciteit van de ovens voor verbranding van de vele doden uit het kamp niet meer voldoende. Achter het crematorium is een executieplaats waar ca. 6.000 Russische krijgsgevangenen en Gestapo gevangenen worden doodgeschoten.
18	Begraafplaats voor 7.500 gevangenen die kort voor de bevrijding sterven.
19	Kerkhof van Dachau waar de laatste 1.230 doden zijn begraven.
>20	Herdenkingsplaatsen, kapellen, kerken.

Leonie naar huis

Concentratiekamp Dachau is op 29 april 1945 bevrijd.
Leonie keert terug in Tilburg op de 2^e Pinksterdag, 21 mei 1945.

Hartelijk dank ook na-
mens mijn ouders voor de
vele blijken van belang-
stelling bij mijn thuis-
komst ondervonden.
LEONIE v. HARSEL

14-6-1945

Broer Piet heeft alvast een **gedicht** gemaakt voor als Leonie terugkomt.

„Komm' mit“ Jij kent alleen, het leed Dat daarop volgen zou. Maar ik lijd ook, omdat 'k niet weet Waar 'k zoeken moet naar jou. „Komm' mit“.	„Komm' mit“ O, is die dag nog wijd Dat je weer hier zult zijn? Hier in ons midden dapp're meid? Dan slijt weer alle pijn. „Komm' mit“ Je broer Piet.
---	--

Moergestel, 9 Januari 1945.

Leonie is intusschen, als éénige van 12 gearresteerden, behouden terugge-
keerd en heeft haar werk van doctors-assistente hervat.

Leonie van Harssel is weer veilig thuis in Tilburg:

Op de foto zittend Cees van Hombergh en zijn echtgenote Lena Mutaers. Boven hen pater Colombanus en de vader van Cees van Hombergh. Staande vanaf links Bep en Leonie van Harsseel, Jan van Riel en Nico Hoogers

C.A.H.D.J (Cees) van Hombergh, hulpbesteller P.T.T., Korvelseweg 64, 9-10-1910, H.M.J.C. (Lena) Evan Hombergh-Mutsaers, 17-9-1914, ontvangen het verzetshedenkingskruis en zijn Helpers of A.F.E.E.S. in Holland. Ook Antonius J.P.H. (Jan) van Riel en Nico J. Hoogers zitten in het verzet en helpen piloten.

Justice ging in Tilburg naar Kees van Hombergh in de Korvelsestraat. Na ondervraging werd hij door priester Nico Hoogers weggebracht naar het huis van Corneel (Kees) Martens in Alphen. Uit documenten na de oorlog bleek dat Nico Hoogers, die veel samenwerkte met Martens in Alphen en Hombergh in Tilburg, behoorde tot de paters van de Heilige Familie in Goirle.

Na de oorlog beschreef Nico Hoogers die fietstocht met Justice naar Alphen als volgt:

'In het najaar van 1943 fietste ik met luitenant John K. Justice van de Amerikaanse luchtmacht van Tilburg naar Alphen. Zijn

Uit "[Schuilplaats de Veluwe: De vluchtlijnen voor geallieerde piloten 1942-1945](#)".

De voorzitter van de bond van oud-strijders in Tilburg, de heer Kees van Hombergh legde de krans aan de voet van het monument.

Dit is een link naar het artikel in het Nieuwsblad van het Zuiden van 26-10-1959.

Op 30 januari 1951 trouwt Leonie in Tilburg met Leonardus Johannes van Loon (1920, Waalwijk). Leo is vertegenwoordiger van een zaadhandel. Leonie overlijdt op 3 mei 1998. Haar man Leo is in 1989 overleden.

BD Tilburg 05-05-1998
Overleden
Leonie van HarsseL
78 jaar
wed./wednr. van Leo van Loon
08-12-1919 03-05-1998
Waalwijk

Begraafplaats H. Maria Onbevlekt Ontvangen Burgemeester Verwielstraat 2a 5141 BD Waalwijk.

Ter nagedachtenis aan
onze lieve moeder en oma
LEONARDA AUGUSTINA MARIA
VAN LOON-VAN HARSSEL
draagster van
Het Verzets Herdenkingskruis
Medal of Freedom
La Croix du combattant de l'Europe
geboren te Tilburg 8 december 1919,
overleden te Waalwijk 3 mei 1998,
begraven op het r.-k. kerkhof
Maria Onbevlekt Ontvangen
te Waalwijk-Besoijen op 7 mei 1998.

*Totaal uitgeput
tot het uiterste van wat is te verdragen
droog ik mijn tranen
omdat ook lijden schoon kan zijn.*

Uit het album van Leonie:

V.l.n.r. Kees Wagemakers, Nic. Smits (LO Drunen) en Jan van Wanrooij.

Leonie noemt:

Hans Albers	
Willeke van Baast	
Kees Blok	
Wim Blom	KP
Piet H.A. van Bommel	Blonde Piet, 16-1-1907, pilotenhelper, v. Grobbendonckstraat 41, KP
kap. Buurman	
Johannes I.F. (Jan) Franken	25-8-1923, Wilhelminapark 36, KP
Julie Gimbrère	Pilotenhelper, St. Josephstraat 63
Piet Hanebrink	
P.A.M. (Peter) Hornman	Groep Hornman, pilotenhelper
Leo Huwening?	
Rooie Jan	
Jos Jacobs	
S. Kooistra	
Frans Lampe	
pater Lambertus	Th. Vermeulen, Moergestel
Lentink	
Gerrit van de Linden	
H.W.A. (Han) Loevendie	Verzetsherdenkingskruis
Jacques van Meeuwen	
Lou Merks	
Paula en Jantje	
Wiesje Pijnenburg	
pater Rembertus	Kapucijn, "Rooie Rem", J.A.M. de Haan, alias Thomas
Rooijakkers	Met hulp van de Oisterwijkse groep van Bim van der Klei is er een grote schuilplaats gemaakt op de boerderij van de familie Rooijakkers, die

	daarbij geassisteerd wordt door pater Rembertus, Theo Vermeulen, knokploegbaas en pilotensmokkelaar Piet van Bommel en Jan van Wanrooij.
Saboena	Saboena (schoensmeerfabriek in Oisterwijk), eigenaar Jan Linthorst: verbergt meer dan 200 geallieerde piloten, betrokken bij de Raad van Verzet, de LO en de plaatselijke KP.
Nic Smits	
Otto Smits van Oijen	
C.J.M (Kees) Wagemakers	Illegale lectuur, smokkelen van wapens en piloten, spionage; toekenning Amerikaanse onderscheiding en verzetsherdenkingskruis.
Jan van Wanrooij	Studeert in 1940/1941 aan de Textielschool in Tilburg pilotenhulp, verzorgen van onderduikers en krijgsgevangenen.
Drè v.d. Wouw	

LS., In een krantenartikel hebben een 3-tal verzetsmensen, waaronder mijn vader (Kees Wagemakers), zowat anoniem hun verhaal gedaan over hun activiteiten, zowel door mannen als vrouwen, in het verzet. Naast Jacoba Pulskens wordt ook gerept over een belangrijke verzetsstrijdster JOPIE. Is deze al in beeld? Mijn vader vertelde nooit wat over deze periode. Zijn verhaal heeft hij altijd voor zich gehouden. Ik kan dus verder ook niet meer info verstrekken. M.vr.Gr. Cees Wagemakers

Jopie en Kitty waren schuilnamen van Leonie en Bep van Harssel.

In het volgende [artikel](#) in het Nieuwsblad van het Zuiden van 26 oktober 1959 wordt Leonie (Jopie) als koerierster van Blonde Piet (Piet van Bommel) genoemd.

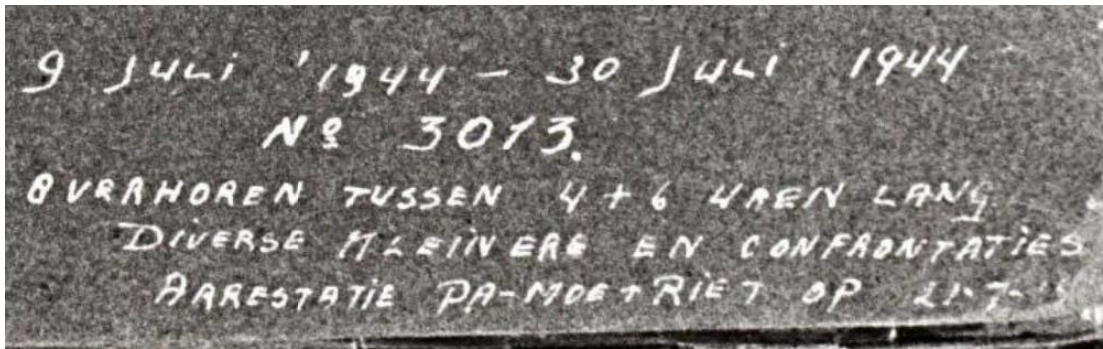
ZONDAG 7 juli 1944, het is een dag geworden, welke de mensen van het Tilburgse verzet en vooral die van de groep Blonde Piet van Brabant niet licht meer zullen vergeten. Op die zondag vond de overval plaats op het huis van Coba Pulskens, waarin drie geallieerde piloten waren ondergebracht om vandaar uit over de grens te worden vervoerd. Die overval, waaraan verraad ten grondslag lag, heeft het leven gekost van Coba Pulskens, die later in het vernietigingskamp Ravensbrück vergast werd. Zij heeft ook het leven gekost van een twaalftal personen, die hun werk deden in de pilotenlijn Peel, Bostel, Oisterwijk, Tilburg. Vooral onder de Oisterwijkers vielen verscheidene slachtoffers. Die overval van de Duitsers leidde voor de bekwaamste koerierster van Blonde Piet, Jopie, een leven in van ellende, van gesleep van het ene concentratiekamp naar het andere. Zij is gelukkig teruggekomen. Diezelfde overval in de Diepen straat betekende het einde van de bestaande pilotenlijn, welke niet meer gebruikt kon worden. Alle maatregelen moesten worden genomen om te voorkomen dat er nog meer slachtoffers zou-

den vallen. Tenslotte betekende die overval het onmiddellijke einde van de drie piloten. Zonder ondervraagd te zijn, zonder pardon werden zij naar het plaatsje achter het huis van Coba Pulskens gedreven en daar neergeschoten. De zoveelste Duitse wraakroepende daad.

Coba Pulskens was er bij tegenwoordig. Toen de Duitsers aan Coba Pulskens vroegen om een laken om over de lijken van de piloten te leggen, pakte zij de Nederlandse vlag en spreidde die over de mannen uit. Coba Pulskens werd door de Duitsers meegenomen en trof in de auto, waarin zij geduwd werd, Jopie, de koerierster, die eerder door de vijand was gegrepen. Blonde Piet had snel bij haar thuis de gevaarlijke papieren, die in de knop van een ledikant verborgen waren, weggehaald. De twee vrouwen werden weggevoerd naar Vught, later naar Ravensbrück. In dit kamp werd Coba Pulskens vergast. Zij werd meegenomen in plaats van een ander, die op de lijst stond maar ondergedoken was in het kamp. Coba Pulskens heeft nooit iets gezegd, heeft nooit namen genoemd. Datzelfde gold voor het dappere meisje Jopie. Zij wist enorm veel van het verzetswerk in Tilburg.

Wanneer zij — door de folteringen en de verhoren uitgeput — was gaan praten zou de gehele groep van Blonde Piet zijn opgerold met weer alle gevolgen van dien. Die zondag is een zwarte dag geweest. Het heeft de verzetsmensen echter nooit teneergeslagen. Het werk moest doorgaan en het werd voortgezet.....

Uit het album van Leonie:

Leonie ondergaat 8 lange **verhoren** in Haaren in de periode 9 juli-30 juli 1944. Haar vader en moeder en zus Riet werden 21 juli gearresteerd.

Verder noemt Leonie:

Jacques **Kieft** uit Baarn, ondergedoken en actief in Oisterwijk

"Ome Jan", J.F.C.L. **Linthorst**, Oisterwijk

Verzetstrijder Lou Merks maakte vanaf juni 1944 deel uit van dezelfde groep als Leonie.

Verzetstrijder/pilotenhelper Joseph Franken, was lid van de verzetsgroep waarvan ook Leonie van Harssel deel uitmaakte. Franken stimuleerde de verspreiding van illegale lectuur zoals oa.a de Nieuwsbode. Eerst werd deze lectuur in Utrecht gehaald, maar dat bleek op den duur een te riskante onderneming. Later drukte Joseph Franken de Nieuwsbode zelf en verspreidde deze in Tilburg en omgeving. Het papier werd geleverd door boekhandel T. de Wekker aan de Korvelseweg.

	Jet van Ooijen	Leonie van Harssel	Coba Pulskens
Oranjehotel	30-09-1943		
Haaren	?	09-07-1944	09-07-1944
Vught		30-07-1944	30-07-1944
Ravensbrück	08-09-1944	08-09-1944	08-09-1944
Dachau	15-10-1944	15-10-1944	
	29-04-1945	29-04-1945	2-1945

Als de datums juist zijn, dan:

Waren Leonie en Coba 2 maanden in Haaren en Vught.

Jet, Leonie en Coba waren vanaf 8 september 1944 ongeveer 5 weken in Ravensbrück.

Jet en Leonie waren vanaf 15 oktober 1944 ruim 6 maanden in Dachau.

Waarom is Cobra niet gearresteerd in 1943 en kon ze in juli 1944 weer piloten onderdak verschaffen ?

De V-mannen, Arnold Afflerbach, Harrie Tobben, Jet van Oijen, Paul Gulikers, Harrie van Beurden, Servaas Vroomen, Albert van Ass kennen elkaar.

Tobben en Gulikers worden 6 augustus 1943 gearresteerd. Jet van Oijen en van Beurden op 30 september. Jet heeft die dag op aanraden van Vastenhout een piloot bij van Ass opgehaald.

Vroomen brengt eind augustus op aanraden van Vastenhout drie piloten naar Cobra.

Begin september neemt Vastenhout twee piloten over van Vroomen.

Van Ass wordt pas op 6 november gearresteerd na de aanslag op de V-mannen.

Op 26 september 1943 zendt Radio Oranje vanuit Londen de afgesproken Vondeltekst uit. Rond die tijd besluit de SD de infiltratie te stoppen want het risico dat uitlekt dat van Tobben en Gulikers in Haaren zitten en niet in Engeland, wordt groot.

Dan worden de ervaren V-mannen ontmaskerd.

Cobra wordt door niemand geïnformeerd over de gang van zaken. Zij weet van niets en ze moet het vreemd gevonden hebben dat ze niets meer hoort van Tobben, Gulikers, van Oijen, van Beurden en de V-mannen. In het kamp Vught vertelt ze aan Leonie dat ze tot haar verbijstering pas na haar arrestatie op 9 juli 1944 tijdens de langdurige verhoren van haar ondervragers aan de weet kwam wat er zich in 1943 via haar woning aan SD-begeleide pilotenhulp had afgespeeld.

Cobra weet van niets als zij in de eerste week van juli 1944 het verzoek krijgt om voor enkele dagen aan piloten onderdak te geven. Ze is dan negen maanden niet meer bij verzetsactiviteiten betrokken geweest. De SD beschikt niet over informatie dat er pilotentransporten onderweg zijn naar de Diepenstraat en de Tilburgse illegaliteit weet niet wat er in 1943 bij Cobra gebeurd is. Haar adres wordt als betrouwbaar en bruikbaar beschouwd.

Frans Janse: Waarom Cobra niet gearresteerd is in 1943 is niet duidelijk. Waarom van Ass niet eerder dan 6 november gearresteerd is, is ook niet duidelijk.

Cammaert: Doortastend optreden van de Sipo had vermoedelijk veel meer aan het licht kunnen brengen. Misschien was de Sipo er wel van op de hoogte en controleerde zij tot op zekere hoogte de grensoverschrijdende vluchtelingen hulp. Deze mogelijkheid valt niet uit te sluiten en wordt zelfs waarschijnlijker als men zich realiseert dat mevrouw Pulskens tot juli 1944 ongemoeid werd gelaten, ondanks het feit dat ze de hulp aan piloten na de arrestatiegolf in Limburg nog intensiverde.

Han Nieman: Bij mijn weten trok Cobra zich terug uit de pilotenhulp tot juli 1944 na het oprollen van de groep Bongaerts. De bewering van Cammaert lijkt mij niet juist. Het is inderdaad niet duidelijk waarom alle betrokkenen, behalve Cobra, gearresteerd zijn. Misschien is dit een verklaring: De leidinggevende F. Frank zou het over het "Spiel" tegen de groep Bongaerts gehad hebben. Begin november wilde hij dat "Spiel" beëindigen, volgens Janse en Cammaert. Toen de aanslag op de V-mannen op 6 november 1943 plaatsvond en de groep Bongaert was opgerold, was mijn missie geslaagd. Bovendien kon hij de V-mannen niet meer inzetten bij nieuwe infiltraties in de pilotenhulp. Mogelijk was Frank al bezig met een volgend "project" en was hij niet geïnteresseerd in Cobra.

Friedrich Frank, Lugethal 4 februari 1909

Zijn rang was Obersturmführer en hij had binnen de Sicherheitsdienst de functie van Kriminal-Kommissar. Hij was als leider van het Sonderkommando Frank ondergeschikt aan de chef van de Duitse contraspionage Joseph Schreieder. Dat Sonderkommando werd ook wel Mordkommando genoemd, vanwege het grote aantal doden dat het veroorzaakte. Hij, verschillende leden van het Sonderkommando Frank en verschillende V-Männer woonden in de Willemsparkflat in Den Haag waar het hoofdkwartier van de Duitse contraspionage was gevestigd. Frank had ook een kantoor aan het Binnenhof 4. Aan het Sonderkommando werd een peloton van acht marechaussees toegevoegd dat hij onder leiding van zijn V-Mann Reinder Zwolsman stelde. De marechaussees werden ingezet bij acties tegen zwarthandelaren en bij razzia's om jonge mannen op te pakken om in Duitsland te werk worden gesteld.

Vanaf 1944 was hij binnen de Sicherheitsdienst verantwoordelijk voor de bestrijding van het communistisch verzet. Hij was de opdrachtgever voor de arrestatieactie tegen de groep rond Hans en Sam Polak. Hij had een V-Mann die binnengedrongen was in de Raad van Verzet (RVV). Andere V-Männer van hem waren onder anderen Sjef van Wesemael, Richard Salter, Johannes Hendricus Christiaan Krom, Christiaan Willem Johan baron van Boetzelaer, Hendrikus Vastenhout, Adriaan Breed, Jan Haakman en Reinder Zwolsman. Hiervan worden Krom en Van Boetzelaer door de historicus Frans Kluiters als Abwehr-agent genoemd.

Frank stuurde Silbertannemoorden aan (of hij alle Silbertannemoorden aanstuurde is mij onbekend). Hij spoorde geheime zenders op en trachtte die dan over te nemen om zo Britse en Nederlandse geheime diensten te misleiden. Hij veroordeelde vele tientallen Nederlanders administratief zonder nader onderzoek ter dood, waarna de slachtoffers beschikbaar werden gesteld voor represaille-fusillades. Frank was de aangewezen man voor toepassing van terreur en executies.

Hij liet zijn V-Mann Reinder Zwolsman de Haagse afdeling van de rechtse verzetsorganisatie Geheime Dienst Nederland (GDN) penetreren en zelfs overnemen. Hij zorgde voor de aankomst van de geheime agent Johannes Steman uit Londen, die het radioverkeer voor zijn rekening kon nemen. Via dat radioverkeer kon hij allerlei goederen uit Londen laten overkomen, waarmee het vertrouwen van andere verzetsgroepen verkregen kon worden vanwege de Britse afkomst van de goederen. Ook gaf hij posities van militairen, afweergeschut en montageplaatsen voor V2-raketten door, waarna die snel verplaatst werden, zodat de Britten zinloze posities bombardeerden. Op deze wijze kon hij ook het bombardement op Bezuidenhout uitlokken. Tijdens het bombardement stond Frank vanaf het dak van de Willemsparkflat toe te kijken en stond te dansen van plezier. Hij had de controle over meerdere geheime zenders en via een daarvan kon hij gigantische wapendroppings bij Nieuwkoop regelen. De wapens waren bestemd om de Nederlandse bevolking te controleren indien die zich na de Duitse capitulatie tegen de terugkeer van de regering in Londen zou keren. Hij stelde Zwolsman vrachtwagens ter beschikking om de wapens in de Ursulakliniek te kunnen opslaan en zorgde voor papieren om de vele wegcontroles te kunnen passeren.

Hij liet valse exemplaren van Vrij Nederland met revolutionaire teksten verspreiden om zo tweedracht tussen (niet-communistische) verzetsgroepen te zaaien. Hij stuurde regelmatig Anton van der Waals aan voor specifieke operaties in het kader van het Englandspiel.

Hij organiseerde de actie waarbij Just van Hasselt valse bouwtekeningen met betrekking tot de V2-raket naar de geallieerde troepen Antwerpen zou brengen; een actie die uiteindelijk niet doorging.

Vlak voor de Duitse capitulatie in mei 1945 zag Frank kans om Den Helder te bereiken en daar met een Schnellboot naar Duitsland te varen.

Na de oorlog liet Crabbendam een buurman met de achternaam Frank arresteren en een jaar lang gevangenhouden, om voor te wenden dat Friedrich Frank gearresteerd was, zodat er geen opsporingen naar hem plaats vonden. In 1946 gaf minister van Justitie Van Maarseveen aan dat hij wilde dat er afgezien werd van de vervolging van Frank, ondanks dat die meer dan 150 doden op zijn geweten had. Wel ging een politieman nog een verklaring van hem opnemen, waarbij Frank aangaf dat hij op de hoogte was van het geheime besluit om afdeling B van het Bureau Nationale Veiligheid op te heffen en een Centrale Veiligheidsdienst op te richten.

In 1952 kwam Frank in dienst van een West-Duitse inlichtingendienst en werkte zo indirect weer samen met Nederlandse inlichtingendiensten.

Rudi Harthoorn

BIJLAGEN

Inhoud

Een artikel over van Mansum, van Ass, van Oijen, Tobben, Gulikers	110
Brieven en aan fam. Pulskens van Jac Theelen, Leo Winkelmolen, Jet van Oijen	111
Herdenking van Coba Pulskens	120
Onderscheidingen van Coba Pulskens	128
Brief Nico Pulskens uit gevangenis Den Bosch, 8-8-1944	131
Bep en Wim van Harsseel	133
Proces tegen aanslagplegers, British Military Court, Essen, 1946	136
Onderzoek Tom (Piet Haagen) door Jacques Hermans, P.A.N.	141
Pilotenhulp in Tilburg	146
Bronnen	157

Een artikel over Arie van Mansum, Derk van Assen, Harry Tobben, Jet van Oijen, Paul Gulikers.

<https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?facets%5Btype%5D%5B%5D=artikel&query=Arie+van+Mansum&coll=ddd&identifier=ddd:010563339:mpeg21:a0057&resultsidentifier=ddd:010563339:mpeg21:a0057>

„Uit het zuiden geen nieuws“

Provocateurs snoeien in de hulp aan Joden

door Jan van Lieshout

OP 1 OKTOBER arrangerde Arie

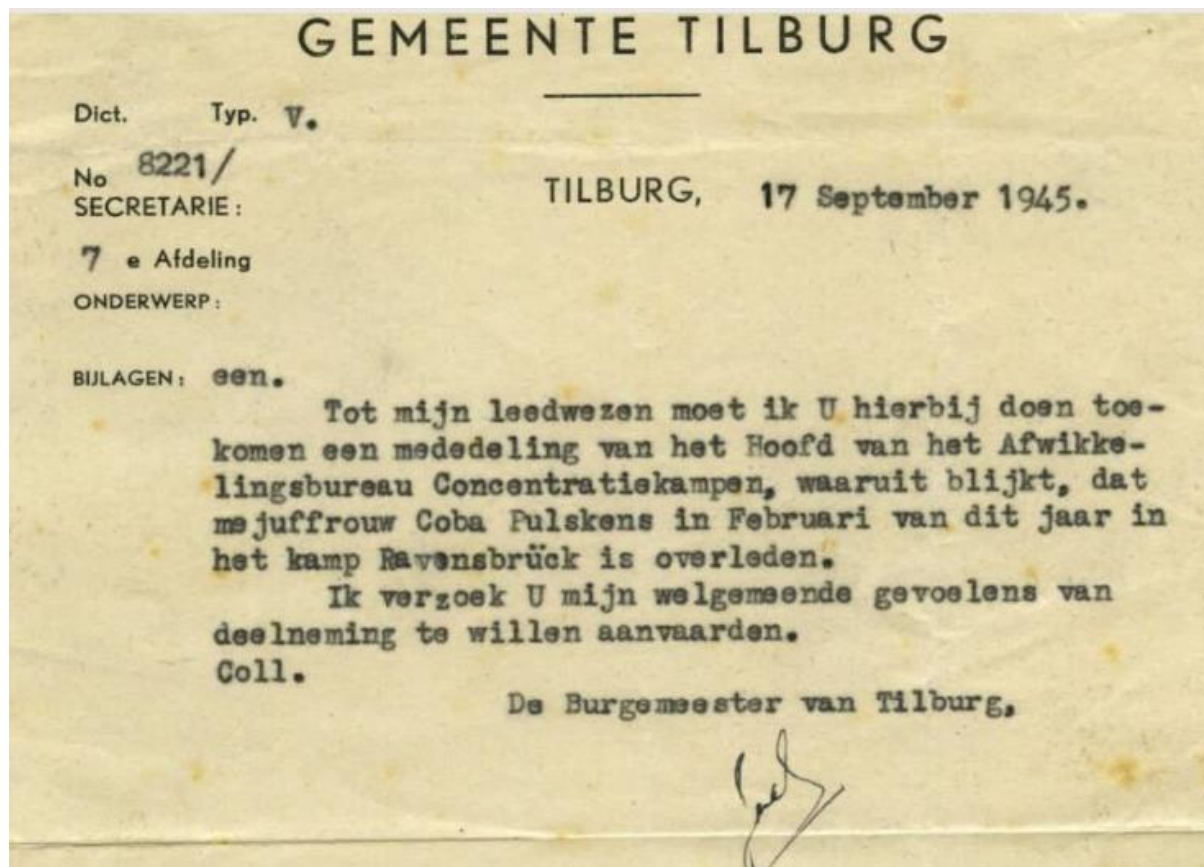
Jet van Ooyen zou zorgen dat de twee Maastrichtse mannen alomog met de duikboot naar Engeland konden. Zij bracht hen in contact met Rode Jordans en Sijf van Wezenmael die echter te lang draaiden. De Maastrichtse mannen zouden trachten via Brussel Londen te bereiken. De lijn via Brussel zat echter vast. Wel konden zij door tot Lyon, waar een kamp was van de nazis. Daar voelden Bellink en Schablik weinig voor, verhalve zij besloten alomog met Rode Jordans en Sijf van Wezenmael in zee te gaan.

17 mei 1977, Limburgs Dagblad

„MIJ WAS meteen duidelijk, dat we net als Jet van Ooyen, Harry Tobben en Paul Gulickers in de val waren gelopen”, aldus Arie van Mansum. „Rode Jordans, Hans Vastenhout en Sijf van Wezenmael bleken in gezelschap van SS-Untersturmführer Wilfert uit Den Haag en de SD'er Johanssen. Bij het eerste verhoor in Maastricht vroeg Wilfert naar de verblijfplaats van Serf Vroomen, een helper van Paul Gulickers en van inspekteur van Mierlo van de gemeentepolitie van Roermond die kort tevoren uit de Wehrmachtshaftanstalt in Maastricht was ontsnapt.

Brieven aan de familie van Coba Pulskens

Jetty van Oyen schrijft in een brief aan de familie Pulskens op 8 augustus 1945 dat Tante (Coba) is overleden in Ubermark. Mogelijk is dit Landkreis Uckermark in Duitsland, waar het concentratiekamp Ravensbrück ligt.

*Tante is in Ubermark
gestorven. Ze is flink gebleven tot op 't
einde.*

S^oberg, d. d. 45.

Aan Jan Pulchens

Van in lotgenote van me
waar ik tot of 't einde mee ben
samen gemeest ontving ik nu brief.

Ik heb nu brief gekregen van in
vriendin van haar die achtergebleven is bij
Tante en andere in Ravensbrück. F

Ik weet niet of jullie misochien
al iets vermoeden hadden omtrent Tante,
200 ja dan is 't geen nieuws - 20 mee
dan heb ik geen blijde tijding voor H.
Toch is 't beter dit te weten dan in
onzekerheid te zitten.

Tante is in Moermark
geborven. Ze is flink gebleven tot of 't
einde.

Ik heb direct opgeroepd of meten in
definitief kon afbreken, daar me dan
zekerheid hebben in overlijdensakte.

t.z.t kom ik nog wel in Tilburg, dan meer
hierover.

En eindig dan maar

riendelijke groeten

F en die of 't vooreblik in
Zweden vertoefd of 't
Ned. Gesantchap.

J. H. v. Oyen

Heerlen 17 Oct. '45.

Geachte Familie Pulckens.

Hiermede kom ik mijn verontschuldigingen aanbieden.

De brief ^{die} ik u geschreven had, heb ik tot voor enige tijd terug, in mijn pak gevonden, zodat deze niet op de post is gegaan.

Hiermede betuig ik dan nogmaals mijn oprechte deelneming, alsook van José, bij het treurige bericht over de dood van die goede Tante Coba.

Wat zal zij veel hebben meegemaakt.

Wij konden onmogelijk op de begrafenisplechtigheid tegenwoordig zijn, aangesien wij pas op Dinsdagavond het bericht ontvingen.

Hoewel we elken avond voor haar ziel rust bidden, ben ik ervan overtuigd, dat Tante Coba het vagevuur reeds hier op aarde heeft gehad, en daarom geloof ik dat we haar beter kunnen aanroepen.

Hiermede laat ik u dan tevens weten dat op 31 Oct. a.s. een H. Mis voor Tante Coba gelezen zal worden.

Ik ga eindigen. Ontvangt onze hartelijke groeten van José en mij persoonlijk.

Jac. Theel.

H E E R L E N, 28 September 1945.

Geachte Familie Pulskens,

Wij waren zeer blij een brief van jullie te ontvangen, maar de inhoud was toch wel wat al te erg. Ofschoon ik voor mij overtuigd was dat Tante Coba wel dood zou zijn, viel het mij toch wel erg koud op het lijf. En vooral toen wij het officiële bericht kregen. Tot mijn grote spijt konden wij niet bij de lijkdienst tegenwoordig zijn, daar wij van Zaterdag tot Woensdag weg zijn geweest en zodoende het bericht te laat ontvingen.

Ik wil jullie dan allen hierbij van harte condoleren met het zo smartelijk verlies dat jullie getroffen heeft. Het beste kunnen wij veel bidden, maar ik geloof wel dat Tante Coba de martelaarskroon reeds ontvangen heeft en in plaats van voor haar kunnen wij beter tot haar bidden, zodat wij allen een goede steun aan haar zullen hebben.

Zeker wij hadden haar graag nog eens teruggezien, maar de mens wikt en God beschikt. Ver van haar Familie en van allen die haar dierbaar waren in een vreemd land is zij gestorven, maar ik ben er vast van overtuigd dat zij nog veel en dikwijls aan jullie allen en aan ons gedacht zal hebben. TANTE COBA, RUST IN VREDE.

De juffrouw uit de Tuinstraat zal wel blij zijn geweest dat zij haar meubels nog gedeeltelijk heeft teruggevonden. Toch zou ik het gemeen vinden als Jetty die meubels niet meer teruggeeft. Mij dunkt dat betreffende juffrouw toch al genoeg gedupeerd is en Jetty zelf heeft er toch niets aan. Maar ook dat zal wel terecht komen.

Ik heb toen direct de mutsen en de was bij Couwenbergh afgegeven maar tot heden is nog geen wagen naar Tilburg geweest misschien wel dat het gauw gebeurd. Ik vind beter dat wij nog wat wachten want om ze per post te sturen vind ik een beetje gevaarlijk, daar er nog al eens wat weg komt. Daarom nog even geduld en ook dat zal wel voor mekaar komen.

Met ons gaat gelukkig nog alles goed. Roosje is bij den dokter geweest en ook met haar is gelukkig alles uitstekend. Jammer dat nog alles zo slecht te krijgen is. Hoe gaat het in de fabriek? Wordt er nog niets in dien aard gefabriceerd? Ik hou mij ten zeerste aanbevelen. Als er iets is dan hoop ik dat ^u mij zulks spoedig laat weten. U begrijpt wel dat wij aan alles gebrek hebben.

Wij waren van Zaterdag tot Woensdag thuis geweest op het veertigjarig huwelijksfeest. Wij hadden ons goed geamuseerd. Dit feest was eigenlijk verleden jaar maar door de oorlogsomstandigheden was het uitgesteld tot verleden Zondag.

Nu de door U gevraagde adressen:

A. van Ass, Weerd A4 Roermond, post Horn. ✕

H. Winkelmolen, Eschdoornstraat 30, Lindenheuvel.

P. Gulikers, p. a. wed. M. Jongen, Korenstraat 23, Sittard. ✕

L. Winkelmolen, Stationstraat 61, Baexem.

Wed. Theelen-Verheggen, Postkantoor, Baexem.

J. M. Winkelmolen, Laanderstraat 117, Heerlen.

W. v. Keulen, Huskensweg 55, Heerlen. ✕

Berv. Vromen, Benzenraderweg 66a, Heerlen. ✕

J. Tobben, Stationstraat 54, Heerlen.

Zeezeersaarde Heer Voesten, Rector ~~Gezellehuis~~, Heerlen

Hoofdaalmoezenier Roumen, Hertogsingel 97, Maastricht.

Arie van Wansum, Frankenstraat, Maastricht.

Westering, Politiebureau, Sittard.

Andere adressen weet ik momenteel niet. Mochten er mi;

nog invallen, dan zal ik ze nog nasturen.

Waarschijnlijk eerst over veertien dagen kan ik een

H. Mis laten lezen voor haar zielerust. Ik zal U nog laten weten wanneer.

Meer nieuws is er niet. Ontvangt dan de hartelijkste

groeten en een stevige vriendenhand.

Tot ziens.

Jullie vrienden.

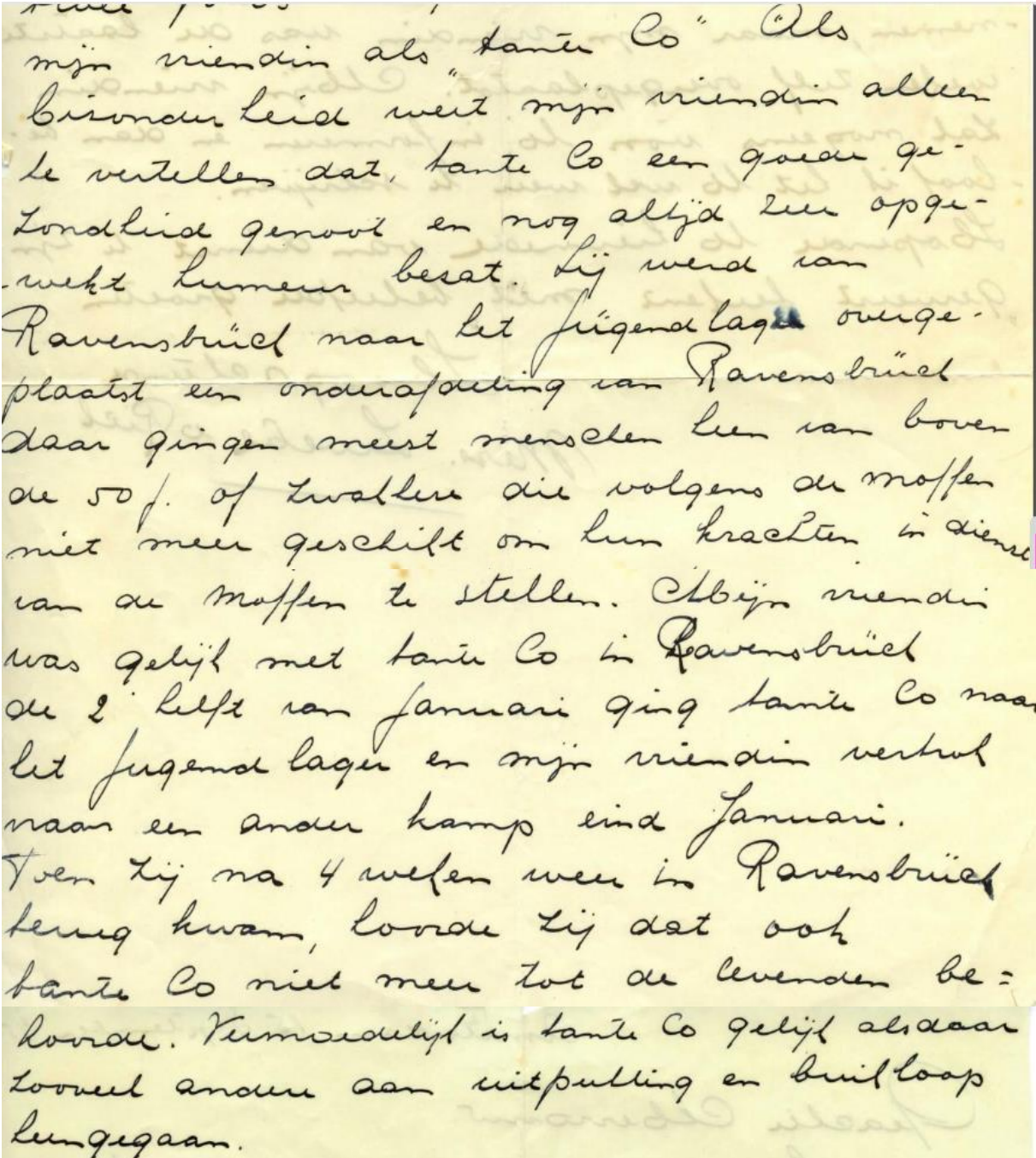
Rosje

*Wij waren
op 10 oktober in
Sittard geweest
daarom nu op
de 11de nog
een kaartje*

*God onzen wijt
in het licht, om
aan mij te om*

Rosje is Rosa Moszkowicz

Mevrouw van Riel uit Amsterdam schrijft 15 september 1945 een brief :

...dat Tante Co een goede gezondheid genoot en nog altijd een zeer opgewekt humeur bezat. Vermoedelijk is tante Co aan uitputting en buikloop heengegaan.

...dat Tante Co een goede gezondheid genoot en nog altijd een zeer opgewekt humeur bezat.

Vermoedelijk is tante Co aan uitputting en buikloop heengegaan.

Deze brief bevestigt dat Coba Pulskens in februari 1945 overleden is. Coba is bijna 61 jaar geworden.

Amsterdam, 11 september 1945

Amsterdam 11 September 45

Geachte Lezer,

Leedemiddley op beruwel bij mijn vriendin zijner Eltern. Elternberuwel, welke via het kamp Ravensbrück naar Lueden was overgebracht, vertelde ik haar de naam Tante Coe door de radio gelooft te hebben. Zij vertelde mij, net en de naam in Ravensbrück gelooft te hebben welke Tante Coe genoemd werd, een Brabantse een vrij grote verschijning met een zeer opgewekt humeur. Zij kwam van uit de Beluigende gerangenis.

Zou ik de beoelende de naam zijn waarvan de inlichtingen vraagt, dan zijn het helaas sombere berichten die te daar ontrent krijgt. De naam die mijn vriendin beoelde is in Ravensbrück door buikloop en verzwakking overleden.

Op mijn vriendin nog verder ge-
-geene weet, kan ik te niet zeggen, zij ver-
-tocht mij te dit te willen mededelen.

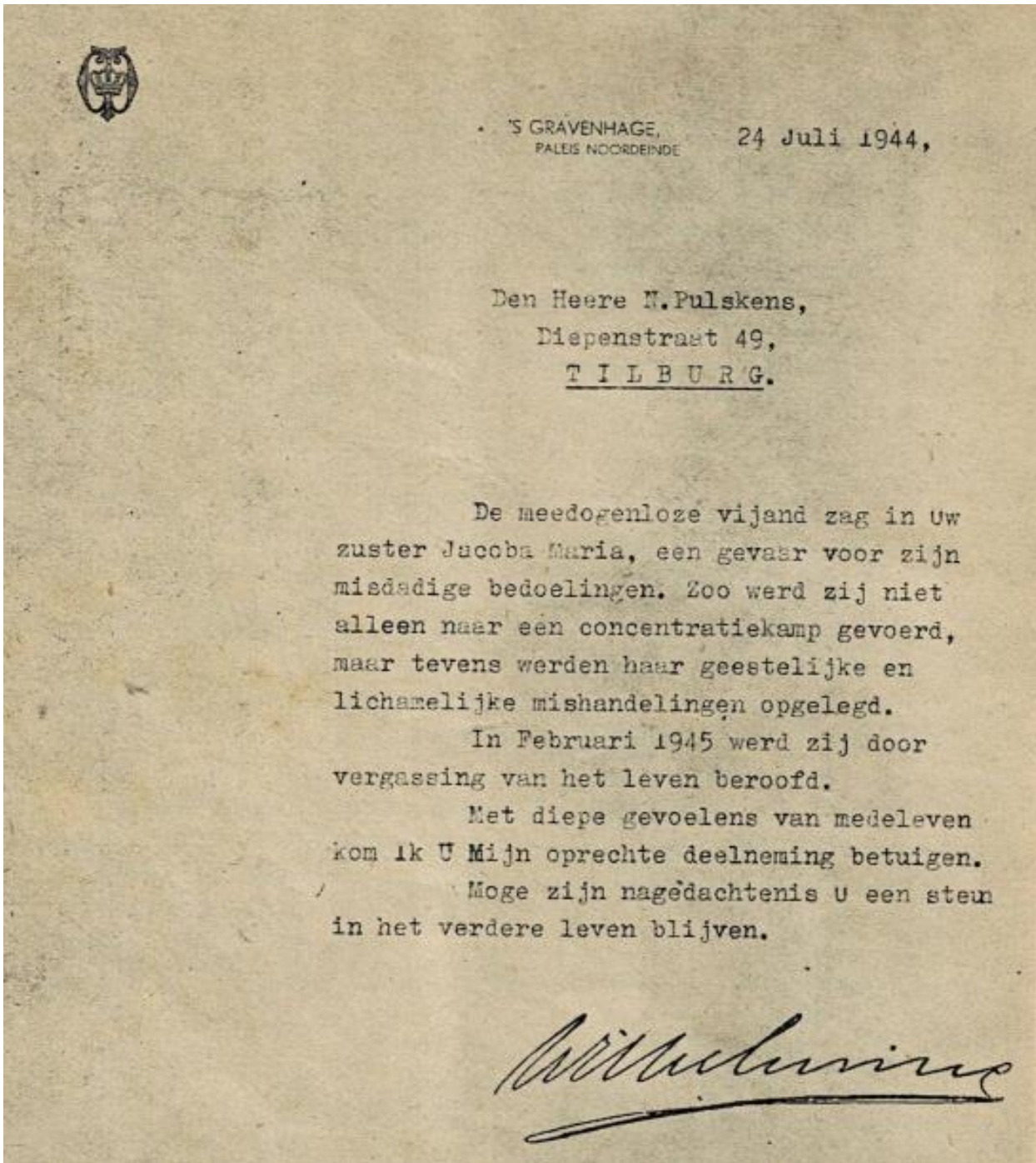
Hoogachtend
A. L. Luebe & Riel

, *Conat: Luebe & Riel
55 6.

... welke Tante Co genoemd werd, een Brabantse, een vrij grote verschijning met een zeer opgewekt humeur.

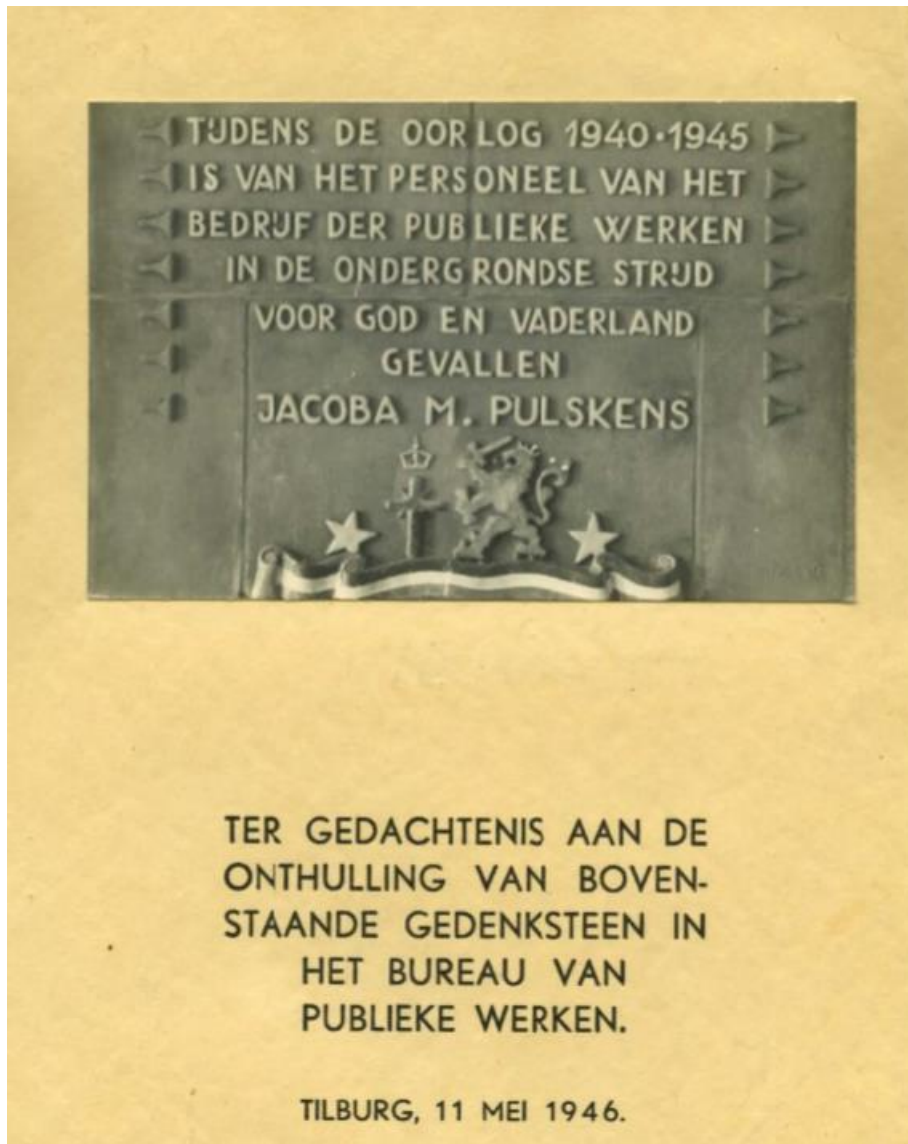
... in Ravensbrück door buikloop en verzwakking overleden

Een tamelijk slordig briefje van het kabinet van koningin Wilhelmina.

Het moet zijn: 24 juli 1945 en "haar" i.p.v. "zijn" nagedachtenis.

Herdenking Coba Pulskens

Tegeltabelau afkomstig uit het thans gesloopte gebouw van Publieke Werken aan de Noordhoekring. Bij de sloop veiliggesteld door de inzet van de toenmalige adjunct-directeur van de gemeentelijke archiefdienst, Ronald Peeters.

COMMISSIE VAN VOORBEREIDING
Huldiging Gevallen Stadgenoten

Heuvel 59

TILBURG, datum postmerk.

L.S.

In verband met de plechtige onthulling van de gedenksteen voor Coba Pulskens en de herdenking van de gevallen stadgenoten op 2 Februari 1947, wordt U beleefd uitgenodigd deze plechtigheid te willen bijwonen.

U wordt uitgenodigd om op dien dag om 2 uur des namiddags te willen aanwezig zijn op het Paleis Raadhuis te Tilburg, waar de genodigden door het Gemeente Bestuur van Tilburg officieel zullen worden ontvangen. Vanaf het Paleis Raadhuis begeven zij zich om 2.30 uur met het Gemeente Bestuur en de Geallieerde Vertegenwoordigers te voet naar de plaats der onthulling en herdenking.

Na afloop der plechtigheid wordt U door ons Comité een Thee aangeboden in Hotel Riche.

Met de meeste hoogachting,

Commissie van Voorbereiding
Huldiging Gevallen Stadgenoten.

Deze uitnodiging geldt
VOOR twee personen.

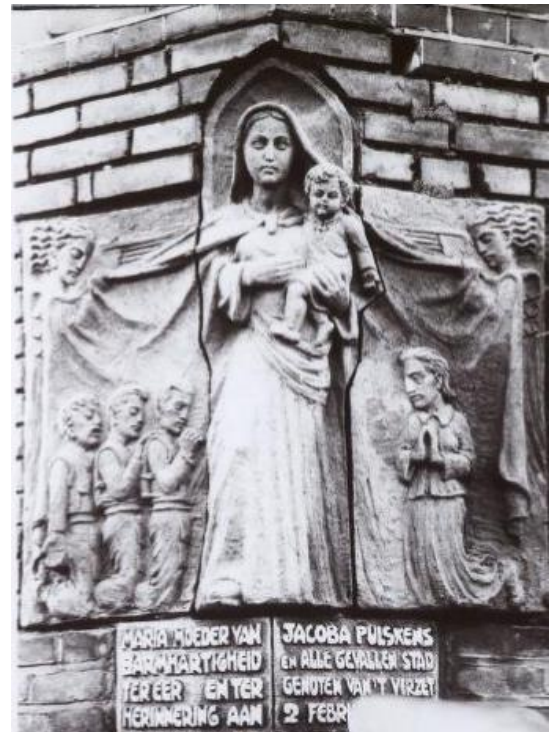
De onthulling van de gedenksteen tussen de woning van Coba Pulskens en haar burens op 2 februari 1947. Toespraak burgemeester Van Voorst tot Voorst, spelen van Nederlands, Brits en Canadees volkslied, toespraak Canadese ambassadeur, toespraak Australische gezant, toespraak de heer Winkelmolen (verzetsbeweging), toespraak Leonie van Harsseel (verzetsstrijdster), dankwoord oudste broer Coba Pulskens, gezongen Requiem door Knapenkoor o.l.v. frater Elmundo, samenzang.

Toeschouwers bij de **onthulling** van het monument ter nagedachtenis van Coba Pulskens op 2 februari 1947 in de Diepenstraat. Onder de aanwezigen bevonden zich de minister van Oorlog, de Canadese ambassadeur, alsmede een vertegenwoordiger van de Royal Airforce. Met ambtsketen burgemeester Van Voorst tot Voorst. Uiterst links Leonie van Harsseel.

Vervaardigd door Jacques van Poppel.

De gedenksteen is onthuld op 2 februari 1947. In 1989 werd het oorspronkelijke monument wegens slechte toestand vervangen door een replica. Het monument voor Coba Pulskens in Tilburg is een reliëf van gebakken klei, terracotta en hardsteen. De gevelsteen heeft de vorm van een zogenaamde "Mantelmadonna", genoemd naar de openstaande mantel van Maria. Rechts wordt de verzetsvrouw Coba Pulskens afgebeeld met tegenover haar drie knielende geallieerde piloten.

*Geachte Familie!
 Ontvang hierbij onze hartelijke groeten
 van meelieven, bij de onthulling van
 de gedenksteen 'Over goede Justus
 Cobla Coba.
 J. Tobben
 M. Tobben-Maertens
 Stationstraat 54
 Heerlen*

ACTIE 'REDT GEDENKSTEEN'

TWEE bejaarde inwoners van Tilburg, Anna (76) en Sjeff (71) van Eerdewijk, zijn een actie begonnen om de gedenksteen gewijd aan Jacoba Pulskens te redden. Jacoba Pulskens verschafte in de Tweede Wereldoorlog tientallen joden, piloten en onderduikers onderdak en werd in het concentratiekamp Ravensbrück om het leven gebracht.

Anne en Sjeff van Eerdewijk ontdekten tot hun ontsteltenis dat het voormalige huis van Jacoba Pulskens met gedenksteen was gesloopt. Zij lieten in de oorlog onderduikers via hun kruidenierszaak naar hun buurvrouw Jacoba Pulskens ontsnappen.

De gemeente Tilburg wil de al beschadigde gedenksteen redden en elders in de stad een plaats geven. Oud-verzetsstrijders willen dat de steen een plaatsje krijgt in de gevel van het huis van broer en zus Van Eerdewijk.

Tot 1974, toen er een dringend beroep werd gedaan op de Tilburgse gemeente in verband met de voorgenomen sloop van Coba's huis en de desolate toestand van de gedenksteen. Een actiegroep pleitte voor respect voor hen die met gevaar voor eigen leven handelden uit drang naar vrijheid en sociale bewogenheid. De voormalige burens van Coba, Sjeff en Anna van Eerdewijk, begonnen eveneens een actie "Redt gedenksteen" en oud-onderduiker Winkelmolen liet van zich horen: "Ik vind het een schandaal dat de verantwoordelijke bestuurders een in zijn kleinheid zo'n groot monument gewoon aan de kant schuiven als een stuk vuil..."

De strijd om herstel van de gedenksteen zou tien jaar duren waar onder andere Tilburger Van Ierland zich al die tijd voor inzette. Zo schreef hij in 1983 een officiële brief naar de burgemeester waarop hij pas in 1986(!) antwoord kreeg: de gemeente besloot een kopie te laten maken door twee jonge kunstenaars Jack Mensink en Cees van de Ven. Na enkele tegenvallers zoals het scheuren en barsten van de keramieken replica, werd er een definitieve gedenksteen vervaardigd. "Om dan zeker honderd jaar mee te gaan".

Algemeen Dagblad 26-7-1974

Lees ook [Tilburg](#), jaargang 29, december 2011, nr. 3:

Lieu de mémoire

Coba Pulskens

Petra Robben*

<https://a4f6k3m8.stackpathcdn.com/wp-content/uploads/Jaargang-29-2011-nummer-3.pdf>

Tot zalige gedachtenis aan Mejuffrouw
Coba Pulskens,
 in Februari 1945 na een gevangenis­schap van
 7 maanden overleden in het concentratiekamp te
 Ravensbrück, in den ouderdom van 61 jaren.

Met groote eerbied, Tante Coba, willen wij blijven denken aan Uw sterkte en dapperheid. Gij waart een sterke vrouw, die uitblonk in rustige eenvoud en diep in uw hart droeg een rotsvast Godsvertrouwen. Voor u was het dienen van het verdrukte Vaderland ondanks het voortdurende doodsgevaar, een vanzelfsprekende plicht. Met bewondering zagen wij uwe waarachtige deugd, die onbaatzuchtig zijnde, uitgroeide tot ware heldhaftigheid.

Tante Coba, uw smartelijk heengaan valt ons zwaar; wij missen u zoo noode, omdat wij u onder de beste rekenen van ons geloovig volk. Niemand hier op aarde kan u naar waarde beloones voor alles wat u deed voor God en Vaderland. Nu is God zelve uw belooner, die u gelouterd door het hevige gevangenislijden de kroon der martelaren schonk, een onvergankelijk loon in eeuwigheid. Dat is onze troost en ons vertrouwen!

Tante Coba, wij danken u voor uw voorbeeld van naasteliefde en liefde voor het vaderland, voor uw leven in eenvoud en deugd. Wij gaan fier op uw heldenmoed, die wij nimmer willen vergeten en willen navolgen.

Wij danken u en over uw in haat verstrooide asche stijgt ons dankgebed naar God en beloven wij u onze gebeden.

„Ten paradijze geleiden u de Engelen, de Heiligen Gods komen u te gemoet en bieden uw ziel aan voor het aanschijn van den Allerhoogste, in wien gij ruste in eeuwige vrede”.

Mijn Jezus, barmhartigheid.
 Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.

MOGEN WIJ MET
 DE ENGELIEN EN
 KINDEREN DEN
 OVERWINNAAR
 VAN DEN DOOD
 TOEROEPEN:
 HOSANNA
 IN DEN HOOGHE!

K 1052 555 Br. 6

Het gedachtenisprentje van Coba Pulskens dat werd uitgereikt tijdens de requiem dienst.

Voor Uw hartelijke bliken van deelneming,
 betoond bij het overlijden van onze dierbare zuster,
 behuudzuster en tante

Jacoba Maria Pulskens

betuigen wij U onzen oprechten dank.

Familie PULSKENS

TILBURG, November 1945.
 Diepenstraat 49.

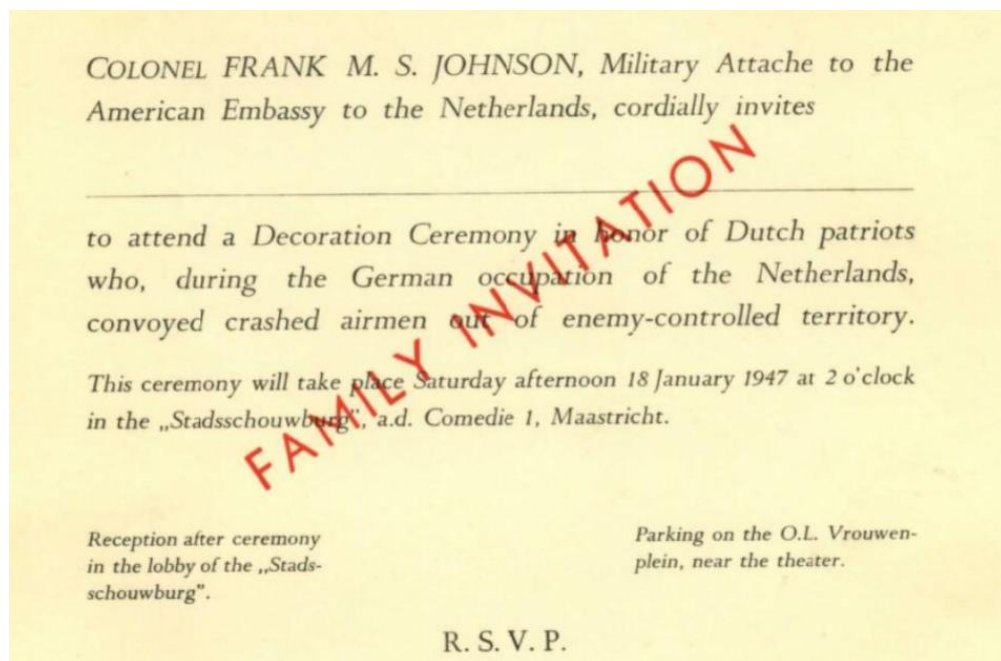
Bij de 40-jarige bevrijdingsviering op 27 oktober 1984 onthullen bewoners van de Coba Pulskenslaan een speciale zwerfkei. Deze bijzondere steen krijgt in 2017 een nieuwe plek, het Vrijheidspark.

Kranslegging door de broers van piloot Roy Carter, Robert Carter and Fred Carter.

In de kapel Onze Lieve Vrouw ter Nood in Tilburg, aan de Kapelhof, hangt een gedenkteken aan de wand ter ere van Coba Pulskens; een geëtste metalen plaquette die op 27 oktober 1984 aan de gemeente Tilburg is aangeboden door het 83e Squadron van de Royal Air Force. De afbeelding toont een vliegtuig en de kapel van St. Michaels Church in Coningsby, Lincolnshire (Engeland), waar de vlag van Coba Pulskens wordt bewaard die zij gebruikt zou hebben bij het toedekken van drie vermoorde piloten.

Onderscheidingen van Coba Pulskens

Leonie en Coba krijgen in 1947 voor hun verzetswerk (postuum) de Medal of Freedom, een Amerikaanse onderscheiding.

In Brabant werden 54 personen onderscheiden met Medal of Freedom voor ontsnappingshulp aan bemanningsleden. Zij hebben meer dan 8 airmen geholpen. Voor het helpen van minder dan 8 airmen werd namens de president van Amerika, de generaal Dwight Eisenhower, aan 333 personen in Brabant een "Certificate of Appreciation" uitgereikt. Het MI-9-team van de British Intelligence Service in Wassenaar, behandelde de aanvragen en deed de onderzoeken.

Zaterdag zijn te Maastricht ongeveer honderd z.g. pilotenhulpers door de Amerikaansche Regeering onderscheiden met de Medal of Freedom. De plechtigheid werd bijgewoond door den Amerikaanschen gezant dr. Stanley K. Hornbeck, die men op de foto ziet, tusschen den Minister van Oorlog Fiévez (links van den ambassadeur) en Schout bij nacht Rost van Tonningen, vertegenwoordiger van H. M de Koningin.
Cel. Johnson spelt MeJ. Terwindt de onderscheiding op.

THE FOREIGN SERVICE
OF THE
UNITED STATES OF AMERICA
Office of the Military Attache
American Embassy

M-1052-48
OMA 200.63

The Hague, Netherlands
23 August 1948

Mr. Coba Pulskens
Diepenstraat 49
Tilburg, Netherlands

Dear Mr. Pulskens:

I am pleased to forward herewith copy of General Orders, Citation, and Certificate in connection with the Medal of Freedom which was awarded to Coba Pulskens by the United States government for exceptionally meritorious service to the Allied Forces.

Very truly yours,

Roland H. Brady, Jr.
ROLAND H. BRADY, JR.
Captain, USAF
Executive Officer

3 Incls
1-Certificate
2-Citation
3-GO #24-47

Ik heb de eer U ingesloten de posthume Britische Oorkonde,
bestemd voor

Coba Pulskens.....

te doen toekomen als bewijs van erkentelijkheid voor zijn hulp aan
Geallieerd Personeel gedurende de bezetting.

U wordt verzocht onderstaand recu zoo spoedig mogelijk te
retourneeren.

P.J.S. Windham-Wright
Major R.A.

BRITISH EMBASSY,
THE HAGUE.
18th January, 1960.

Sir,

I am directed by His Majesty's Principal Secretary
of State for Foreign Affairs to inform you that His
Majesty King George VI has been pleased to confer on
your sister, Miss Coba Pulskens, the sword of The King's
Commendation for Brave Conduct with Silver Laurel Leaf
Emblem, in recognition of services rendered by her to
the Escape Organisation during the war.

2. I now have the honour, in accordance with His
Majesty's Commands, to transmit to you the certificate
and emblem appertaining to His Majesty's Commendation
for Brave Conduct, and to ask you to be good enough
to acknowledge their safe receipt.

I am,

Sir,

Your obedient Servant,

Berkeley Gage

H. M. CHARGE D'AFFAIRES

Mr. Pulskens,
Diepenstraat 49,
Tilburg.

This certificate is awarded to

Coba Pulskens

*as a token of gratitude for and appreciation
of the help given to the Sailors, Soldiers
and Airmen of the British Commonwealth
of Nations, which enabled them to escape
from, or evade capture by the enemy.*

Air Marshal

*Air Chief Marshal,
Deputy Supreme Commander,
Allied Expeditionary Force*

1939-1945

Brief van Nico Pulskens 8 augustus 1944

Aan Emma Pulskens-Linders, Jan Steenstraat 2, Tilburg

S.G.S. 8105-1942

LEES DIT! Model No. 45 (Hsd.)

Bij briefwisseling met verpleegden en gevangenen moeten de naam en voornaam bovenaan IN den brief vermeld staan: op het adres mag de naam niet voorkomen.

Het adres is: AAN No. 50-1990
GEVANGENIS te
RIJKSWERKINRICHTING

Hand van bewaring

Ongefrankeerde brieven aan verpleegden en gevangenen worden niet aangenomen - POSTZEGELS en COUPONS mogen NIET worden toegezonden - De toezending van geld geschiedt per POSTWISSEL.
De veroordeelden mogen vóór ontslag slechts in bepaalde gevallen en als regel NIET voor aankoop van kantine-artikelen over de toegezonden gelden beschikken.

Hertogenbosch 8 Aug. 1944

Liefste Vrouw en Kinderen.

Met vreugde schrijf ik u deze brief om u allen mede te deelen hoe en waar ik me bevind.

Ik stel het buitengewoon goed, de ziekte welke ik vorige week aan m'n maag had is geheel beter. Ook kom ik niet te kort.

De tijd kom ik vrij goed door, we zijn hier met 3 kass. bij elkaar en in ons kamerje is evenveel ruimte als iets anders. Natuurlijk hoop ik heel spoedig bij u te zijn, want er is te veel werk thuis met 200 in groot gezin. Ik geloof ook zeker dat het niet lang zal duren. Ik bid natuurlijk zeer veel voor jullie en ook voor een spoedige rechtvaardige vrede. Doet ook jullie van uw kant en ik weet ook zeker dat het gebeurd.

Help elkaar en de Mama goed met 't werk, 't is nu vacantie, gebruik desen tijd om boeke te doen voor al het kwaad wat op de wereld gebeurd. Ik ging natuurlijk liever

Aan de gevangenen, vanwege de Sicherheitspolizei ingesloten, mag TWEEemaal PER MAAND en wel op den 1^{en} en den 15^{en} van elke maand een pakket levensmiddelen (geen rookgerei) gezonden worden, wegende ten hoogste 2 K.G. Het pakket moet franco per post worden gezonden aan den Directeur, en op de buitenzijde tevens het nummer van den gevangene en den afzender vermelden. Binnen in het pakket moet de naam vermeld worden van den gevangene voor wien het pakket bestemd is. Pakketten, welke te zwaar wegen, of op andere tijdstippen worden gezonden, worden geweigerd.

met jullie wandelen, maar daar dit nu niet kan offert dit dan aan God op voor 't heil van de menscheit en voor ons eigen gezin en familië.
Doet allen vele groeten van mij Mr ~~the~~ Charles Mr Pastor en Kapelaars en de Pastors Capucijnen en verder alle bekenden. Nico en Ria Zorgen jullie zoo goed mogelijk voor den hof? Klukt de vorren voor Zover als 't kan, verzorg de somaten, gooi 5 emmers paardenmest op de prei daarvoor een weinig zand schaevelen, maar Zorgen dat geen blaadjes er onder komen. Zorg ook de tabak op tijd op te hangen. Schaeffel ook de planten goed Zuur, gebruik de spinarie, wuid de wortelkijis goed uit en zorg vooral dat ze niet allen goed stelt. Denk niet te veel op mij want ik kom beslist niets te kort Dit huis hier is beslist goed ingericht en de menschen zijn buitengewoon goed voor ons vele kussen aan allen vooral U Emma. Papa.
N.B. Zondag j.l. hebben we een H. Mis met preek gehad.

Bep van Harsseel

De zusters Bep (links) en Leonie (rechts) van Harsseel waren beiden actief als pilootenhelpsters. (Coll. RAT).

Bep en Leonie, coll RAT., Frans P.M. Janse

1945, Regionaal Archief Tilburg

Bep van Harsseel is Elisabeth Cornelia Johanna van Harsseel 25-2-1923 / 2-3-2002.

Bep trouwt met Johannes J. Terken.

Het verzetsherdenkingskruis is uitgereikt aan Terken-van Harsseel, Elisabeth C.J., 25-2-1923.

R.K. Begraafplaats Kasteellaan Ammerzoden.

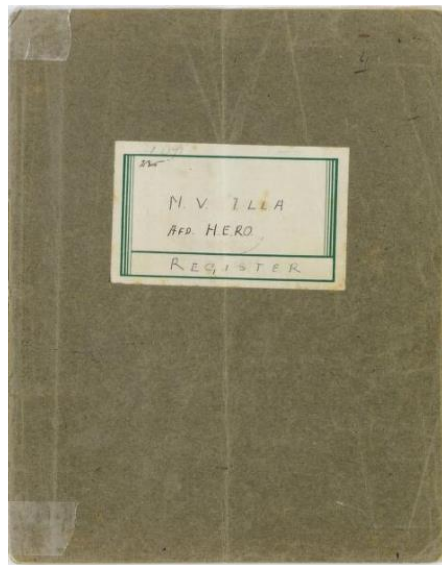
Wim van Harsstel

Foto ca. 1945: A. van Beurden (Leo van Beurden).

Huwelijk van Catharina Jacoba Antonia Maria (Toos) Wagemakers, geboren te Tilburg op 29 juli 1912, dochter van bloemist Alphonsus Wagemakers en Petronella Favier, met Wim van Harsstel.

Wim van Harsstel ontvangt per 1 mei 1944, 40 gulden van de Landelijke Organisatie voor Onderduikers.

4 "NV Illa, Afd. Hero". Register met namen van personen aan wie en over welke periode financiële hulp is verleend door de organisatie.

NO	GE VAL	BE DAG	DOM- MEN	NAAM	ADRES	1944				
						TE DET. VANAF	MAI	JUNI	JULI	AUG
233	✓	80%	x	Remmen	Hasseltstr 274	✓	-	-	-	-
34		40	x	Pijmans	✓ P. v. H. v. H. 19 ^a L. v. H. v. H.	✓	47	-	-	-
35	✓	-	x	J. v. H. v. H.	Schoepmanpl. 5	✓	-	-	-	-
36	✓	-	x	Reyten	Brach. weg 277	✓	-	-	-	-
37	✓	-	x	Gysbers	Elzenstr 100	✓	-	-	-	-
38	✓	90		A. v. Gestel	Kloosterstr 21 Goids	✓	1/5	4		
39	✓	65	x	P. C. v. H.	W. v. H. 13	✓	1/5			
240	✓	80	x	C. v. H.	H. v. H. 41 Heredespl. 3	✓	1/5			
41	✓	30	x	Damen	R. v. H. 33	✓	1/5	1/8	9/12	
42	✓	90	x	v. Berkel	Appenstr 109	✓	1/4			
43	✓	40%	x	R. v. H. (ora 59)	Alleenh. str 21	✓	-	-	-	-
44	✓	40	x	H. v. H.	K. v. H. 7	✓	1/5	4		
45	✓	40		W. Harsel	H. v. H. 59	✓	1/5			

BD Tilburg

18-10-2005

Overleden

Wilhelmus Marinus Henricus (Wim) van Harsel

84 jaar

wed./wednr. van Toos Wagemakers

28-06-1921

16-10-2005

Tilburg

Case no. 6, Trial of Franz Schönfeld and nine others, British Military Court, Essen, June 11th-26th, 1946.

Van 11 tot 26 juni 1946 worden de SD-ers uit Den Bosch berecht door een Brits Militair Hof in Essen. Nico Pulskens krijgt toestemming op te getuigen:

Nicolaas Carolus Maria PULSKENS, geboren Tilburg 24 Juli 1927, Nederlander, in het bezit van Persoonsbewijs T 2-003319, is te Essen als getuige verhoord in het oorlogsmisdadigersproces tegen Rotschopf en cons., werd door een Britsch officier naar hier op 6 Juni jl. over de grens zonder eigen papieren in convooi meegenomen en reist alleen terug, om zich nog eenige dagen voor te bereiden op zijn eindexamen (HBS B).

Ik verzoek beleefd om doorlating en laat hem voor dit doel met den wagen, die mij naar hier bracht, om mijn werk als "local agent" voor Nederland te beginnen, naar Nederland reizen.

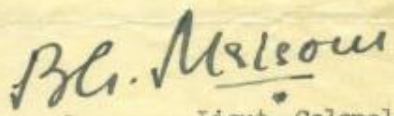
Alleen geldig voor heden. Essen 22 Juni 1946.

(Chr. Schmid, majoor bij de Ned. mil. Missie voor Duitschland)

This is to certify that MR. NICOLAAS CAROLUS M. PULSKENS (Identity Card No. T.2. 003319) has been attending as a Witness at the War Crimes Trial at ESSEN.

He is leaving here to-day to return to his home at Dipenstraat 49, TILBURG, HOLLAND.

Lieut. Colonel,
Permanent President,
Military Courts for the Trial of German War Criminals
in the British Zone in Germany.

ESSEN.

CASE No. 66

TRIAL OF FRANZ SCHONFELD AND NINE OTHERS

BRITISH MILITARY COURT, ESSEN,

JUNE 11TH-26TH, 1946

A. OUTLINE OF THE PROCEEDINGS

Het proces wordt beschreven in: <https://www.legal-tools.org/doc/b76547/pdf/>

CASE No. 66

TRIAL OF FRANZ SCHONFELD AND NINE OTHERS

BRITISH MILITARY COURT, ESSEN,

JUNE 11TH-26TH, 1946

A. OUTLINE OF THE PROCEEDINGS

En in: https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Law-Reports_Vol-11.pdf

Hier volgt een samenvatting. Tijdens het proces wordt het volgende verklaard:

Leonie van Hassel

"Coba heeft mij gezegd: Tussen 11:15 en 11:30 uur wordt er aangebeld. Ik doe open en een Duitser met een wapen komt naar binnen. Ik zie de drie piloten met de handen in de lucht staan. Ze worden naar de keuken gedrongen. Ik zie verder niets want er komen meer Duitsers binnen, maar ik hoor wel schoten".

Nico Pulskens (Zijn huis in de Jan Steenstraat lag dichtbij dat van Coba)

"Die ochtend was ik bij Coba. Ik zag 3 piloten in burger kleren zonder wapens. Daarna ging ik naar mijn eigen huis. Ik hoorde schoten en gekerm en zag een man in een overjas die dreigde met een wapen. Het schieten ging door tot het gekerm ophield. Rotschopf was de schutter".

Emma Pulskens-Linders, de vrouw van Nico

"Ik zag rond 11:00 uur door mijn bovenraam een man die stond te schieten op de achterplaats van Coba, op twee lichamen die al op de grond lagen".

Sjef van Eerdewijk

"Rotschopf schoot op 2 personen iets na 11:00 uur op Coba's binnenplaats. Ik zag dat uit mijn zolderraam. Hij vuurde misschien wel 100 schoten af en trapte de slachtoffers die gewond op de grond lagen. Ik zag nog 2, misschien 3 andere personen op de binnenplaats".

Rotschopf

"De orders waren om verzetsstrijders te arresteren. Ik moest door het huis gaan en de achterkant veilig stellen. Ik had mijn stengun onder mijn overjas. In de huiskamer zag ik 3 personen in burgerkleren. Toen ik de achterplaats bereikte kwamen de drie mannen op mij af. Ik riep "Halt" en "Hands up", ze reageerden niet en ik schoot ze neer. Cremer kwam over de muur rechts. Hardegen en mogelijk Rösener van links.

Rotschopf geeft toe dat de 3 mannen stierven door zijn schoten. Hij wist niet dat het piloten waren. Rotschopf ontkent dat de drie mannen zich overgaven en zei geen andere uitweg te zien. Alles ging heel snel. Het was zelfverdediging. Hardegan had hem gezegd dat als hij werd aangevallen, hij zijn stengun moest gebruiken, want de te arresteren personen konden gewapend zijn".

Schwanz

Schwanz moest een auto rijden naar Tilburg, met Rösener, Rotschopf en een Nederlander. Hij zou eerst het huis binnengaan. Daar zag hij 3 burgers en vroeg wie zij waren. Ze gaven geen antwoord en renden weg. Hij hoorde "Hands up" en schoten. Hij werd bang en rende de straat op naar zijn auto.

Rösener

Rösener zei dat hij een Nederlander die op 9 juli gearresteerd was, had ondervraagd. Hij begreep dat er in een huis in Tilburg 3 gewapende airmen waren in burgerkleden. Hardegan had hem gezegd zich klaar te maken voor de arrestatie van deze mannen. Hij ging met Cremer het huis links van Coba in om de binnenplaats van Coba veilig te stellen. Hij hielp Cremer over de muur en ging zelf nr. 49 binnen, waar hij Hardegan zag die hem opdroeg van Eerdewijk te arresteren en de nederlandse politie te informeren dat 3 airmen, die trachtten te ontsnappen, waren neergeschoten op nr. 49 .

Rafflenbeul

Hij moest in een auto naar Tilburg rijden en daar wachten op de arrestanten.

Zie ook dit [verhaal](#).

Op 26 juni 1946 wordt tegen Karl Cremer, Albert Rösener, Michael Rotschopf en Karl Paul Schwanz de doodstraf door ophanging uitgesproken.

Ze worden [opgehangen](#) in Hameln op vrijdag 5 september 1947, door Albert Pierrepoint, geassisteerd door Richard Anthony O'Neill om xx.xx uur.

Schwanz, Karl Paul, born 19.7.1898	Murder of Fl. Lt. R A Walker, F/O J. S. Nott and F/O R. E. Carter	10.08
Cremer, Karl, born 4.8.1910	Murder of Fl. Lt. R A Walker, F/O J. S. Nott and F/O R. E. Carter	10.41
Rösener, Albert, born 30.12.1911	Murder of Fl. Lt. R A Walker, F/O J. S. Nott and F/O R. E. Carter	10.41

Rotschopf, Michael, born 13.12.1920	Murder of Fl. Lt. R A Walker, F/O J. S. Nott and F/O R. E. Carter	11.36
-------------------------------------	---	-------

Totaal werden er 191 mannen en vrouwen opgehangen in Hameln door de beul Albert [Pierrepoint](#).

Het drama in de Diepenstraat te Tilburg

Copyright Nieuwsblad v. h. Z.

ZOOALS wij reeds hebben gemeld, stonden voor het Bijzonder Geallieerd Gerechtshof te Essen terecht de Deutsche S.D.-agenten, die op 9 Juli 1944 ten huize van JACOB PULSKENS drie geallieerde piloten die daar waren verborgen, hebben doodgeschoten.

Voor de behandeling van deze zaak waren als getuige gedagvaard de navolgende personen uit Tilburg: O. Pulskens Sr. en echtgenoot, O. Pulskens Jr, J. van Eerdewijk, de oud-inspecteur van de Recherche J. Stevens en Mej. L. van Harssel, die in verband met deze zaak was aangehouden, in Haaren, Vught en verschillende Deutsche concentratiekampen is opgesloten en ternauwernood aan den dood ontsnapt.

Het Hof bestond uit Luit-kolonel Melson, President, twee Majoor-vliegerofficieren, twee Squadron-leiders, de Rechter advocaat droeg de pruiik der Engelsche rechters. Er waren Deutsche en Nederlandsche tolken. De verdachten werden onder bewaking van Schotsche militairen de rechtszaal binnengeleid.

De behandeling duurde vele dagen. Eerst werd de ten laste legging voorgelezen.

Michel Rotschopf wordt er van beschuldigd de piloten te hebben neergeschoten. Bij de aanhouding en opsporing hebben medegewerkt Kurt Swans, Karl Cremer, Alb Roesener, Karl Brendle en Eug. Raphenbuul. Franz Schönfeld, Karl Klingbeil, Frans Harden en Werner Koeny hebben het plan uitgedacht en door hun macht de uitvoering mogelijk gemaakt.

Hierna werden de getuigen aan een kruisverhoor onderworpen

Vier moordenaars van piloten tot den strop veroordeeld

to's de vermoorde piloten. Zij moest in de getuigenbank de verdachten aanwijzen die zij herkende. Dat waren Swans en Roesener. Schönfeld had haar tijdens haar gevangenschap steeds verhoord. Deze had ook haar ouders laten aanhouden om haar te dwingen verklaringen af te leggen over meerdere piloten, die zij huisvesting zou hebben verschaft. Hij had ook haar in de Dunkelcelle en in de bunker in Vught laten opsluiten. Zij meende ook Klingbeil meer te hebben gezien, hetgeen deze later ontkennde.

In de volgende zes dagen werden de andere getuigen gehoord. Het getuigenverhoor leverde tal van bezwarende getuigenissen op tegen vier der verdachten.

Ten slotte werd hem ten laste gelegd, dat hij, nadat de geallieerde piloten zich hadden overgegeven door hun handen omhoog te houden, hen met opzettelijk met vooropgesteld doel had neergeschoten.

Medeplichtig aan het misdrijf werden geacht Roesener, Swans en Cremer. Ter verdediging van Rotschopf werd door een Deutsche zenuwspecialist (die zelf n.b. wegens mishandeling van gevangenen geïnterneerd was) aangevoerd dat hij lijdende was aan een ziekte, waardoor hij gedurende enkele seconden zijn zelfcontrole en de macht over zijn ledematen kwijt is, tengevolge van een verwonding aan zijn hoofd.

door den aanklager. De vragen werden in het Engelsch gesteld en door de Duitsche en Nederlandsche tolken in het Duitsch en Nederlandsch vertaald. Met de antwoorden ging het dan in omgekeerde volgorde. Dit nam nogal wat tijd in beslag. De getuigen mochten in tegenstelling met het hier te lande gebruikelijke niet tegenwoordig zijn bij het verhoor van de volgende getuigen.

Merkwaardig was ook, dat de verdachten voor hun verhoor den eed moesten afleggen dat zij de waarheid en niets dan de waarheid zouden spreken.

De getuige van Harssel herkende uit haar voorgelegde fo-

Ten aanzien van Klir (bij verschillende Tilburgers berucht om zijn „krachtige” manier van verhooren, hij werkte o.a. mede aan de zaak tegen de Tilburgers die werden geexecuteerd wegens den zoogenaamde aanslag op Gerris en in de zaak tegen Joos van de Mortel) was er een verklaring van twee Nederlandsche oud-illegale werkers, die verklaarden dat Klingbeil in contact had gestaan met de ondergrondse beweging, dat door zijn toedoen verschillende menschen waren vrijgekomen, dat hij voorkomen had dat bij de staking in Helmond in Mei '43 repressailles waren genomen en

dat hij niet in staat werd geacht tot een misdaad als hem ten laste wordt gelegd.

Nadat de verdedigers hun pleidooien hadden gehouden, maakte het hof bekend, dat vier verdachten schuldig waren bevonden, te weten: Rotschopf, Roesener, Swans en Cremer.

De zes andere verdachten werden uit de zaal geleid. Zij worden in hechtenis gehouden omdat tegen hen nog andere klachten zijn ingediend.

Hierna kregen de verdedigers nog het woord voor een laatste pleidooi, waarvan zij gebruik maakten om de clementie voor hun cliënten in te roepen op grond van familieomstandigheden.

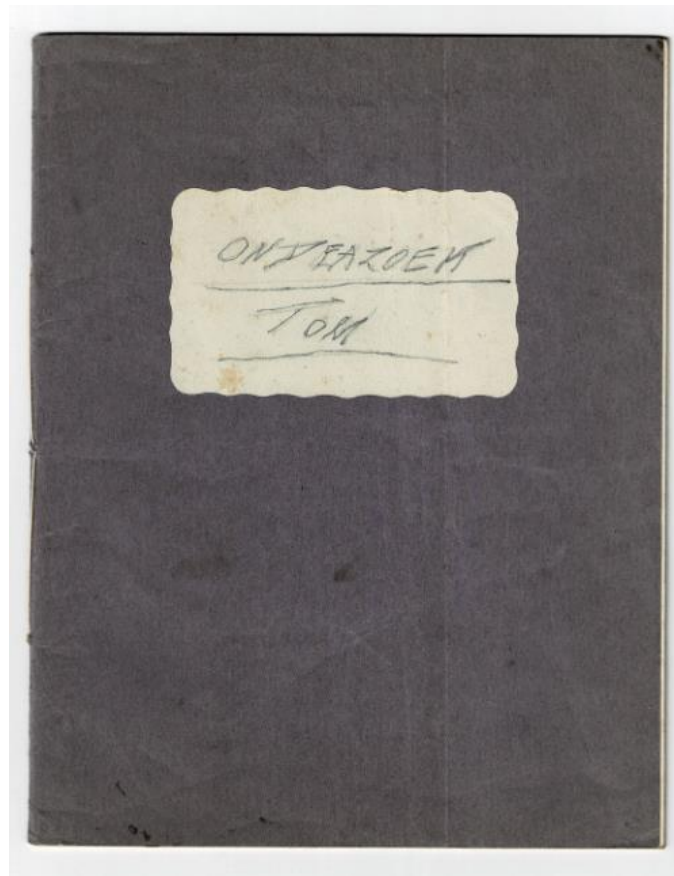
Zoo deelde de verdediger van Rotschopf mede, dat hij de laatste van zes zonen van zijn moeder was die zij uit den oorlog had overgehouden, 2 waren gesneuveld en 3 vermist.

26 JUNI DES MIDDAGS
OM 5 UUR WERD ONDER
DOODSCHE STILTE AAN ELK
DER VEROORDEELDEN MEDE
GEDEELD, DAT ZIJ DEN DOOD
ZOULDEN STERVEN DOOR DEN
STROP.

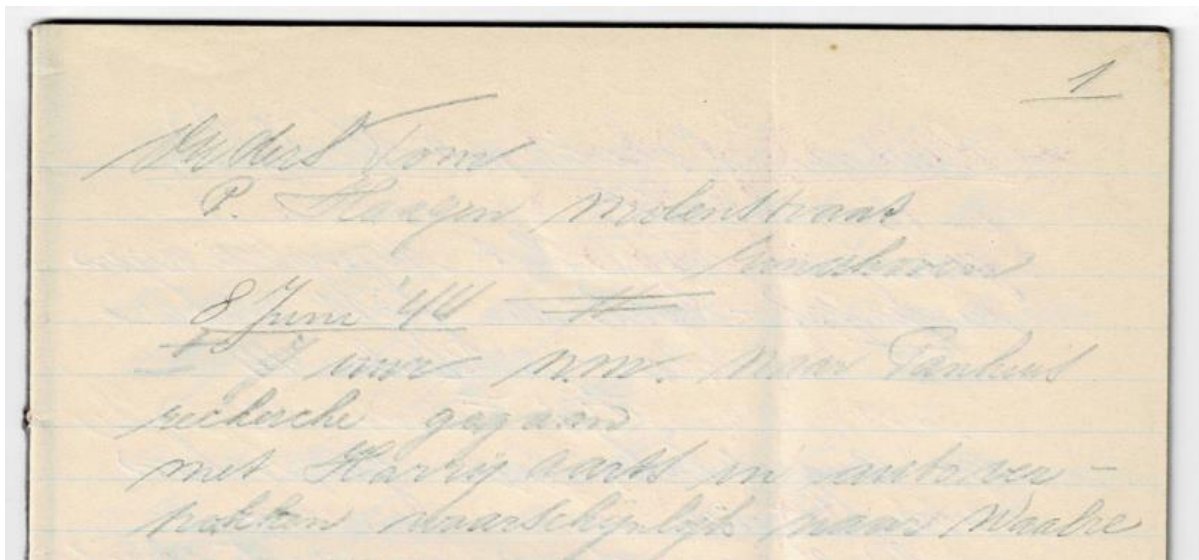
Hiermede was de zaak afgelopen, en den volgenden dag keerden de Tilburgsche getuigen naar huis terug.

Aan eenige van de moordenaars is gerechtigheid geschied.

Onderzoek Tom (Piet Haagen) door Jacques Hermans, P.A.N.

In dit schriftje wordt verslag gedaan van een onderzoek naar wat er gebeurde bij de arrestatie van Tom en Harry Aarts bij Moergestel in een D.K.W met 2 piloten.

Ouders Tom
P. Haagen Molenstraat Eindhoven
8 juni 1944
7 uur n.m. naar **Panhuys** recherche gegaan.
Met Harry Aarts in auto vertrokken, waarschijnlijk naar Waalre.

<https://eindhovenfotos.nl/pannehuis.htm>

Rechercheur de Vooij Meckelenburg -
 straat 29 Eindhoven

9 juli '44 half twee gearresteerd
 bij verbruggen #

Met Harry in Haaren later Vught.
 Harry aan hem verklaart -
 Bij tweede rit Harry en Brunnekreef
 bij Moergestel gearresteerd op de
 weg + twee tommies (tijd niet bekend)
 - Naar Tilburg onderzoek pol bij Harry
 anderen op binnenplaats de Grüne
 aangesproken: Daardoor argwaan
 en verder onderzoek. Brunnekreef
 sloeg door. - Volgens Harry en Coba
 gevecht in Diepenstr - Tilburg - een
 persoon zwaar gewond. In de tuin
 gekropen, later schoten.
 Harry kreeg veel slaag, ook ge-
 vraagd naar D.B.K, Bladel.
 Volgens Harry Tante Coba niet
 gefusilleerd

Rechercheur de Rooij, Meckelenburgstraat 29, Eindhoven

9 juli 1944 half twee gearresteerd bij Verbruggen (Rien van Bruggen).

Met Harry in Haaren, later Vught.

Harry aan hem verklaart:

Bij tweede rit Harry en Brunnekreef, bij Moergestel gearresteerd op de weg + twee tommies (tijd niet bekend).

Naar Tilburg onderzoek pol bij Harry.

Anderen op binnenplaats de Grüne aangesproken.

Daardoor argwaan en verder onderzoek.

Brunnekreef sloeg door, volgens Harry en Coba gevecht in Diepenstraat Tilburg

Een persoon zwaar gewond. In de tuin gekropen, later schoten.

Harry kreeg veel slaag, ook gevraagd naar D.B.K, Bladel.

Volgens Harry is tante Coba niet gefusilleerd.

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/het-groot-seminarie>

Jacques Hermans schrijft op de vorige pagina:
"Brunnekreef sloeg door".

F.E. Goossens schrijft:

"Geen van drieën echter lieten ze iets los, tot een van hen een naam ontglipte, met alle gevolgen van dien. Deze naam werd uitgespeeld in het verhoor van de anderen en heel de geschiedenis kwam aan het licht".

Frans Janse schrijft:

"Hardegen verhoort Aarts en vervolgens Brunnekreef. Hardegen kan nu Brunnekreef met de gegevens uit zijn vorige ondervraging aantonen, dat hij alles al weet en dat het verstandiger is om te bekennen waar ze mee bezig zijn".

"Nauwelijks 5 uren na de aanhouding in Moergestel waren de Duitsers op de hoogte van het adres van Coba en Leonie, hun namen, het signalement van Leonie, de aanwezigheid van minstens drie piloten en het gebruik van een in beslag genomen politie-DKW.

Zonder een oordeel te kunnen of mogen vastleggen, geldt hier toch de tweeduizend jaren oude uitspraak: "voor de haan driemaal gekraaid heeft, zult gij mij verraden hebben".

(de verhoren vonden in alle vroegte plaats en rond 10:00 uur op 9 juni vertrokken de Duitsers naar Tilburg, H.N.).

Ad van den Oord schrijft:

" De drie Nederlandse verzetsmannen werden in Den Bosch door de SD aan de tand gevoeld. Brunnekreef werd verhoord door Albert Roesener en de chef van de SIPO Hardegen. Aarts en Brunnekreef gaven toe piloten naar Tilburg te hebben gebracht".

De Engelse versie (Shot in cold blood, **deel 2**) is:

"De bestuurder kan tenslotte verdere bestraffing niet meer aan en vertelt de Duitsers dat de 2 piloten op weg waren naar de Diepenstraat in Tilburg. Toch is hij nog in staat om de Duitsers om de tuin te leiden door te vertellen dat hij het huisnummer niet weet maar dat het een huis aan de linkerkant is naast een grote winkel.

Hij vertelt hen dat ze drie andere piloten kunnen verwachten op hetzelfde adres. Hij hoopt dat tante Coba en de 3 piloten beseffen dat er iets fout is gegaan en dat zij het huis moeten verlaten. Coba neemt echter aan dat de plannen gewijzigd zijn. De volgende dag, op zondag 9 juli, vraagt Coba zich toch af of er iets is fout gegaan. Ze verwerpt die gedachte omdat de politieauto een goede dekmantel is en omdat de auto tot nog toe met succes is gebruikt".

Han Nieman:

Niet alleen Coba en Leonie zijn nu bekend. Ook Jan Linthorst en Rien van Bruggen worden gearresteerd. Frans van Dijk uit Waalre, waar de piloten vandaan kwamen, ontspringt de dans. Harry Aarts en Rien van Bruggen waren samen betrokken in de pilotenhulp.

Jan Brunnekreef was in dienst van de Saboena-fabriek, waarvan Jan Linthorst eigenaar is. Het staat niet vast wie welke namen genoemd heeft.

Wat wel vaststaat is, dat bij de verhoren van de SD geslagen, getrapt en gemarteld werd.

Vader Tom
 op 16 Juli 44 in Kamer 12
 panhuis geweest.

"rechercheur zei
 uw zoon is met 2 colle
 ga's gearresteerd"

Buiten. dien dag bij
 Tom's vader geweest
 en hem naar Kamer 12
 gestuurd

Vader Tom
 Op 16 juli 1944 kamer 12 Panhuis geweest.
 Rechercheur zei: "Uw zoon is met 2 collega's gearresteerd"
 Buiten. dien dag bij Tom's vader geweest en hem naar kamer 12 gestuurd.

10 Dijk Waalre
 schriftelijk L.H.

1ste rit
 + 8^u uur bij van Dijk Tom en Harrij
 aanwezig in een auto Tom:

Harrij - 1 -	Walker	} Piloten
Tom - 1 -	Woff	

2e rit
 21 45 uur Harrij en Tom
 onbekende, waarschijnlijk
 some Jan of Boon of Buren hedgers
 en Trasor (dies is Hans Krijg -
 Gvangone)

Van Dijk Waalre, schriftelijk L.H.

1^e rit

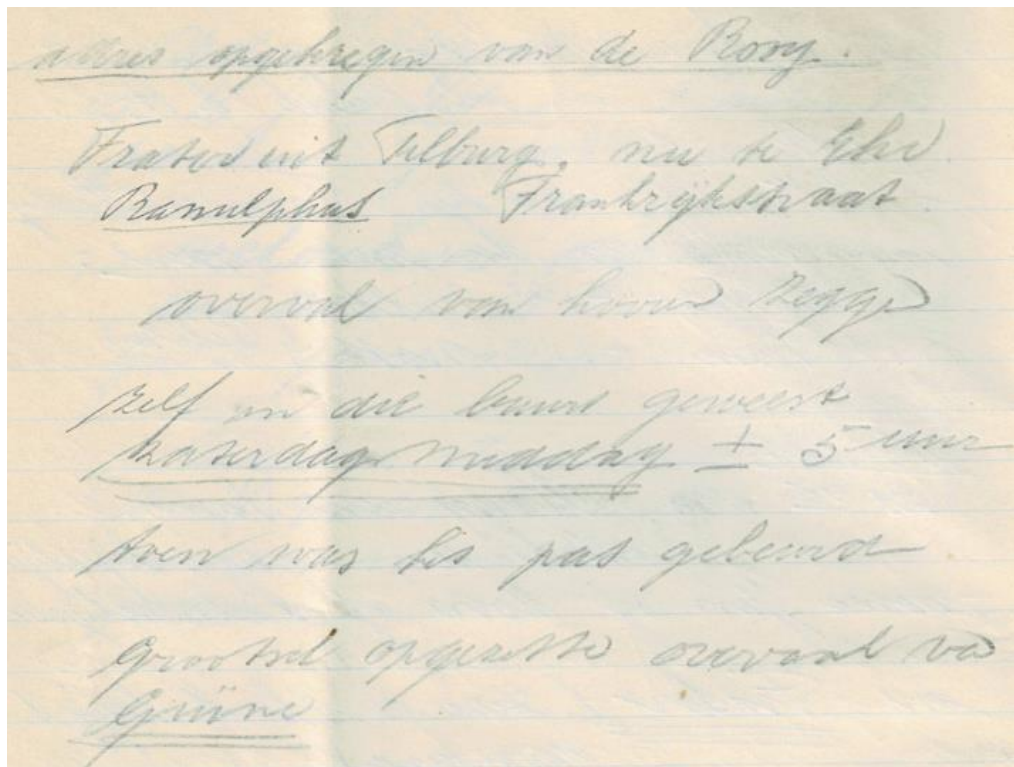
Ca. 8 uur bij van Dijk Tom en Harry aanwezig, in de auto toen:

Harry – Walker

Tom – Nott, piloten

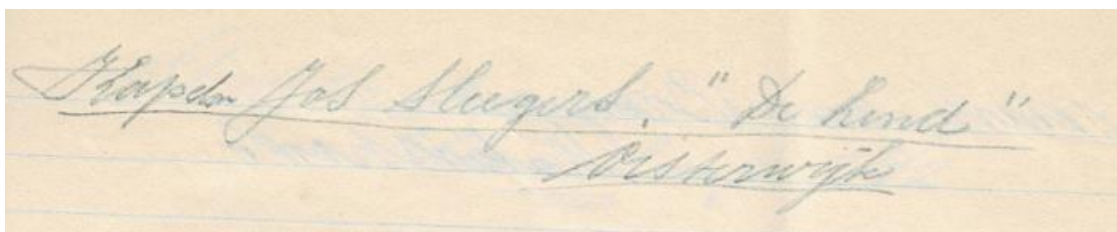
2^e rit

21:45 uur n.m. Harry en Tom, onbekende, waarschijnlijk ome Jan of zoon of Brunnekreef en Fraser (Deze is thans krijgsgevangene)

adres opgekregen van de Rooij.
Frater uit Tilburg, nu te Eindhoven
Rannulphus Frankrijkstraat
overval van horen zeggen
zelf in die buurt geweest
zaterdagmiddag ca. 5 uur
toen was het pas gebeurd
Groots opgezette overval van Grüne

Adres gekregen van de Rooij
Frater uit Tilburg, nu te Eindhoven
Rannulphus Frankrijkstraat
Overval van horen zeggen
Zelf in die buurt geweest
Zaterdagmiddag ca. 5 uur
Toen was het pas gebeurd
Groots opgezette overval van Grüne

Kapelaan Jos Sleegers, "De Lind"
Oisterwijk

Kapelaan Jos Sleegers "De Lind" Oisterwijk

Pilotenhulp in Tilburg

Vele geallieerde piloten
ontsnaptten via Tilburg.

Dagblad van het Zuiden, 26 oktober 1959

HET NIEUWSBLAD VAN HET ZUIDEN VAN MAANDAG 26 OKTOBER 1959

HET VERZETSVUUR MAAKTE BANGE BURGERS TOT HELD

[Link naar het artikel](#)

ken. „Het is al weer zo lang geleden. Ach, ja wij hebben piloten over de grens gebracht, wij hebben wapens gestolen op Gilze-Rijen, wij hebben een overval gepleegd op het distributiekantoor in Ravenstijn”. Het wordt gezegd op een toon, alsof men even naar de winkel is geweest om een boodschap. Men praat er niet graag meer over. Die tijd is voorbij. De vrouwen en mannen van de groep „Blonde Piet van Brabant”, waarvoor ook Coba Pulskens piloten verborg, zien elkaar nu praktisch niet meer. De lotsverbondenheid van een oorlog en de strijd tegen de bezetter is verdwenen. Ieder is zijn eigen weg gegaan. In stilte zoals ook zij, die nooit meer terugkwamen....

Pilotenlijnen

DE pilotenlijnen onstonden. De geallieerde piloten, die boven de Peel waar de Duitse grensluchtafweer het sterkst was, naar beneden werden geschoten, werden opgepikt en of langs de hoofdlijn Eindhoven-Valkenswaard dan wel via de lijn Boxtel-Oisterwijk-Tilburg naar België gebracht, waar zij werden overgedragen aan de zg. Witte Brigade, de Belgische ondergrondse,

PILOTEN IN MARIAGROT

VOOR het tijdelijk onderbrengen van piloten, die doorgevoerd werden naar de Belgische Witte brigade, hadden de verzetsgroepen in Tilburg verscheidene adressen. Een daarvan was in een straat bij de kerk van Broekhoven 1. In dat huis, waarvan de tuin grensde aan die van het zusterklooster, hebben heel wat piloten verborgen gezeten. Het gebeurde natuurlijk wel eens, dat er alarm werd gegeven als er onraad dreigde. De piloten verdwenen dan over de schutting in het klooster. Het is zelfs gebeurd, dat enkelen van hen zich schuil hebben gehouden in de Mariagrot van de kloostertuin.

Het is juli 1944, er is weer hulp van Coba nodig. Door de hevige strijd in het luchtruim neemt het aantal neergestorte overlevende bemanningsleden snel toe. Het grootste aantal, 200, komt in de provincie Brabant aan de grond. Het zijn de maanden waarin er bij de Tilburgse pilotenhulp een permanente behoefte is aan schuilplaatsen voor geredde bemanningsleden. Lang niet allen zijn bereid om dit risico te nemen. Bij de Duitse onderdrukkers groeit het besef dat de nederlaag op hen afkomt. Ze treden hard en onverbiddelijk op.

De volgende 66 Tilburgse **pilotenhulpers** zijn geregistreerd door WWII Netherlands Escape Lines.

<https://wwii-netherlands-escape-lines.com/helpers-of-allied-airmen/dutch-helper-list/dutch-helpers-by-selected-cities-and-towns/dutch-cities-roosendaal-to-urk/tilburg/>

Appels, A.L.	Veldhovenstraat	45
Aspert, Gerardus L.C.	Veldhovenstraat	15
Baayen, Cornelis,	Ringbaan West	2980
de Beer, Ant. Franc	Lovenschestraat	68
Bertens, P.E.	Heikestraat	58
Beurden, Henricus A.	Bisschop Masiusstraat	59
van Bommel, Petrus H.A.	v. Grobbendonckstraat	41
Brands-Kahman, Cecile	St. Josephstraat	98
Brasz, Betram Henri	Plataanstraat	32
Breuker, Alex	Bredaseweg	294
de Bruin	Albert Molenbrachtplein	10
De Cock, Franciscus C.M.	Gaasthuisstraat	15a
Coorens, Piet	Heuvelstraat	54a
Ditvoorst, Mathys	Tuinstraat	10
Donders, F.S.A.M. Frans	Hoogvenschestraat	105
Enneking, H	Bredascheweg	389
Ex, Paul J.J.	Meester Stormstraat	1a
de Feijter-Luyten, W.J.	Heile Schoorstraat	11
Franken-Keijser, A.	Wilhelminapark	36
Franken, Jan	Wilhelminapark	36
Franken, Jos	St. Annaplein	4
de Gelder, Hartog	Beeksedijk	309
Gimbrère-Herculeyns, Ph.L.M.	Boschweg	458
Gimbrère, Jules H.	St. Josephstraat	63
Van Harssel, Elizabeth J.C. Bep	Heuvel	59
van Harssel, Leonie	Heuvel	59
van Hoek, Francois J.	Jan van Beverwijkstraat	13
Hoekx, Pierre,	Enschotschestraat	126
Hollanders, Martinus	Einderstraat	31a
van Hombergh, C.A.H.D.J.M.	Korvelscheweg	75
Hoogenraad, M.E.,	Lange Nieuwstraat	253a
Hornman, Petrus A.M.	Telefoonstraat	18
van Huygenvoort, C.A.,	Waterorenplein	24
Jansen, Lambertus, J.P.	Coenstraat	89
de Kanter, Lambertus	Drossard van Bernagiestraat	11
van Kerkoerle, N.H.M.,	Telefoonstraat	8
van Laarhoven, Hub. A.A.,	Willem II straat	
de Leeuw, Anna M.W.,	Beeksedijk	75
de Lepper, A.G.	Potgieterstraat	2
Linthorst, Wim J.M.	Boscheweg	146
Luyckx, Reinier	Julianapark	75
Manni, Dion	Jan Aartstraat	60E
Meeuwen, J.N.M.	Paterstraat	85

van Melis, Bernardus J.,	Stokhasselstraat	42
Melis, Jeanne, c/o v. Opsta	Willem II straat	
Mutsaerts, A.,	Heuvelstraat	75
van Nunen, Franciscus,	Leenherenstraat	23
Nijdam, Assuerus	Heuvel	64
Pirottin, Louise C.A.	Armhoefstraat	22
Pirottin, Blanche E.L.	Armhoefstraat	22
Pulskens, Coba	Diepenstraat	49
Reijntjes, Maria	Korvelseweg	206
Santegoets, Cees P.	Trompstraat	17
van Santwoord, A.H.N.	Poststraat	5
Schmitz, Hubertus	Korenbloemstraat	113
Schyns, M.	Wilhelminapark	34
Sprokkel, T.,	Valkenierstraat	36
Tensen, W.	Doornbossestraat	14
v.d. Ven, Antonius W.M.,	v. Grobbendonckstraat	5
Verbruggen, Charles J.F.M.	Goirleseweg	41
Vossen, A.M.J. Jan en Annemarie	Bossheweg	398
Wagemakers, C.J.M.	Theresiaplein	17
Wanrooij, Johannes A.W.	Verdistraat	27 (47)
Weiss, Emil	Woonwagenkamp	96
Wieland-Los, Johan Corn.	Kanaaldijk	59
Willekens, H.C.J.	Heuvel	61

Groen is de groep Peter Hornman.

Jan en Annemarie Vossen verleenden onder de schuilnaam Jansen onderdak aan meer dan 100 joden, verzetsstrijders, piloten en Franse krijgsgevangenen.

Andere verzetsstrijders en pilotenhelpers in Tilburg:

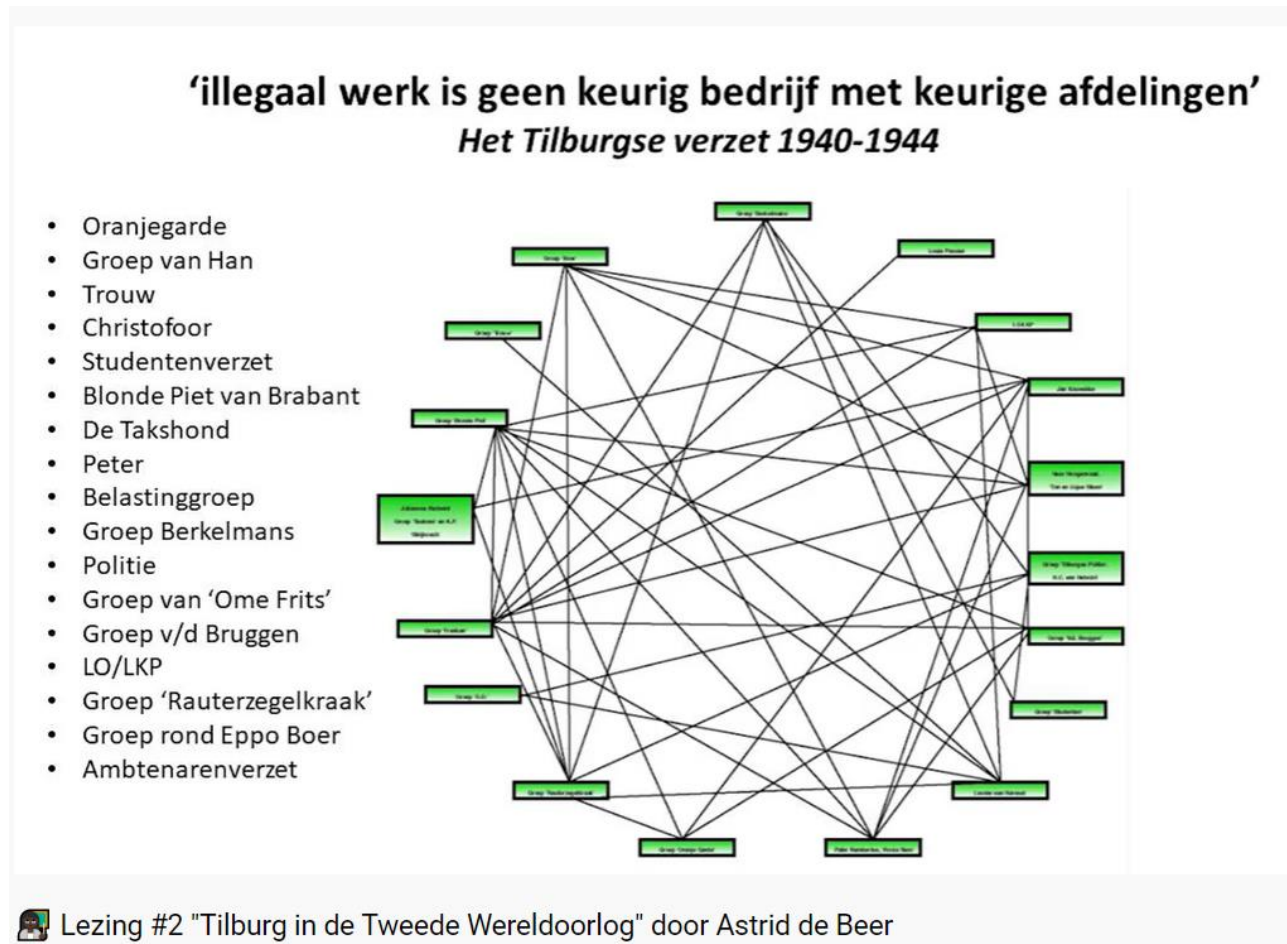
Beek, Toon van	politieagent
Berkelmans, Wim	ambtenaar bevolkingsregister
Broekhoven van	wachtmeester
Busnac, Barend	kantoorbediende
Govers, Frank, F.J.H.C.	Bredascheeweg 472
Jacobs, Dientje	Wilgenstraat
Hoeven, Bernard ter	
Meintser, Albertus	kantoorbediende
Smits-Bosse Henriëtte en Josephus	Noordhoek Ze hielden 21 maanden 5 joodse mensen verborgen op de zolder van de openbare school. Bij de bevrijding zorgden ze voor 5 piloten en 23 Duitse deserteurs.
Spaendonck, Rob van	textielfabrikant
Verbunt, Harrie	ambtenaar
Villevoije, R.P.J.	Lange Nieuwstraat 165

Rood heeft de aanslag op 21 januari 1944 op de N.S.B-er Piet Gerrits gepleegd.

In mei 1944 stierven drie Tilburgse verzetsstrijders: Wim Berkelmans, Rob van Spaendonck en Henri Verbunt. De kogel maakte een eind aan hun leven. Zij stierven voor het vuurpeloton als kerels.

In Tilburg is er niet echt sprake van gewapend verzet. Er is een aantal groepen die onderduikers en piloten helpen, zoals de groep van Peter Hornman en die van Piet van Bommel. Leonie zou aan beide "groepen" hebben deelgenomen. De samenstelling van de groepen wisselt nogal.

Overzicht van groepen in de lezing van Astrid de Beer over "Tilburg in de Tweede Wereldoorlog", 15-10-2020:

De joodse gezinnen Mozes en Gerson uit Limburg bereiken begin 1943 Tilburg. Ze worden ondergebracht bij de familie Smits-Bosse op de Noordhoek. In augustus 1943 verhuizen ze naar de zolder van de openbare school aan de Korte Schijfstraat. Meester Bezems, de directeur, geeft alle medewerking. De onderduikers halen de bevrijding, hoewel de school gevorderd werd en in de klaslokalen Duitse troepen waren gelegerd.

Groep Peter Hornman, met o.a. de zussen Pirottin:

Louise en Blanche Pirottin

Blanche

https://wikimiddenbrabant.nl/Louise_Pirottin

Zijn broer Peter, een der geduchtste ondergrondsers in dien tijd, stelde me eens meer gerust dan hij zelf wist met de woorden: „M'n broer was wel wat roekeloos, maar ze zullen er niets uitkrijgen”.

Aan dien moed is het te danken dat er destijds niet veel meer slachtoffers vielen.

WIE WAS DE OPRICHTER VAN „DE STEM”?

DE HEER F. VAN BILSEN.

Over de tweeling Peter en Wim Hornman en het illegale blad De Stem, Groot Tilburg, 18 mei 1945.

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/zoek-een-foto/detail/51a43876-630e-4e05-851c-625dc975a645/media/a5a3a714-022a-4387-ae97-244fd6c9713c?mode=detail&view=horizontal&q=Pulskens&rows=1&page=73>

Met behulp van de Oosterwijkse groep van Bim van der Klei is er een grote schuilplaats gemaakt op de boerderij van de familie Rooijackers, die daarbij geassisteerd wordt door pater Lambertus, Theo Vermeulen, knokploegbaas en pilotensmokkelaar Piet van Bommel en Jan van Wanrooij

Rapport van de politie Tilburg, april 1947

Bertram Henry Brasz (28 -10-1920) gaf in de periode 1943 – 1945 onderdak aan ca. 80 Franse krijgsgevangenen die waren ontsnapt uit Duitsland. De krijgsgevangenen werden aangeleverd door een ondergrondse organisatie in Enschede, waar C. Brasz, zijn zwager, lid van was. De onderduikers gingen door na België geholpen door de marechaussee in Hilvarenbeek of door Betram zelf. Kleding en schoenen kregen ze van Bertram. Een Fransman vertrok op de fiets van Brasz, die hij uiteraard niet terugzag.

Petrus Alouisius Maria (Peter) Hornman (21-6-1920) in Tilburg, leraar, bracht Franse krijgsgevangenen zelf over de grens met België naar leden van de Witte Brigade. Hij werkte samen met de dames Pirottin en met Wim Lindhorst in Tilburg. Valse Belgische identiteitsbewijzen werden bij de zussen Pirottin gemaakt.

Jos van der Heijden

<https://brabantsegesneuvelden.nl/persoon/jos-van-der-heijden-goirle-1887>

Josephus Cornelis van der Heijden (20-3-1887) sigarenfabrikant, B27 Diessenseweg, Hilvarenbeek, hielp vanaf 1942 Franse krijgsgevangenen en piloten. Hij werd aangehouden door Duitsers in Baarle-Nassau op 13 januari 1944 op de terugweg uit België. Hij werd naar Haaren gebracht en in augustus 1944 naar kamp Vught. Hij overleed in Bergen-Belsen rond 15 maart 1945.

Marcel van der Heijden

<https://brabantsegesneuvelden.nl/persoon/marcel-van-der-heijden-hoogstraten-1915>

Zijn zoon, Marcel van der Heijden, (8-1-1915), leraar, werd in januari 1944 op school in Hilvarenbeek gearresteerd door de S.D. agent P. Gerrits uit Tilburgen een Duitser. Juist op het moment dat hij zijn broer Eugene van der Heijden een briefje wilde geven over het ophalen van Franse krijgsgevangenen. Marcel van der Heijden werd naar Haaren gebracht en in augustus 1944 naar kamp Vught, vervolgens naar Oranienburg en Neue-Gamme en Bremen waar hij ziek werd en overleed.

Staf van der Heijden

<https://brabantsegeneuvelden.nl/persoon/staf-van-der-heijden-hilvarenbeek-1923>

Gustaaf van der Heijden (11-2-1923), student, van de B27 Diessenseweg, Hilvarenbeek, speelde een belangrijke rol m.b.t. de Franse krijgsgevangenen. Hij werd gearresteerd in januari 1944 in het huis van zijn ouders. Hij kwam in verschillende kampen terecht en uiteindelijk in Hannau waar hij waarschijnlijk in april 1945 overleed.

Alouisius Gerardus de Lepper (29-11-1893) klerk aan het Police Court, uit de Potgieterstraat 2 in Tilburg bracht in november 1943 een krijgsgevangene van C. Homberg aan de Korvelseweg 71 naar zijn eigen huis. Er verbleven 8 Franse krijgsgevangenen in zijn huis van 1 dag tot 6 weken.

Petrus Hendrikus Adrianus van Bommel (16-1-1907) medewerker van het Gasbedrijf in Tilburg, bracht ca. 15 Franse krijgsgevangenen en piloten van 's-Hertogenbosch en Eindhoven via Hilvarenbeek en Baarle-Nassau naar België naar de Witte Brigade. Hij bood hulp aan Franse burgers in de periode van begin 1942 tot oktober 1944 en voorzag ze van kleren, schoenen en geld dat hij ontving van Pater Lambertus van de capucijnen in Tilburg. Hij werd aangehouden door de Ordepolitie en 3 dagen verhoord en geslagen. Wegens gebrek aan bewijs kwam hij vrij.

Lambertus Adrianus Theodorus de Kanter (10-1-1910), fabrikant, van de Drossaerd van Bergnagiesstraat 11 in Tilburg, ontmoette in 1943 drie Franse krijgsgevangenen die tijdelijk verbleven bij Jos C. van der Heijden in Hilvarenbeek. Hij voorzag ze van kleding en schoenen. Eind 1943 kwam hij een Franse piloot tegen op het station in Tilburg en nam hem op de fiets mee naar Hilvarenbeek.

Cornelis Antonius Henricus Dionisius Josephus Maria Homberg (9-10-1910), lijstenmaker op de Korvelseweg 71, hielp in de periode 1940-1945 meer dan 200 Franse krijgsgevangenen die in Tilburg aankwamen om 12.10pm met de trein uit Lichtenvoorde. Ene Meijer zette ze daar op de trein. De krijgsgevangenen werden naar het huis Homberg gebracht waar ze kleren, schoenen en geld ontvingen en om 4.00 pm met de bus naar de grens met België gingen. Kleren en schoenen kwamen van ene pater Wiegiers.

Homberg werd geholpen door Nico Hoogers, administrator in Goirle in het klooster van de paters van de Heilige Familie.

Ook Cornelis Bouman hielp hem, controleur bij de B.B.A. in Tilburg, uit de Elzenstraat 161, die de Fransen per bus vervoerde en hen doorgaf wanneer de weg niet veilig was. Hij werkte samen met Meijer uit Lichtenvoorde die hem en telegran zond "Lijsten zijn verzonden" en ondertekende met Jean, als de Franse krijgsgevangenen onderweg waren met de trein naar Tilburg.

De financiële hulp aan de Fransen bedroeg ongeveer F.3000 omdat iedere Fransman 200 tot 300 francs meekreeg bij vertrek uit Tilburg.

Louise Clemence Augustine Pirottin (31-1-1887) uit België en Ernestine Lambertine Pirottin (23-12-1890) uit de Armhoefstraat 22, hadden totaal 12 Franse

krijgsgevangenen in huis, soms 1 dag soms een maand. Ze kregen kleren en voedsel. De krijgsgevangenen kwamen van Hornman en Linthorst. De zussen Pirottin vulden valse Belgische identiteitskaarten in en voorzagen die van een foto.

Johannes Isidorus Franciscus Franken (25-8-1923), fabrikant, van het Wilhelminapark 36 in Tilburg, hielp van oktober 1943 tot oktober 1944 ca, 12 Franse krijgsgevangenen. Hij bracht ze onder in het huis van zijn ouders of van de familie de Cock in de Gasthuisstraat 15a. Zijn moeder, Agnes Theresia Franken – de Keyser, (4-1-1897)voorzag de Fransen van eten en onderdak.

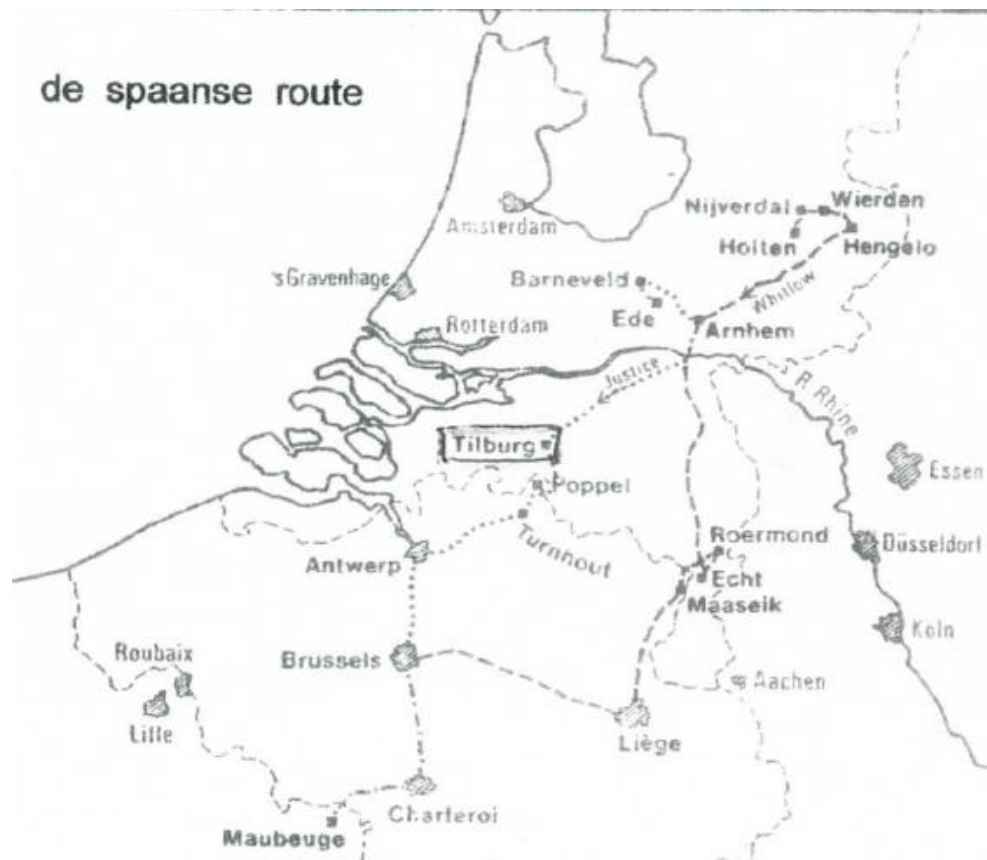
Franken verzamelde kleding voor de Fransen, die gestuurd werd door kapelaan Nous van de Martinus kerk in Venlo. (Nous is geëxecuteerd).

Dit rapport is geschreven door mij en gebaseerd op betrouwbare informatie.

*Tilburg, April 26, 1947.
Sergeant van de Politie*

Een groot aantal piloten werd van elders naar Tilburg overgebracht. Tilburg werd een belangrijk verzamel- en doorgangscentrum vanwege de gunstige ligging niet ver van bebost grensgebied met België. De overtochten naar de grens volgden meerdere routes. Soms deden zich gunstige omstandigheden voor bij de overgangen van de grensdorpen in de omgeving van Tilburg. Er bestond een goede samenwerking met de pilotenhulp in Hilvarenbeek. Ook Alphen en Riel, Goirle, Chaam en Baarle-Nassau boden kans om veilig over de grens te komen. In België werd de begeleiding overgenomen door de "Witte Brigade", een onderdeel van het verzet dat de reis per trein naar Antwerpen verzorgde.

Een pilotenroute loopt van Tilburg, naar Poppel, Turnhout, Antwerpen, Brussel, Charleroi naar Maubeuge in Frankrijk.

De verzetsgroep van Peter Hornman, distributieambtenaar in Tilburg, smokkelt ongeveer 200 piloten naar België, maar weet niet dat bijna allen bij aankomst op het station van Antwerpen worden opgevangen door verraders. De Belg en V-Mann van Muylem (doodstraf), zijn Nederlandse assistente Pauline Vlaming (levenslang) en de Belgische Maria Verhulst-Oome (levenslang en zelfmoord) bekennen 157 piloten te hebben onderschept. De piloten worden als krijgsgevangenen naar Duitsland afgevoerd.

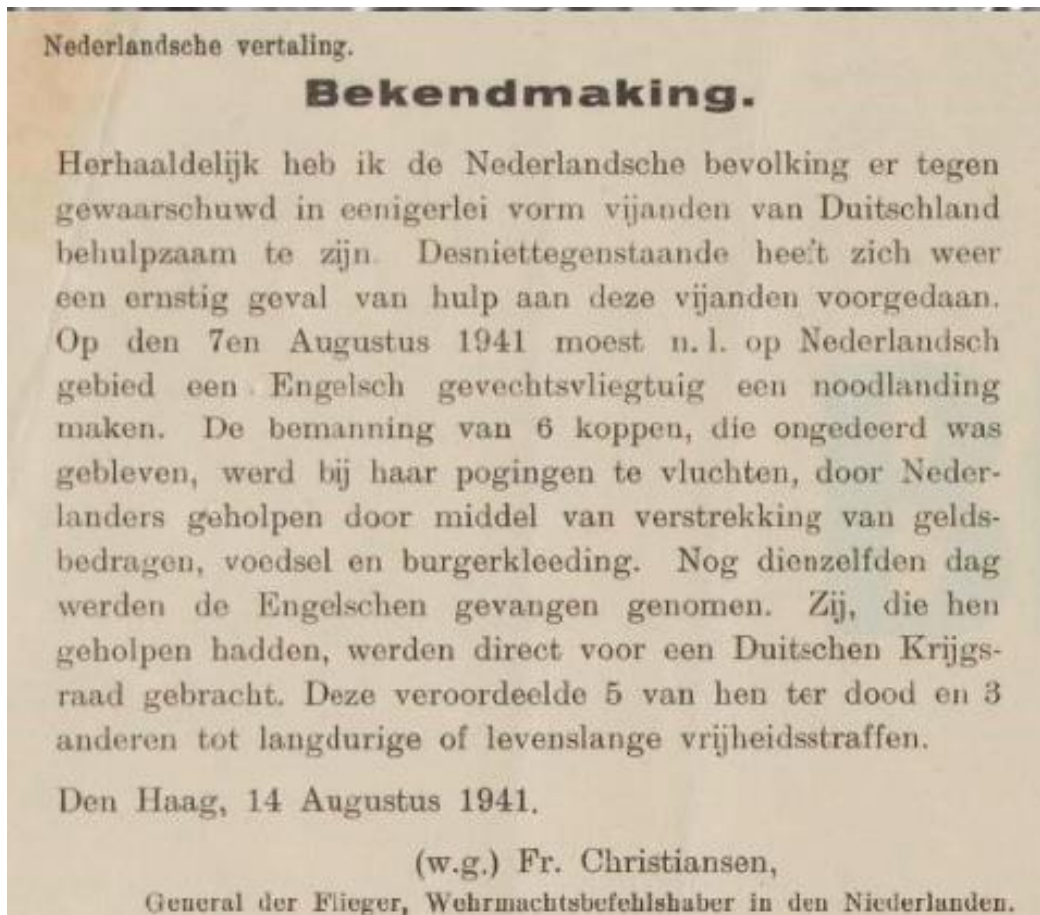
De Maasbode 15-06-1951

René van Muylem is op 29 mei 1948 te Antwerpen gefusilleerd.

Sectie MI-9 van de Britse Geheime Dienst: ongeveer 5% van de piloten die een crash in Nederland overleefden, is voor het einde van de oorlog in Engeland teruggekeerd. Dat is dus slechts 1 op de twintig piloten.

<https://www.amaliavansolms.org/271-terugblik-2019/1205-collaboratie-tijdens-de-tweede-wereldoorlog>
<https://wwii-netherlands-escape-lines.com/airmen-helped/articles-about-the-line/dutch-and-belgian-heroism-part-ii/>

Op het helpen van piloten kon de doodstraf staan:

Hoe verliep het transport op 8 juni?

Waalre-Eindhoven-Tilburg-Waalre- Eindhoven-Moergestel

De verschillende auteurs spreken elkaar enigszins tegen. Het is waarschijnlijk als volgt gegaan:

Walker en Nott werden rond 20:00 uur opgehaald bij Frans van Dijk in Waalre door Harry Aarts en Piet Haagen. Zij reden naar van Harssel, Heuvel 59, waar ze Carter op zouden halen. Die paste vanwege zijn lengte niet in de auto, waar al 4 man inzaten. Leonie en Bep hebben Carter op de fiets naar Coba gebracht. De fiets-afstand Heuvel 59 naar Diepenstraat 49 is ca. 2 km. Mogelijk zijn de fietsers gevolgd door de DKW waar Jan Brunnekreef was ingestapt. Carter, Walker en Nott werden bij Coba afgeleverd.

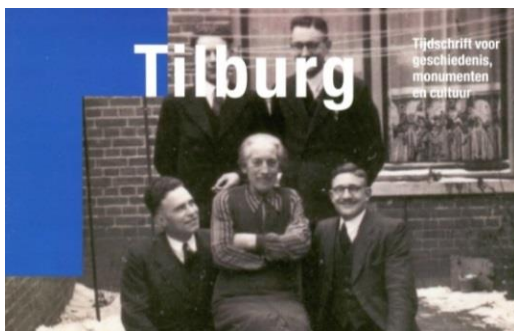
De die mannen reden naar Waalre, waar zij rond 21:45 vertrokken met Fraser en MacFayden. De auto werd aangehouden in Moergestel op de kruising van de Tilburgseweg en de Oisterwijkseweg.

Bronnen

Regionaal Archief Tilburg Collectie Coba Pulskens

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl>

Tante Coba, een eenvoudige vrouw
Coba Pulskens (1884-1945),
Tilburgse pilotenhelpster in de Tweede Wereldoorlog.
Frans P.M. Janse (Tilburg, 1928), oud-officier Militaire Inlichtingen Dienst.

Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur. Verschijnt driemaal per jaar.
Jaargang 22, nr. 2, oktober 2004.

<https://www.historietilburg.nl/wp-content/uploads/Jaargang-22-2004-nummer-2.pdf>

Partizanen Actie Nederland

https://www.eindhovenfotos.nl/4/pan_start.html

Het verborgen front

Cammaert, Alfred Paul Marie

Geschiedenis van de georganiseerde illegaliteit in de provincie Limburg tijdens de Tweede Wereldoorlog.

https://www.rug.nl/research/portal/files/14543321/04_h4.pdf

WWII Netherlands Escape Lines

Researching the aid given to downed Allied airmen by the Resistance during World War II in The Netherlands, Belgium, and France

<https://wwii-netherlands-escape-lines.com/>

Frans Bertens en de pilotenlijn in Tilburg

05-04-2018

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/home/blog-detail/algemeen/2018/04/05/frans-bertens-en-de-pilotenlijn-in-tilburg/>

Shot in Cold Blood- Part 1 (written by Fred Carter)

POSTED BY NA514 · NOVEMBER 7, 2012 · 14 COMMENTS

<https://na514.wordpress.com/2012/11/07/this-story-sho/>

Shot in Cold Blood-Part 2

Ron Low, Jan van den Driesschen, Lincolnshire Lancaster Society, Memorial Flight (magazine), Spring 2009 (editor Tom Allett).

<https://na514.wordpress.com/2014/11/22/shot-in-cold-blood-part-2/>

Dienststelle Sipo-SD in Den Bosch

<https://www.ed.nl/mening/brabant-en-de-bloederige-zomer-van-44~a65519a6/>

CASE No. 66

TRIAL OF FRANZ SCHONFELD AND NINE OTHERS

BRITISH MILITARY COURT, ESSEN,

JUNE 11TH-26TH, 1946

A. OUTLINE OF THE PROCEEDINGS

<https://www.legal-tools.org/doc/b76547/pdf/>

CASE No. 66

TRIAL OF FRANZ SCHONFELD AND NINE OTHERS

BRITISH MILITARY COURT, ESSEN,

JUNE 11TH-26TH, 1946

https://www.loc.gov/rr/frd/Military_Law/pdf/Law-Reports_Vol-11.pdf

Delpher

www.delpher.nl

<https://brabantsegesneuvelden.nl/>

Meeuwenoord, A. M. B. (2011). Mensen, macht en mentaliteiten achter prikkeldraad: een historisch-sociologische studie van concentratiekamp Vught (1943-1944).

https://pure.uva.nl/ws/files/1269414/92477_04.pdf

<https://neerlandschverzetmonument.nl/>

<https://www.geschiedenislokaal013.nl/media/17451/officieel-adresboek-van-tilburg-1943.pdf>

https://collections.arolsen-archives.org/en/archive/1-1-35-2_01013502-oS/?p=1&doc_id=3777061

Harry Aarts

<https://brabantsegeneuvelden.nl/persoon/harry-aarts-westerhoven-1915>
<http://www.gemeentepolitieeindhoven.nl/de-oorlogsperiode?start=15>

J.A.A. Albert (Bèr) van Ass

<http://www.heemkundehorn.nl/coppermine/displayimage.php?pid=208&fullsize=1> (links op foto)
https://nl.wikipedia.org/wiki/Albert_van_Ass
<http://tekstgoed.nl/voorbeelden/document0094.pdf>

Glenn Bachford

<https://aircrewremembered.com/blachford-glenn.html>
<http://www.soerensezand.nl/verliesregister-1944.pdf>

KZ Barth

https://de.wikipedia.org/wiki/KZ_Barth

Astrid de Beer, Tilburg in de Tweede Wereldoorlog

<https://www.youtube.com/watch?v=z11T3Z2BCzQ>

Frans van Bilsen

<https://www.historietilburg.nl/wp-content/uploads/Jaargang-34-2016-nummer-3.pdf>
<https://brabantsegeneuvelden.nl/persoon/frans-van-bilsen-ginneken-1911>

Charles Bongaerts

<https://www.tracesofwar.nl/persons/63848/Bongaerts-Charles-Marie-Hubert-Joseph.htm?c=aw>

Basil Broadhead

https://prezi.com/y_kpnq1kxjgg/basil-broadhead/

75(nz)squadron

Simon Summerville, About my father and the aircrews of 75(NZ) Squadron RAF.

<https://75nzsquadron.wordpress.com/tag/jet-van-oyen/>
<https://75nzsquadron.wordpress.com/mckenzie-crew-5-6-43-empty/>

Rien van Bruggen

<https://stichting18september.nl/verhalen-op-de-kaart/rien-van-bruggen-eindhovense-verzetsman-van-het-eerste-uur/>

Jan Brunnekreef

<http://www.advandenoord.nl/biografieen/Brunnekreef%20JW.html>

Roy Carter

<https://www.aircrewremembered.com/wodehouse-sydney.html>

Konzentrationslager Dachau

<https://www.tracesofwar.nl/articles/1316/Konzentrationslager-Dachau.htm>

Frans van Dijk

https://www.eindhovenfotos.nl/4/Van_Dijk_Waalre.pdf
<https://www.eindhovenfotos.nl/4/PAN4.html>

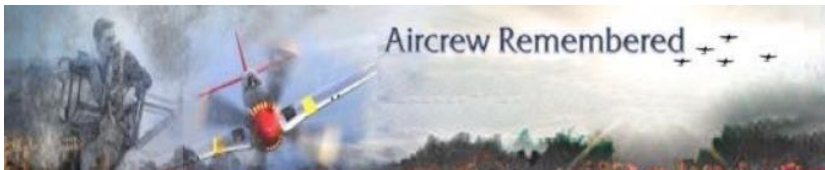
Englandspiel

<https://nl.wikipedia.org/wiki/Englandspiel>

Bruce Fraser

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/halifax-mh-z-keert-niet-terug>
<http://www.soerensezand.nl/verliesregister-1944.pdf>

Beschrijving gebeurtenissen 8 en 9 juli 1944

Paul Gulikers

https://nl.wikipedia.org/wiki/Paul_Gulikers
<http://www.shclimburg.nl/sites/shclimburg.nl/files/maaslandse-monografieen/MM%2055%20def.pdf>

Piet Haagen (Tom)

<https://www.eindhovenfotos.nl/3/pan.html>
<https://brabantsegeneuvelen.nl/persoon/piet-haagen-eindhoven-1921>

Haaren

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/het-groot-seminarie>

Hans Ernst Harders

<https://www.bookspot.nl/images/active/InkijkPDF/cb/9789401905206.pdf>
<https://www.trouw.nl/nieuws/de-standgerechten-werken-snel-en-zonder-klachten-en-maken-een-buitengewone-indruk-op-de-bevolking~b0f62901/>
<https://www.expostfacto.nl/nederlands/br/verd01.html>

Leonie van Harsseel

https://wikimiddenbrabant.nl/Leonie_van_Harsseel

<https://www.online-familieberichten.nl/pers/21648/Leonie-van-Harsseel-1919-1998>

<https://universonline.nl/nieuws/2019/12/04/tilburgs-forgotten-resistance-women-deserve-place-history/>

<https://www.oorlogsbronnen.nl/bron/http%3A%2F%2Fwww.regionaalarchieftilburg.nl%2Fzoek-een-foto%2Fdetail%2F819982d1-de0c-4643-a024-5f9afde8d977>

Album van Leonie van Harsseel

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/zoek-een-foto/?mode=gallery&q=Leonie%20van%20Harsseel&page=1&view=horizontal>

Jacques Hermans, P.A.N. Strijp

<https://www.eindhovenfotos.nl/4/JacquesHermans.html>

Katinka Hermans

<https://www.ed.nl/eindhoven/dochter-verzetsman-uit-eindhoven-kijkt-om-met-trots~a9b6e872/>

Hetterscheid

<http://www.roermondsepoort.nl/oorlogstijd-01/oorlogsdagboek-018.html>

<https://beeldbankwo2.nl/nl/beelden/detail/2c67f6a8-025a-11e7-904b-d89d6717b464>

Bill Hickson

<http://www.stuff.co.nz/dominion-post/news/obituaries/5641401/Bacon-and-eggs-and-the-Great-Escape>

https://nl.wikipedia.org/wiki/Stalag_Luft_III

Kees van Hombergh

<https://www.archivesportaleurope.net/ead-display/-/ead/pl/aicode/NL-TbRAT/type/fa/id/NL-TbRAT-888>

https://wikimiddenbrabant.nl/Kees_van_Hombergh

<https://www.regionaalarchieftilburg.nl/zoek-een-foto/detail/d5c4be05-5df8-46ff-b4b7-cabb7c19d344>

Peter Hornman

<https://www.openarch.nl/rat:4a030410-28bc-8411-3b5c-a285fe17f846/nl>

Jacques Kieft

<https://oisterwijkenbeeld.nl/verzetsstrijders-van-de-straat/jacques-kieft/>

http://www.advandenoord.nl/biografieen/Kieft_JBAM.html

Bim van der Klei

<https://oisterwijkenbeeld.nl/verzetsstrijders-van-de-straat/bim-van-der-klei/>

Jan Linthorst

<https://brabantsegeneuvelen.nl/persoon/jan-linthorst-raalte-1890>

<https://oisterwijkenbeeld.nl/verzetsstrijders-van-de-straat/jan-linthorst/>

De mijnpolitie

<https://www.demijnen.nl/actueel/artikel/mijnpolitie-kolenpolitie>

Jet van Oijen

https://wikimiddenbrabant.nl/Jet_van_Oijen

https://collections.arolsen-archives.org/en/archive/1-1-35-2_01013502-oS/?p=1&doc_id=3786107

Oranjehotel

<https://www.oranjehotel.org/>

Paters assumptionisten in Bergeijk

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/klooster-aan-t-hof-in-bergeijk>

Pater Gervasius

<https://www.brabantserfgoed.nl/personen/l/leemputten-henricus-franciscus-van-der>

Pater Gervasius over Frans van Bilsen

<https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=De+Stem%2C+Bilsen&coll=ddd&identificer=ABCDDD:010937147:mpeg21:a0304&resultsidentificer=ABCDDD:010937147:mpeg21:a0304>

<https://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=De+Stem%2C+Bilsen&coll=ddd&resultsidentificer=MMNIOD05:000099310:mpeg21:a0001&page=4&identificer=MMNIOD05:000099310:mpeg21:a0001>

Pater Seraphinus

Jan Jacobs

IN DE SCHADUW VAN FRANCISCUS

De Nederlandse Minderbroeders-Kapucijnen

https://www.kapucijnen.com/upload/In_de_schaduw_van_Franciscus-Prf6-low-res_kopie.pdf

Coba Pulskens

https://nl.wikipedia.org/wiki/Coba_Pulskens

https://nl.wikipedia.org/wiki/Monument_voor_Coba_Pulskens

<https://brabantsegeneuvelen.nl/persoon/coba-pulskens-tilburg-1884>

<http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Pulskens>

https://www.4en5mei.nl/oorlogsmonumenten/monumenten_zoeken/oorlogsmonument/110/tilburg%2C-monument-voor-coba-pulskens

<https://www.bd.nl/tilburg-e-o/de-vlag-van-coba-pulskens-het-tilburgse-symbool-van-dapperheid~aa93d165/>

<https://stadsmuseumtilburg.nl/activiteiten/meubilair-en-vlag-van-coba-pulskens/>

<https://www.brabantserfgoed.nl/page/6654/het-roodwitblauwe-doodslaken>

<https://www.brabantserfgoed.nl/collectie/object/enb-324-objecten/e62dda8b66e3bcd2cb95a0de9f2ac7c5643ee36e>

<https://www.brabantserfgoed.nl/collectie/object/enb-324-objecten/e62dda8b66e3bcd2cb95a0de9f2ac7c5643ee36e>

<https://standbeelden.vanderkrogt.net/object.php?record=NB57cb>

<https://www.ad.nl/tilburg/archief-tilburg-krijgt-spullen-coba-pulskens~aea76a5d/100644210/>

https://collections.arolsen-archives.org/en/archive/130359860/?p=1&s=Pulskens&doc_id=130359860

COBA PULSKENS IN ENGELAND IN ERE GEHOUDEN.

Stadsmuseum Tilburg, Het geheugen van Tilburg, 21-11-2014.

<https://geheugenvantilburg.nl/verhalen/lees/14759/coba-pulskens-engeland-ere-gehouden>

Petra Robben:

Lieu de mémoire. Coba Pulskens

Tilburg, tijdschrift voor geschiedenis, monumenten en cultuur, Jaargang 29, nr. 3, december 2011.

<https://www.historietilburg.nl/wp-content/uploads/Jaargang-29-2011-nummer-3.pdf>

Pulskens, Jacoba Maria (1884-1945)

© DVN, een project van Huygens ING en OGC (UU). Bronvermelding: Astrid de Beer, *Pulskens, Jacoba Maria*,

<http://resources.huygens.knaw.nl/vrouwenlexicon/lemmata/data/Pulskens>

Pyjama House

<https://www.bhic.nl/ontdekken/verhalen/pyjama-house>

Ravensbrück

Het doel van de Stichting Comité Vrouwenconcentratiekamp Ravensbrück (CVR) is:

<http://www.ravensbruck.nl/>

Derk Schortinghuis

<https://www.archieven.nl/nl/zoeken?mivast=0&mizig=210&miadt=5&miaet=1&micode=2183&minr=1182817&miview=inv2>

<https://wadgidsenweb.nl/helden/calendaria/579-wadlopenrottumeroog.html>

<https://englandspiel.eu/doc-nimh-2010/408-100-02.pdf>

D. Schortinghuis, een 'troep uitgeteerde, zwerende en verluide lichamen' (men had in Hameln steeds minder te eten gekregen en medische zorg was er nauwelijks geweest).

http://www.meertens.knaw.nl/loedejongdigitaal/orig-pages/nl.vk.d.10b-2/pg_0433.pdf

Spoorlijn 18

https://nl.wikipedia.org/wiki/Spoorlijn_18_Winterslag_-_Eindhoven

Wim Tensen

http://www.advandenoord.nl/biografieen/Tensen_WJC.html

Harrie Tobben

https://nl.wikipedia.org/wiki/Harrie_Tobben

V-mannen

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Vertrouwensman_\(Tweede_Wereldoorlog\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Vertrouwensman_(Tweede_Wereldoorlog))

https://www.weggum.com/Het_contra_signaal.html

https://www.meertens.knaw.nl/loedejongdigitaal/orig-pages/nl.vk.d.7-2/pg_0270.pdf

http://lo-lkp.nl/images/pdf/pdfII_naschrift/Naschrift-en%20andere%20doc%20II-643-646-647-648.pdf

Servatius Vroomen

<https://www.genealogieonline.nl/genealogieen-vromen/I49493.php>

<https://www.geni.com/people/Servatius-Vroomen/6000000006236545001>

Van der Waals

https://nl.wikipedia.org/wiki/Anton_van_der_Waals

Catalogus Cultuurhistorische Inventarisatie Erfgoedkaart Waalre

http://www.broplan.nl/online_document/images/waalre/structuurvisie/2_cataloguscultuurhistorischeinventarisatie.pdf

Het Nonnenbos in Waalre

<https://www.ed.nl/valkenswaard-waalre/voor-de-oorlog-volleybalden-er-nonnen-wie-koopt-het-nonnenbos-in-waalre-nu~a69aaf68/>

Sjef van Wesemael, van de website van Rudi Harthoorn:

<http://www.rudi-harthoorn.nl/collaborateurs-spionnen-infiltranten-en-andere-anti-communisten-l-z/>